

Poutnický průvodce

k lidovým poutím do Svaté země.

Upravený otisk poutnického průvodce brixenského,
:: sestaveného v díle I. od ::

Jindřicha z Himmlu,
c. a k. generála v. v.

a v díle II. od

P. Melchiora Lechnera, O. Fr. m.,
generálního komisaře Svaté země.

Vydal

Spolek poutníků diecesí moravských
do Sv. země.

V BRNĚ.

Nákladem spolku.

Nihil obstat.
Dr. Josef Pospíšil,
prelát na dómě.

Imprimatur.
† Pavel,
biskup.

Z biskupské konsistoře v Brně 1. dubna 1910. č. 1593.

Veškerá práva vyhrazena.

**Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských
v Brně.**

I.
Díl povšechný.
Rady a pokyny.

I.

**Úvod — příprava — výstroj — odchod
— jízda po dráze.**

Když jsi se byl po zralé úvaze odhodlal, že se připojíš k naší pouti, přikroč s klidem a rozvahou k uspořádání svých duchovních i světských záležitostí!

Především měj na paměti, že je to pouť, již musíš nastoupiti a vykonati s klidem a vážností, s myslí kající a v náladě zbožné, chceš-li se státi účastným veškerého požehnání, jež přinese s sebou tento významný krok.

Dobrotivá Prozřetelnost poskytuje ti vzácného štěstí, že můžeš navštívití nejposvátnější místa na zemi a obzvláštní milost Boží chce tě doprovázeti do Svaté země!

P o k o j s B o h e m i s l i d m i budiž
prvním tvým cílem!

Máš-li na svědomí nějaké bezpráví,
naprav je, pokud možno! Přebývá-li v srdci
tvém zášť a nelibost k spolubratru, přemož
ji! Odpusť těm, kdož ti ublížili, a zdvoj-
násob lásku svou k těm, kdož jsou ti blíz-
kými!

Spoj se s rodinou svou k tiché pobož-
nosti, avšak uvažuj zároveň sám u sebe,
jaké zvláštní milosti chceš sobě vyprositi
ve Svaté zemi.

Modlitbou a zbožnými skutky při-
pravuj duši svou k přijetí velikých milostí,
jichž ti poskytne milosrdenství Boží ve
Svaté zemi! Častější přijetí svatých svá-
tostí síliž tě na tuto pouť a skytej duši tvé
oné posvěcující nálady, v níž poutník má
se do Svaté země ubírat.

Sbírej horlivě a svědomitě úmysly,
které při modlitbách svých chovají a tobě
svěřili tvoji příbuzní, přátelé a známí!
Ty přešťastný, jenž putovati smíš k nej-
světějším místům, jsi poslem méně šťast-
ných, již zůstanou doma; tvým prostřed-
nictvím posílá tvá rodina a tvá obec mnohou
srdečnou prosbu, již máš doporučiti milosti
a milosrdenství Božímu na vrcholu Kalvarie
a v Božím hrobě!

Nezapomeň však také u s p o ř á d a t i
s v ů j d ů m!

Ať jsi jakéhokoliv povolání, buď pamětliv svých povinností! Jakožto hospodář (hospodyně) zařid' v domě vše tak, aby tvá třínedělní nepřítomnost nezpůsobila škody tobě a tvým domácím! Mějž jakékoliv povinnosti jako sluha, rolník, řemeslník, obchodník nebo úředník (jako služka, prodávčka nebo jako pomocnice v povolání domácím nebo obchodním), uspořádej vše tak, abys těm, kdo zatím vykonávati budou tvou práci, uspořil velikých starosti a námah!

Je-li i o to postaráno, pak se chystej na cestu!

Dobrotivá Prozřetelnost dává ti nastoupiti pouť za poměrů velice příznivých. Musíš se ovšem rozloučiti na nějaký čas se svým domovem, avšak ubíráš se odtud ve společnosti pěti set poutníkův, s nimiž spojuje tě stejně zbožná mysl!

Posvěcující svazky víry katolické obepínají celý ten zástup poutníků; všechny oživuje zbožná touha po pouti do Svaté země, aby tam zvláštních milostí vyprosili pro papeže, císaře a krále, pro církev a stát, pro vlast a rodinu, jakož i pro sebe.

Mužové zkušení stojí v čele výpravy, jež se pořádá s největší možnou opatrností a obezřelostí.

Modlitby našich nejdůstojnějších biskupů, veškerého kněžstva a všech věřících provázejí poutnickou výpravu.

Poutní prapor moravský.

•

Rozvoj moderní dopravy zbavuje cestu naši nebezpečností a obtíží, s nimiž byla pouť do Svaté země spojena za dob dřívějších.

Dráha dopraví nás až do T e r s t u, parník donese nás odtud až do J a f f y ve Svaté zemi, a odtamtud opět železnicí až ke branám J e r u s a l é m a.

O p ř í s t ě š í a z a o p a t ř e n í po dobu cesty a ve Svaté zemi jest veskrze d o b ř e postaráno.

Že starost o tělesné blaho tolika poutníků jest nemalá, pochopí každý snadno, a proto snese také každý rád tu a tam nějaké malé nepohodlí.

A je-li vůbec shovívavost se slabostmi našich bližních křesťanskou povinností, pak jest jí tím více na cestě, jež nás v tak malém prostoru svede dohromady s tolika lidmi.

Nebezpečí této cesty nejsou veliká.

Především jsi jak na moři tak i na pevnině v rukou Božích!

Také jízda po dráze jakož i plavba po moři jest za dnešních dnů tolika vynálezy a opatřeními chráněna, že jenom příhody zcela mimořádné mohou rušiti příznivý průběh cesty.

Jmenovitě ručí nám za největší možnou bezpečnost při plavbě důvěra, které se těší rakouský Lloyd, výbornost parníku, jenž

jest určen ke službám našim a znamenitá pověst mužstva lodního.

Ovšem vyžaduje jízda po moři, pobyt v cizí zemi a cizí podnebí jistých opatření, má-li každý zůstatí při dobrém zdraví.

K tomu patří především, abys již před nastoupením cesty střídme a mravně žil, střežil se výstředností a nezkazil si žaludek nemírným jídlem a pitím.

S jasnou hlavou a s jasnou myslí, v důvěryplné a klidné náladě máš vstříc hleděti svému odjezdu.

„Ano, ale což mořská nemoc?“ otážeš se mne.

Především není mořská nemoc vůbec žádnou nemocí; je to pouze slabší nebo silnější pocit závratí, při němž se žaludek vzbouří a vyprázdní. Ostatně slabost a nevolnost tato nezachvátí každého.

Mimo to jest parník náš tak mohutný, a tak dobře obtížený, že by mohl býti uveden v kolísání pouze silnou bouří.

Žaludek nepřetížený, jenž není porušen nepořádkem, přemáhá ostatně velmi brzy tuto slabost. Stane-li se běh lodi klidnějším, zmizí také nevolnost, a dobrá chuť k jídlu se opět dostaví.

S jistotou účinkujícího prostředku proti této „nemoci“ není. Pociťujeme-li, že jest nám nevolno, jest nejlépe, položíme-li se

v kabině na znak, zavřeme oči a očekáváme klidně, až zase bude dobře.

Po celou dobu výpravy zajištěna jest bezplatná lékařská pomoc. Při zcela nepatrné nevolnosti, při známkách horečky, při průjmu nebo zácpě otaž se lékaře a poslechni jeho rady! Chraň se ve Svaté zemi jísti mnoho ovoce a pij vodu jen s vínem, černou kávou nebo s citronovou šťávou! Proto obdrží také každý poutník (poutnice) láhev s pohárem.

Důležité jest pro zachování zdraví chrániti se každé velké námahy; pročez dlužno prázdné chvíle denního programu věnovati pouze menším pochůzkám, nejlépe však pouze zotavení. Jest také nevyhnutelně třeba popřáti tělu řádného nočního odpočinku. Proto musí po deváté hodině večerní panovati jak v prostorách lodních tak i v hospicích naprostý klid.

Dříve než si připravíš, čeho potřebuješ z oděvu, z prádla a z ostatního výstroje, budeš se asi tázati, kolik máš s sebou vzíti peněz.

Čtverák jeden byl kdysi toho mínění, že k cestování potřebí jest vlastně pouze tří věcí: „Peněz, peněz a pak ještě jednou peněz!“

Avšak při naší cestě není to tak zlé!

Zaplatil-li jsi částku svou dle třídy, kterou pojedeš, jsou útraty celé dvaadvacetidenní pouti úplně kryty.

Provolání k naší pouti uvádí podrobně všechny výkony a výhody, ku kterým se správa poutnické výpravy vůči účastníkům zavazuje. Těmito výkony a výhodami poskytuje se poutníkům všeho, čeho jest jim třeba; pročež postačí, vezmou-li s sebou pouze nepatrnou částku peněz na potřeby a vydání čistě osobní, na příklad mají-li zvláštní požadavky v jídle a pití, pak na tabák, dobré plzeňské, almužnu, nákup devotionálií, poštovní známky, pohlednice a podobné. Jest také záhodno míti s sebou něco peněz pro všechny případy.

Jak veliká má býti částka, již třeba s sebou vzíti, není snadno určití, poněvadž tu rozhodují osobní potřeby a majetkové poměry. Poutníkům, již v potřebách svých jsou skrovní a jednoduší, postačí, vezmou-li s sebou 50—60 korun; známe však případy, že poutníci z částky této nevydali ani 10 korun.

Má-li kdo příležitost vyměnití si doma peníze za francouzské 10 nebo 20 franky, nechť tak učiní; postačí však vzíti s sebou rakousko-uherské bankovky nebo zlaté mince — pro všechny případy jest však třeba vzíti s sebou aspoň 10 korun v korunách, dvacetihaléřích a desetihaléřích, aby se předešlo nedostatku drobných peněz. Při vyměňování peněz za mince francouzské, jimiž se ve Svaté zemi většinou platí, budeme pout-

níky jak na lodi tak i ve Svaté zemi dle možnosti podporovati. Na lodi platí se penězi rakouskými; na pevnině doporučuje se c o n e j v ě t š í o p a t r n o s t pro velké množství falešných peněz! O tom budou poutníci ještě před příchodem do Svaté země důkladně poučení.

Co se týče u s c h o v á n í p e n ě z, doporučuje ti mnoho zkušený poutník, abys si dal z nepromokavé, avšak z pevné látky, z voskovaného plátna nebo něčeho podobného ušítí zcela plochý, na prst dlouhý a široký váček, který pevně přišitou tkaničkou zavěsis pod košilí na krk. Do toho ulož bankovky a větší peníze!

V peněžence, kterou nosíváš v kalhotách nebo sukni, uschovej pouze d r o b n é p e n í z e !

Uposlechněš-li těchto rad, nemůže se ti nic ztratiti. Pochopíš, že ti pokladna poutnická nemůže nahraditi ztracených peněz.

Nyní otážeš se, a to zcela správně: „Co pak potřebuji za oblek?“

Tu ti pravím krátce: Vezmi si svůj obyčejný šat, t. j. p o h o d l n ý, dobrý, možno-li světlý oblek, a jednoduchý, lehký plášť lodenový (nebo převěsný šat). Mnozí poutníci a poutnice užívají proti prachu rádi jednoduchého, pohodlného pláště bez podšívky (svrchníku) se záhyby a tak zvaným dragounem, který každý krejčí zhotoviti

může ze žlutého nebo světlošedého plátna .
nebo z látky bavlněné za 8 až 10 korun.

Ženy jest třeba zvláště upozorniti v příčině oděvu. Pouť padá právě do doby teplé; proto i ženy potřebují oděvu l e h k é h o a p o h o d l n é h o. Těsné šaty, jež svírají vrchní část těla, anebo obtížení života těžkými sukněmi, zabraňují volnému dýchání a pohybu. Za pokrývku na hlavu hodí se jak mužům tak i ženám lehký klobouk se širokou střechou, avšak doporučuje se velice, aby se klobouk potáhnul bílým plátnem. Povlak takový vypadá velmi pěkně a nepohlcuje paprsků slunečních tou měrou jako černá barva klobouků. Dobře by bylo spojití s povlakem kus lehké látky nebo závoj, jenž by chránil šíji před sluncem. Na lodi nejlépe nositi lehkou čepici nebo šátek. Střezte se obouti novou, těsnou nebo příliš těžkou o b u v !

„A d o č e h o s l o ž í m s v é v ě c i ?“

M a l ý, p e v n ý r u č n í k u f ř í k s e z á m k e m a p e v n á p ř í r u č n í t a š k a r o v n ě ž s e z á m k e m p o s t a č í p r o t v é v ě c i, j e ž b e z t o h o n e s m ě j í p ř e k r o č i t i v á h y 15 k i l o g r a m ů.

Na ručním kufru a tašce nesmí zevně býti nic připevněno.

Při skládání nezapomeň, že musíš nechatí prázdné místo pro růžence, kříže a památky, jež chceš s sebou přivéztí ze Svaté země, při čemž budiž ihned pozna-

menáno, že cestovní zavazadla velmi hladce procházejí rukama celních úřadů, kdežto zboží balené po způsobu kupeckém ve větších balících nebo v bednách mohlo by dáti příčinu k podrobnému a drahému vyclení.

Abys při skládání na nic nezapomněl, uvedeme nyní v abecedním pořádku vše, čeho potřebuješ, anebo co by ti cestou mohlo přijíti vhod:

B r e j l e, se šedými skly, jsou-li oči tvé příliš citlivé proti pronikavému světlu ; skřípec.

C e s t o v n í č a p k a, je-li ti klobouk nepohodlným; na klobouku jakož i na čepici připevniš šňůrku k připnutí při silném větru.

C e s t o v n í t a š k a k zavěšení.

D a l e k o h l e d.

D e š t n í k světlé barvy, jenž zároveň slouží za slunečník a hůl.

D o u t n í k y, tabák kuřlavý a šňupavý, a to ve množství, jež by stačilo na celou cestu, neboť tabák cizí jest drahý a špatnější než tabáky naše; dýmka, pytlík, zápalky, tabatěrka; na lodi i v hospicích smí se užívatí pouze dýmek u z a v ř e n ý c h d o b r ý m, p e v n ý m v í č k e m.

H o d i n k y nejlépe upevněné na šňůrce; klíček k hodinkám.

H ř e b e n, mýdlo, kartáček na zuby a houba v malém sáčku na mytí a na stírání potu.

K a p e s n í n ů ž s vývrtkou.

K a r t á č e na oděv a boty.

K o ř a l k a, malá láhvička jako lék.

K y s e l i n a c i t r o n o v á.

L e š t i d l o a mazadlo na boty v plechových škatulkách.

L í h o v é h o k a h a n c e a žehadla k pálení vlasů nesmí se užívati ani na lodi ani v hospicích, pročejich s s e b o u n e b e ř !

M o d l i t e b n í k n i h a.

M o t o u z, provázek, malé klubko.

O b u v, jeden pár ještě k přezutí, neb aspoň pár dobrých pantoflí.

O d ě v.

P a p í r, něco psacího, k balení a starý papír (na kloset).

P a s, průvodní list, obstará správa poutnické výpravy.

P e n í z e, p e n ě ž e n k a a váček na peníze ; o uschování peněz promluveno již dříve.

P l á š ť l o d e n o v ý; plášť plátěný nebo převěsný šat (plaid).

P o h l e d n i c e, opatřené známkou, bude prodávati komité na lodi.

P o k r ý v k a n a h l a v u ; na klobouku i čepici připevni šňůrku k připnutí při silném větru!

P o l n í l á h e v, k zavěšení, s pohárkem, obdrží každý poutník zdarma.

P o u t n i c k ý l í s t e k, jakožto legitimace, zaslán bude každému poutníku.

P o u t n i c k ý o d z n a k, páska na rukáv, jež se nositi bude na levé ruce, odevzdána bude zdarma každému poutníkovi.

P o u t n i c k é h o p r ů v o d c e nezapomeň !

P o t ř e b y k h o l e n í jsou zbytečny, poněvadž i kněží nosí p l n o v o u s.

P o t ř e b y k š í t í, jehly, niti, několik knoflíků ke košili a k oděvu, špendlíky, nůžky.

P r á d l o : košile (k těmto límce, manžety a knoflíky), spodky, punčochy, kapesníky, ručníky, utěráky, ubrousky, každého druhu raději více než méně.

P r ů t r ž n í p á s, kdo ho potřebuje.

R u k a v i c e.

R ů ž e n e c.

T u ž k a.

Z á p a l k y, nebo jiné rozžehadlo.

P e n ě z a c e n n ý c h v ě c í příruční zavazadla obsahovati nesmějí; rovněž žádných křehkých věcí.

Tím není řečeno, že každý poutník (poutnice) musí míti s sebou vše to, co jsme zde uvedli; mnohé jest pro jednoho zbytečným, co se jinému zdá nutným; věci sloužící potřebě společné mohou si s sebou vzíti osoby známé dohromady.

Na cestu označ svůj kufr, svou tašku, svůj plášť a svůj deštník svým jménem a číslem poutnickým, které jest nejlépe napsati na malou dřevěnou tabulku a přivázati motouzem! — Poutníci třídy první a druhé označtež věci své barvou červenou, poutníci třídy třetí barvou černou!

Máš-li tedy již všecko pohromadě, připrav se k srdečnému a zbožnému rozloučení; ukonči je však záhy, abys nezmeškal vlaku. Bylo by to pro tebe velice smutné, a mimo to dostalo by se ti výsměchu po celý život.

Když jsi byl dorazil k poutnické výpravě, ohlas se u některého muže ze správy poutnické výpravy, jenž ti s radostí udělí potřebné snad pokyny.

Každý železniční vůz označen bude čísly poutníkův, kteří v něm pojedou.

Bylo by mnoho nepořádku, kdyby poutníci neuposlechli s klidem co možno největším všech nařízení komitétu.

Při množství lidí čítajícím 500 osob musí každý jednotlivec zachovávat klid a pořádek, má-li zůstat i zaručenou bezpečnost cestujících.

Před nastoupením jízdy po dráze, jakož i po dobu jejího trvání nebudiž žádného hluku a křiku! Při příjezdu do stanice musí panovati ticho, poněvadž by jinak železniční personál nerozuměl signálům.

Při delších zastávkách v nádražích nerozbíhejte se, poutníci, a nezmeškejte odjezdu!

Pouť naše jest cestou v á ž n o u. — Tento dojem musí také míti každý, kdo spatří naši výpravu; proto zachovati jest v á ž n o s t a s l u š n o s t, d ů s t o j n é, k l i d n é c h o v á n í p o c e l o u d o b u n a š í c e s t y !

Z vozů nesmějí se vyhazovati láhve a podobné, poněvadž jimi může býti zasažen a zraněn železniční hlídač.

Při vstupování do vozů, jakož i při vystupování budiž klid — žádná tlačence.

Jeden buď rád nápomocen druhému, zvláště osobám s t a r š í m.

Při příjezdu do Terstu vezmi každý z vozu svá zavazadla a postav je na zem vedle vozu! Poutníci odeberou se pak k lodi, na kterou se ihned vstoupí. Všechna zavazadla dopravena budou povozy za nimi na loď.

II.

Na lodi.

Sotva že poutník (poutnice) se octl na lodi, vyhledá dle čísla postele (nikoliv dle čísla poutnického) své lůžko, při čemž jest pravidlem, že ze dvou postelí nad sebou visících převezme mladší poutník postel h o ř e j š í, starší poutník postel d o l e j š í. Jakmile dojdou zavazadla, jež se převážejí, z dráhy na loď, vyhledá každý své věci a uloží je u svého lůžka.

Pro život na lodi zachovávati jest toto:

1. D e n n í p o ř á d e k.

V s t á v á s e: Dle libosti.

Každodenně obětují se od 4. až do půl 9. hodiny ráno mše svaté. Kněží najdou na zvláštní tabulce naznačený oltář i čas,

kdy mohou sloužiti mši svatou. Jednotlivcům jest volno měniti čas i oltář.

S n í d a n ě: Od půl 7. do půl 8. hodiny.

H l a v n í s l u ž b y B o ž í: Slavné služby Boží s kázáním o 9. hodině. Po těchto činěna budou potřebná oznámení.

O b ě d pro III. třídu v 11 hodin, pro ostatní ve 12 hodin.

K á v a o půl 4. hodině.

O d p o l e d n í služby Boží v 5 hodin.

V e č e ř e pro III. třídu v 6, pro ostatní v 7 hodin.

N a l o ž e: Dle libosti. Po 9. hodině večer musí v ložnicích býti naprosté ticho. Rovněž má každý dbáti toho, aby při vstávání nerušil zbytečně klidu těch, kdož ještě spějí. Kdo nemůže spáti, ať vyjde na palubu!

2. Z a o p a t ř e n í n a l o d i.

Pro I. a II. třídu:

S n í d a n ě: Bílá káva.

O b ě d: Polévka, hovězí maso s příkrmem, pečeně se salátem, sladké jídlo, půl litru vína.

S v a č i n a: Bílá káva.

V e č e ř e: Polévka, pečeně s příkrmem, sýr a půl litru vína.

Pro III. třídu:

S n í d a n ě: Bílá káva.

O b ě d: Polévka, hovězí maso s příkrmem, moučné jídlo, půl litru vína.

S v a č i n a: Bílá káva.

V e č e ř e: Polévka, maso s příkrmem, půl litru vína.

Každodenně čerstvý pšeničný chléb při všech jídlech ve všech třídách.

Po celý den obdrží každý poutník zdarma chleba a polévky, kdy a kolik chce.

Kdo si mimo toto zaopatření dle tříd přeje ještě něco jísti nebo píti, obdrží jídla i nápoje v jídelnách nebo v kantině za ceny tuto uvedené:

Porce pečeně s příkrmem	70 h
1 láhev plzeňského nebo bavorského piva . .	48 h
1 sklenice (0·3 litru) piva	16 h
1 sklenice ½litru piva	24 h
1 litr vína červeného	24 h
1 litr vína bílého	32 h
1 uzavřená láhev vína bílého i červeného . .	40 h
1 láhev minerální vody	40 h
1/10 litru koňaku	40 h
„ litru rumu	20 h
porce bílé kávy	15 h
„ černé kávy	10 h
„ čaje s rumem	24 h
„ čaje s mlékem	12 h
100 gramů cukru	8 h
100 „ poloementálního sýra	20 h
1 citron	5 h

Po celou dobu plavby a jízdy po dráze jakož i ve Svaté zemi jest postaráno o b e z p l a t n o u l é k a ř s k o u p o m o c a b e z p l a t n é o š e t ř o v á n í n e m o c n ý c h.

III. Ř á d n a l o d i.

A) V příčině služeb Božích, dispensí atd. budou zavčas učiněna podrobná oznámení.

B) N e b e z p e č í o h n ě.

Nejhorší, čeho se jest na lodi báti, jest nebezpečí ohně. Staré přísloví praví: „Plavec nebojí se vody, nýbrž ohně.“ Při společnosti 500 osob nelze ani dosti důtklivě přikazovati, aby se každý chránil bedlivě všeho, co by mohlo přivoditi nebezpečí ohně. Na lodi jest dovoleno kouřiti pouze n a p a l u b ě a v s a l o n ě k u ř á c k é m; p ř í s n ě z a k á z á n o j e s t k o u ř i t i v l o ž n í c í c h. Dýmky musejí míti víčka. Nikdy nebudťež na lodi odhazovány hořící zápalky; nikdo nebeř s sebou lihový kahan a podobné věci, buďsi již k přípravě kávy, k pálení vlasů nebo k jakémukoliv jinému účelu. Horkou vodu lze na lodi dostati vždy.

C) P r o c h á z k a.

Vyjma malou, nejhořejší palubu pod můstkem velitelovým, jakož i kabiny a jídelny I. a II. třídy, mohou i poutníci

III. třídy choditi za dne po všech prostorách, jež přístupny jsou cestujícím, tedy i po celé palubě. Místek velitelův a místnosti strojní jsou přístupny pouze personálu lodnímu.

Přelézati zábradlí a mříže se zapovídá co nej přísněji.

D) Poslušnost.

Rozkazů lodních důstojníků, lodního lékaře a celé správy poutnické výpravy jest bezpodmínečně poslouchati. — Oprávněné prosby a stížnosti kdykoliv možno přednésti představeným skupin nebo vůdci poutnické výpravy.

E) Doprava z lodi na loď v Jaffě.

Vůdce poutnické výpravy dovolí dopravu z lodi pouze tehdy, může-li býti předsevzata beze všeho nebezpečí; kdyby bylo počasí a moře nepříznivo, počká se, až bude veškeré nebezpečí vyloučeno.

III.

Ve Svaté zemi.

Vstoupením na posvátnou půdu Svaté země počíná pro každého čas vnitřního posvěcení, které má vyjádřeno býti i zevnějším chováním.

Jmenovitě u přítomnosti domorodců a v obcování s nimi doporučuje se chování vážné a klidné; přísně jest se zdržovati žertů, výsměšných a uštěpačných posuňků a slov vůči jinověrcům; upřeně pohlížeti na ženy anebo ohlížeti se za nimi je u nich neslušnost.

Hrubým slovem neurážej ani žebráků, již ovšem jsou velice obtížni, avšak spokojí se zpravidla i nejnepatrnějším dárkem — třeba i haléři!

V obchodech buď opatrným! Jmenovitě v prvních dnech bývá vše předraženo. Kupuj jen v obchodech, jež ti byly doporučeny od rektorů hospiců! Ceny jmenují se ve měně francouzské, ve francích; platíš-li korunami, stůj na tom, aby ti byl frank počítán za 90 haléřů, tak že zaplatíš vždy 9 korunami 10 franků!

K posvěcení koupených růženců, křížů, medailí atd. dostačí, dotkne-li se uzavřený balíček posvátného místa.

Odznaková páska s číslem poutníkovým nosí se — jako vůbec po celou dobu pouti — ve Svaté zemi vždy, v hospicích i mimo ně.

Na delší pochody a na všechny výlety jest bráti s sebou polní láhev naplněnou zředěným vínem, černou kávou nebo citronovou šťávou.

Nezabráňují-li tomu příčiny zvláště důležité, drž se každý ustanoveného denního pořadu! Jsmeť jediný sbor poutnický, vydávší se na zbožnou pouť; plná účast při všech poutních průvodech a duchovních cvičeních působí nejen na členy v ohledu náboženském, nýbrž zanechává hluboký dojem na věřící i nevěřící v této zemi.

Prázdných odpolední ať použije poutník dílem k tělesnému klidu, dílem k soukromé pobožnosti ve chrámě Božího hrobu nebo v jiných svatyních. V nejteplejších hodinách denních nemají poutníci opouštěti hospice a před 3. hodinou odpolední podnikati jakékoliv vycházky. I při vycházkách soukromých a návštěvě kostelů nechod sám, nýbrž vyhledej si několik průvodců! Se západem slunce budiž každý ve svém hospici; večerní potulky po ulicích odporují zvykům východním a za městem není v hodinách večerních a nočních zcela bezpečno.

Při návštěvě posvátných míst ve skupinách nepanujž tlačence; každý měj na zřeteli, že jest tu tolik poutníků, kteří také chtějí pokleknouti a pomodliti se na posvátných místech!

Výlet do Jericha, k Jordánu a k Mrtvému moři je značně obtížný pro horké roční počasí. Kdyby však i přes to chtěl nějaký počet zdravých, silných mužů pod-

niknouti na svůj účet a zodpovědnost tento výlet, nechť oznámí to skrze představeného své skupiny vůdci poutnické výpravy, jenž jim určí dragomana najatého proti smlouvě, jakož i vůdce tohoto výletu.

Noční bdění ve chrámu Božího hrobu nemůžeme dovoliti pro vlhký chlad chrámu a nedostatečné zaopatření tamže. Několik málo postelí, jež jsou ve františkánském hospici Božího hrobu, musí zůstatí zadáno pro kněze, kteří v nejčasnějších hodinách ranních slouží mši svatou v Božím hrobě.

Výlety v prázdných odpoledních do Bethanie i jinam smějí se také konati pouze pod vedením spolehlivého vůdce, o kterého se na požádání postarají dle možnosti Otcové františkáni.

Z poutnické výpravy nalezne 100 účastníků přístřeší v hospici rakousko-uherském, 200 v hospici františkánském a 200 v hospici Otců assumptionistů. Ve všech těchto hospicích dostane se poutníkům a poutnicím pravého katolického a láskyplného přijetí, přístřeší i zaopatření.

Všem poutníkům doporučuje se skromnost a účinný smysl pro pořádek a čistotu; každý hled' také toho, aby si nikdo nedovolil nějakých výstředností!

Mimo uvedená již zdravotní opatření, jako šetření sil, střídmost, zvláště v požívání ovoce a nápojů, vystříhání se dlouhého

pobytu na vzduchu nočním, doporučí se poutníkům ještě toto:

1. Pro nebezpečí nákazy nelíbej nikdo svaté půdy nebo nějakého posvátného místa; postačí pouze dotknouti se rukou, kterou pak ve zbožné myšlence políbíme na místě nedotknutém.

2. Hospice mají veskrze cisterny s vodou d o b r o u; vystříhej se každý píti z jiných cisteren, jmenovitě však z rybníků, prohlubní atd. Při výletech nepij nikdo čisté vody, nýbrž smíchej ji s obsahem polní láhve!

3. Nepoužívej n i k d y pohárů a nádob veřejných studní, nýbrž vezmi vždy svůj vlastní pohárek, jenž jest upevněn na láhvi!

P r o g r a m y d e n n í.

Ve Svaté zemi máme osm denních programů, z nichž první tři (1, 2, 3) společny jsou všem pěti skupinám poutnické výpravy, kdežto ostatních pět (4, 5, 6, 7, 8) dle tabulky, jež vyjde v dodatku, bude rozděleno mezi pět skupin poutnických tím způsobem, že každá skupina prodělá všechny programy, aniž by při tom byla rušena nebo zdržována skupinou jinou.

P r o g r a m č í s. 1.

D o p o l e d n e: Služby Boží ve velechrámu
Božího hrobu, výstava a
uctění sloupu, u něhož bi-
čován byl Pán Ježíš.

O d p o l e d n e: Prázdnost.

P r o g r a m č í s. 2.

D o p o l e d n e: Služby Boží ve chrámu
patriarchátním.

O d p o l e d n e: Návštěva svatyň na hoře
Sionu (večeřadlo Páně), —
někdejšího chrámového ná-
městí a židovské zdi nářku.

(Program tento jest probrati v neděli.)

P r o g r a m č í s. 3.

D o p o l e d n e: Služby Boží na poděkování
ve chrámě sv. Spasitele,
rozdělování poutn. křížů.

O d p o l e d n e: Prázdnost.

(Program tento vykoná se v poslední den
pobytu v Jerusalemě, není-li to právě neděle.)

P r o g r a m č í s. 4.

D o p o l e d n e: Od brány Štěpánské údolím
Josafatem a Hinnomem; bra-
nou Jaffskou zpět do města.

O d p o l e d n e: Návštěva svatyň Božího hrobu.

P r o g r a m č í s. 5.

D o p o l e d n e: Posvátná cesta křížová — s předchozí návštěvou kaple Bičování Krista Pána.

O d p o l e d n e: Hroby královské, chrám sv. Štěpána, jeskyně Jeremiášova, pochod podél severovýchodní zdi města ku Štěpánské bráně.

P r o g r a m č í s. 6.

D o p o l e d n e: Chrám hrobu Panny Marie, jeskyně smrtelných úzkostí, Gethsemany, hora Olivetská (místo Nanebevstoupení Páně).

O d p o l e d n e: Chrám svaté Anny, chrám „Ecce homo“, rakousko-uherský hospic (čestná galerie).

P r o g r a m č í s. 7.

D o p o l e d n e: Betlém.

O d p o l e d n e: Prázdnost.

P r o g r a m č í s. 8.

D o p o l e d n e: Svatý Jan v horách.

O d p o l e d n e: Prázdnno.

(Prohlédnutí chrámového náměstí s mešitou Omarovou a El-Aksa, pak návštěva večeřadla Páně na hoře Sionu bude určena ve srozumění s pašou jerusalémským; potřebné pokyny budou zavčas uděleny.)

Poutnický list, poutnický kříž a almužna.

Každý poutník (poutnice), jenž v úmyslu zbožné pouti navštívil Svatou zemi a přijal tam svaté svátosti, obdrží bezplatně p o u t n i c k ý l i s t, jenž úředně potvrzuje vykonanou pouť.

Tento poutnický list dává nároky na č e s t n ý k ř í ž z a p o u ť v y k o n a n o ů do S v a t é z e m ě, jenž založen byl Jeho S v a t o s t í p a p e ž e m — L v e m XIII. Č e s t n ý k ř í ž tento bude z papežské plnomoci propůjčen od nejdůst. k u s t o d a S v a t é z e m ě světským poutníkům a poutnicím, již navštívili Svatou zemi ponejprv, v b r o n z u, těm, kdož podruhé anebo vícekrát do Svaté země putovali, pak kněžím v e s t ř í b ě, konečně vznešeným osobnostem, jež si o Svatou zemi

získaly zvláštních zásluh, ve z l a t ě. Dle papežského schválení jest pokladně nejdůst. strážce odvésti almužnu 15 franků při získání k ř í ž e b r o n z o v é h o, 25 franků při získání k ř í ž e s t ř í b r n é h o a 150 franků za k ř í ž z l a t ý. — Získá-li poutník, jenž má již kříž b r o n z o v ý, právo na k ř í ž s t ř í b r n ý, může býti bronzový kříž vyměněn za stříbrný proti složení rozdílu almužny obnášejícího 10 franků. Propůjčení kříže potvrzeno bude diplomem. Páni představení skupin sestaví v době plavby po moři seznam uchazečů a vyberou almužnu.

Podotýkáme konečně, že p o u t n i c k ý k ř í ž neplatí v Rakousko-Uhersku za státem uznané papežské vyznamenání, nýbrž za p o u t n i c k ý o d z n a k, který se smí nositi pouze v kostele a při poutnických shromážděních.

V příčině u d í l e n í a l m u ž n y činíme poutníky pozorny, že na posvátných místech, kterých jest užíváno také od obcí r o z k o l n i c k ý c h, sbírají mnichové jejich almužnu. Samo sebou se rozumí, že se těmto n e s m í udělovati almužna. Na posvátných místech, jež svěřeny jsou péči a dozoru Otců františkánů, jsou pouze tito oprávněni přijímati almužnu od poutníků katolických. Katolíci mají ve Svaté zemi vůbec pouze k a t o l i c k é ústavy podporovati. Ježto však mnohým poutníkům jest neznámo,

které ústavy ve Svaté zemi jsou nejpotřebnější, vyvěsíme při cestě po moři u hlavního oltáře s b ě r a c í s c h r á n k u, do níž mohou býti složeny almužny s udáním zvláštního úmyslu v uzavřené obálce anebo i beze všeho udání, kterážto almužna bude správou poutnické výpravy účelu svému odevzdána a po úradě svědomitě rozdělena.

D r u h á s b ě r a c í s c h r á n k a vyvěšena bude ve prospěch „Námořnické útulny v Terstu“, povstale na podnět nejdůstojnějšího biskupa terstského, jež se dobročinnosti poutníků co nejlépe doporučuje. Aniž by tím chtěla klásti meze soukromé obětavosti, prohlašuje správa poutnické výpravy, že po celou dobu pouti není nikdo splnomocněn nebo oprávněn uspořádati mezi poutníky sbírku k jakémukoliv účelu.

IV.

**Votivní mše a odpustky ve Svaté zemi.
pokud spadají v rámec lidových poutí.**

I. V o t i v n í m š e s v.

Na základě apoštolského povolení ze dne 31. srpna 1865. jakož pozdějších dodatků mohou ve svatyních Svaté země slouženy býti tyto votivní mše sv.:

I. V e s v a t y n í c h p r v é h o ř á d u s Gloria (vyjma mši de Passione Domini), Credo a s jednou orací po všechny dny v roce mimo Zjevení Páně, svatý týden, Boží hod velikonoční, Narození Páně a Nanebevzetí Panny Marie.

1. V b e t l é m s k é k a p l i N a r o z e n í P á n ě na místě narození Krista Pána a jesliček: Missa de Octava Nativitatis „Puer natus est nobis“, Evang. „Pastores loquebantur“, Praef. de Nativitate, Communicantes ut per annum; in Postcommunione supprimendum est verbum „hodie“ eiusque loco dicendum: „Quia natus Salvator mundi“.
2. V e v e č e ř a d l e P á n ě, anebo, pokud toto jest nepřístupno, na místě nejblíže položeném: Missa votiva de Ss. Sacramento vel de Spiritu So.
3. V j e s k y n i s m r t e l n ý c h ú z k o s t í: Missa votiva de Passione, vel Missa Orationis D. N. J. Christi in monte Olivarum (Fer. III. post Dom. Septuag.).
4. V k a p l i B i č o v á n í K r i s t a P á n a: na hlavním oltáři a na obou nejbližších oltářích postranních (Ind. S. Congr. de Prof. Fide, 27. Nov. 1887): Missa vot. de Pass. Domini, vel Pretiosissimi Sanguinis.

5. V k a p l i P ř i b í j e n í n a k ř í ž n a hoře Kalvárii: Missa vot. de Pass. Domini.
 6. V k a p l i F r a n c k é u chrámu Božího hrobu: Missa votiva septem dolorum B. M. V. (Pius IX. 10. Jun. 1869.).
 7. N a d B o ž í m h r o b e m: Missa ut in die Paschae cum praef. propria, „Communicantes“ et „Hanc igitur“ ut per annum; in Oratione omittendum „hodierna die“.
 8. N a m í s t ě n a n e b e v s t o u p e n í P á n ě: Missa de Ascensione Domini, „Communicantes“ ut per annum; in Oratione omittenda sunt verba: „hodierna die“.
 9. N a o l t á ř i b o l e s t n é M a t k y B o ž í n a hoře Kalvárii: Missa votiva septem dolorum B. M. V.
 10. N a m í s t ě n a r o z e n í s v a t ě h o J a n a K ř t i t e l e: Missa Nativ. S. Joannis Bapt., sed cum Oratione propria: Deus, qui honorabilem nobis beati Joannis Nativitatem fecisti; da populis tuis spiritualium gratiam gaudiorum, et omnium fidelium mentes dirige in viam salutis aeternae. Per Dominum...
- II. V e s v a t y n í c h d r u h é h o ř á d u s jednou orací, avšak bez Gloria a Credo, po všechny dny, vyjma: neděle I. a II. classis, duplices I. a II. classis, vigilie,

vánoční a svatodušní, popeleční středu, svatý týden a privilegované oktávy:

1. V kapli Nalezení svatého kříže v Jerusalemě: Missa votiva de Cruce.
2. Na oltáři sv. Magdalény ve chrámě Božího hrobu: Missa de S. Maria Magd. cum Evang. ut Fer. V. infra Octav. Paschae.
3. V kapli svatého Josefa u jeskyně narození Páně v Betlémě: Missa de S. Joseph, vel de eius Patrocinio.
4. Na oltáři Neviňátek v Betlémě: Missa vot. Ss. Innocentium; in oratione omittenda sunt verba: „hodierna die“.
5. U Navštívení Panny Marie (ve Sv. Janě na horách): Missa Visitationis B. M. V.
6. Na místě, kde dle ústního podání pokřtěn byl v Jordáně Pán Ježíš: Missa ut in die Octava Epiphaniae.

K pohodlí kněží připraveno jest ve všech tuto uvedených svatyních „Missale votivum Terrae Sanctae“.

2. Plnomocné odpustky v rozličných svatyních.

Pomíjíme zde veškeré odpustky spojené s návštěvou posvátných míst, kteréžto

všechny mohou býti věnovány duším v očistci, poněvadž je všechny k vůli pohodlí poutníků poznamenáme jednotlivě při návštěvě svatyň. Tytéž odpovídají seznamu v Quotidiana Processio apud Ecclesiam Hierosolymitanam Dominici Sepulcri. Hierosolymis, ex Typographia P. P. Franciscalium. MCM. Pag. III —II6.

3. D e v o t i o n a l i e z e S v a t é z e m ě s o d p u s t k y.

Všichni zbožní poutníci berou s sebou jako drahou památku pro sebe nebo své příbuzné a přátele ve vlasti kříže, růžence a pod., které byly na posvátných místech svěceny anebo pouze dotýkány.

Forma odpustků,

které Jeho Svatost papež Innocenc XI. svým brevem „Unigeniti Dei Filii“ atd. ze dne 28. ledna 1688. na žádost P. Petra Marina Sormana, generálního ministra celého řádu františkánského, propůjčil na věčné časy křížům, věncům a růžencům, které dotýkány byly na posvátných místech Svaté země a svatými ostatky tamtéž, a zároveň odvolal a za neplatné prohlásil všechny jiné odpustky, které měly býti propůjčeny jmenovaným křížům, růžencům atd.

K d o p ř i s o b ě n o s í k ř í ž, růženec anebo věnec dotýkaný na posvátných místech Svaté země a svatými ostatky tamtéž, získává tyto odpustky:

Kdo se a s p o ň j e d n o u v t ý d n u zbožně modlí věnec Páně nebo blahoslavené

Panny Marie, nebo trojnásobný růženec o patnácti, nebo jednoduchý o pěti tajemstvích, nebo malé nebo velké hodinky nejblahoslavenější Marie Panny, nebo za zemřelé, nebo sedm žalmů kajicných, nebo žalmy stupňové, nebo kdo vyučuje nauce křesťanské, nebo navštěvuje vězně, nebo nemocné v nemocnici, nebo pomáhá chudým v Kristu, nebo slyší mši svatou, nebo — je-li kněz — mši svatou slouží, dosáhne, když se v p r a v d ě k a j i c n ě v y z p o v í d á, přijme n e j s v ě t ě j š í S v á t o s t o l t á ř n í a p o b o ž n ě s e k B o h u m o d l í za vyhlazení kacířství a rozkolu, za rozšíření církve katolické, za pokoj a svornost mezi knížaty křesťanskými i za jiné potřeby církve svaté, p l n o m o c n ý c h o d p u s t k ů v tyto dny: na Hod Boží vánoční, na den Zjevení Páně, Nanebevstoupení Páně, Hod Boží svatodušní, — o Nejsvětější Trojici, na Boží Tělo, ve dnech Očišťování, Zvěstování, Nanebevzetí a Narození Marie Panny, o svátcích narození sv. Jana Křtitele, svatých Petra a Pavla, Ondřeje, Jakuba, Jana, Tomáše, Filipa a Jakuba, Bartoloměje, Matouše, Šimona a Judy, Matěje a Všech Svatých.

Odpustky s e d m i l e t a s e d m i č t y ř i c e t i d e n n í získá, kdo tyto dobré skutky koná v ostatní svátky Páně a nejblahoslavenější Marie Panny; odpustky pak

p ě t i l e t a p ě t i č t y ř i c e t i d e n n í
každou neděli a svátek v roce; odpustky
100 dní získati lze za týchž podmínek každý
den v roce.

Kdo v hodině smrti s pravou kajíc-
ností po vykonané zpovědi a přijetí nejsv.
Svátosti oltářní ústy, a nebylo-li to možno,
aspoň srdcem skroušeným vzývá nejsvě-
tější j m é n o J e ž í š o v o, dosáhne —
p l n o m o c n ý c h o d p u s t k ů.

Kdo navštíví vězně nebo nemocné
v nemocnici a jest jim nápomocen nějakým
dobrým skutkem, nebo kdo uděluje kře-
stánské vyučování v kostele nebo doma
svým dětem, příbuzným a čeládce, dosáhne
pokaždé odpustků d v o u s e t d n í.

Kdo mívá v obyčeji aspoň jednou
t ý d n ě modliti se věnec nebo růženec,
nebo hodinky nejblahoslavenější Marie
Panny nebo za zemřelé, nebo nešpory,
nebo aspoň jeden nokturn s chválami,
nebo sedm žalmů kajících s litaniami a
modlitbami příslušnými, získá každým dnem,
kdy tyto vykoná, odpustky 100 dní, mimo
ony, jež propůjčil svatý papež Pius V.

Kdo se při z v o n ě n í k l e k á n í, a
to ráno, v poledne a večer, modlí obyčejnou
modlitbu: „Anděl Páně“, anebo kdo při
zvonění za mrtvé říká žalm: „Z hlubokosti
volám k Tobě, Hospodine,“ anebo kdo
z těchto modliteb žádnou neumí, pomodlí

se však za každou z nich „Otčenáš“ a „Zdravas Maria“, dosáhne odpustků 100 dní.

Kdo si v p á t e k zbožně připomíná utrpení a smrt božského Spasitele a modlí se třikrát „Otčenáš a Zdravas Maria“, dosáhne odpustků 100 dní.

Každý, kdo zpytovav své svědomí, učiní s pravou kajícíností nad svými hříchy pevné předsevzetí, že se polepší a modlí se třikrát „Otčenáš“ a „Zdravas Maria“, anebo kdo se třikrát „Otčenáš“ a „Zdravas Maria“ modlí ke cti nejsvětější Trojice anebo kdo se modlí p ě t k r á t „Otčenáš“ a „Zdravas Maria“ k uctění pěti ran Spasitele našeho, dosáhne odpustků 100 dní.

Kdo se pobožně modlí za věřící, kteří jsou ve smrtelném zápasu, anebo věnuje jim aspoň jeden „Otčenáš“ a „Zdravas Maria“, získá v týž den odpustky 50 dnů.

Všech těchto uvedených odpustků dosíci možno buď pro sebe, anebo je věnovati duším v očistci.

V.

Zpáteční cesta a návrat domů.

Získal jsi nejdrahocenější vzpomínky ve svém životě, spatřil jsi p o z e m s k ý Jerusalém; zároveň nabyl jsi naděje a před-

sevzetí, že ti jednou bude popřáno, abys ke konci své životní pouti dospěl do J e r u s a l é m a n e b e s k é h o.

Když tedy se srdcem pohnutým naposledy klečíš na hoře K a l v á r i i a u B o ž í h o h r o b u, učiň Bohu slib, že vždy a všude zůstaneš hodným této šťastně vykonané pouti, hodným obzvláštních milostí, jež jsi získal na těchto posvátných místech, jako věrný syn matky své, církve katolické.

Pětidenní zpáteční cesta po moři poskytne ti příležitost, abys sebral a prohloubil dojmy ze Svaté země.

Pak pozdrav se srdcem radostným svou vlast a své drahé! Vyprávěj v kruhu své rodiny a přátel, co vše jsi viděl a v nitru svém zažil; avšak důležitější než všechna tato sdělení jest, abys zvýšenou zbožností, spravedlností a zdvojenou činností v projevech pravé lásky k bližnímu podal výsledky vykonané pouti do Svaté země!

II.

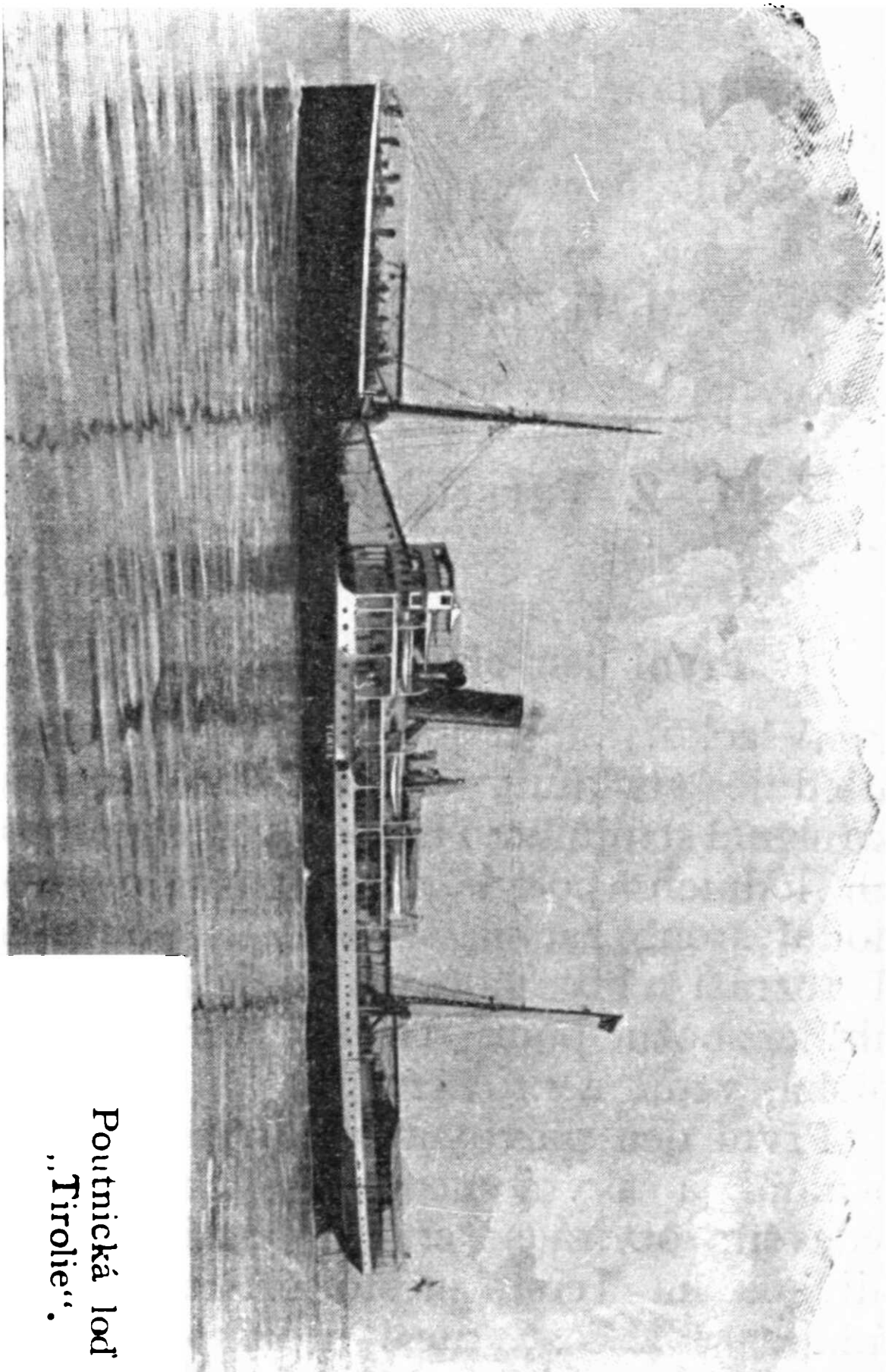
Díl popisný.

A) Z Terstu do Jaffy.

První den plavby po moři.

„Všecko jest na lodi!“ hlásí se veliteli. Následuje stisknutí elektrického knoflíku jako signál strojníkovi hluboko dole v prostorách lodních, pohyb páky parního stroje a lodní šroub začíná se otáčet; poutnická loď rozráží vlny moře Adriatického. Zdař Bůh! ke zbožné pouti, Tirolie! Maria, hvězda mořská, vediž a provázej tě!

První den plavby na moři jest bohatý změnami a skytá neobyčejných požitků. Především otvírá se zrakům našim vděčná podívaná na Terst, město přístavní. Rozkládajíc se z části mezi hrází přístavní a pohořím Krasem, z části strmíc na výběžcích tohoto až nad starožitný velechrám San

Poutnická loď
„Tiroler“.

Giusto, leží před zraky našimi, a kde se končí uzavřené části města, řadí se na stráních horských vila k vile uprostřed bujných vinic a ovocných sadů. Za malebný rámeček nádherného obrazu města slouží na jihu daleko do moře vybíhající maják, na severu hrdý císařský zámek Miramare a vysoko nad ním v závratné výši ves Opčina.

Terst jest nejdůležitějším přístavním a obchodním městem Rakouska a tvoří se svým územím, jež má 94.779 km² rozlohy a 179.000 obyvatel (z čehož na město samo připadá 133.000), zvláštní rakouskou zemi. Nejdůležitějším ústavem v Terstu jest R a k o u s k ý L l o y d, jenž jest střediskem obchodního i dopravního života ve městě. Založen byv roku 1832, poslal roku 1837. první svůj parník „Arcivévodu Ludvíka“, mající nosnost pouze 346 tun, do přístavů východních. Od té doby vzrostl v podnik, jehož více než 70 parníků (z nichž jeden má nosnost 8700 tun), dojíždí nejen do přístavů východních, nýbrž i do severní a východní Afriky, do Brasilie, Indie a Číny.

Po pravé straně vidíme vysoko strmící hlavy řetězu Alp a na krátký čas i věž s několika domy G r a d u, potom ztrácí se pevnina do hlubin mořských. Tím vděčnější a trvalejší jest však vyhlídka na levo na stranu západní. Již jsme minuli m a j á k. Obepluvše m y s sv. O n d ř e j e (it. Punta S. Andrea), vidíme do z á l i v u M i l s k é h o — na jehož březích úrodou bohatých rozprostírá se město M i l e (it. Muggia), loděnice ve Sv. Rochu (San Rocco) a rozsáhlá ná-

mořní nemocnice. Ještě nezachytil zrak náš úplně krásného toho obrazu, a již otvírá se před námi z á l i v K o p a r s k ý, v němž leží město Kopar (Capodistria), kdysi hlavní město Istrie a sídlo zemské vlády, až musilo moc a lesk svůj postoupiti vzrůstajícímu Terstu. Následuje městečko Izla (Isola), potom Piran (Pirano), ležící těsně na pobřeží mořském a omývaný příbojem; na skalnatém pahorku nad městem zdvihá se zámek, jehož šedé zdi asi sní o dnech zašlé slávy. Hned za Piranem zabíhá třetí záliv do poloostrova Istrijského, střežený na severu tímto městem, na jihu m y s e m . Ž a l b o r n o u (Punta Salvore), jehož maják vrhá zářivé světlo daleko na sever, západ a jih po hladině mořské. Oku našemu možno tu nahlédnouti hluboko do pevniny, odkudž nám na pozdrav vlídně kyne věž města Buje, jež ještě dlouho zůstává věrnou průvodkyní při naší plavbě. U m a g o jest nejbližší značnější město na pobřeží mořském — jež se jeví zrakům našim, po něm N o v i g r a d (Cittanova). Na další plavbě viděti P o r e č (Parenzo), sídlo okresního hejtmanství; město toto ztratilo velmi mnoho na významu, jež mělo za Římanů, svých zakladatelů. Pouze zbytky chrámů a jiných staveb z dob jeho rozkvětu vypravují o dávno minulých dobách slávy jeho. Ještě jsme neodtrhli zraků svých od obrazu,

jejž nám skytá Poreč, a již se opět na jižní straně před námi objevuje vysoká zvonice (Campanila), a pak obrysy nového města. Jest to R o v i n j (Rovigno).

Po delší plavbě spatřujeme po levé straně skupinu ostrovů, zvaných ostrovy B r i o n s k é. Ve stejné výši s nimi jeví se dosti daleko na pevnině město V o d n j a n (Dignano). Za ostrovy Brionskými otevírá se záliv, v jehož pozadí leží mohutný válečný přístav rakouský, P u l j (Pola), obklopený věncem hradeb, které jsou s to, aby každému blížícímu se nepříteli s výsledkem vzdorovaly. Minuvše ještě mys K a m e n j a k (Promontore), loučíme se s poloostrovem Istrijským a máme ještě po straně souostroví Istrijské, avšak již v takové dálce, že můžeme ostrov C r e s (Cherso) sotva rozeznati; poněkud zřetelněji spatřujeme 588 metrů vysokou horu Ozero (Monte d'Ossero) na ostrově Lošinji (Lusin). Ostatně to neškodí, neboť pociťujeme již značnou únavu od stálého se dívání a také den se pomalu nachyluje ke konci.

Druhý den na moři.

Počínaje od mysu Žalborny běře se parník z větší části směrem k ostrovům B i š e v u (Busi) a V i s u (Lissa), avšak na této cestě sotva něco uvidíme z ostrova

Visu, jenž jest proslaven námořním vítězstvím Tegetthoffovým roku 1866. Ostrov a my sami budeme asi pohřženi ve spánek, až poplujeme mimo. V nejčasnějších hodinách ranních uvidíme snad zářiti světlo majáků na malých ostrovech Š u š c i (La Cazza) a P e l a g o s e. A snad i ostrovy K o r č u l u (Curzola) a L a s t o v (Lagosta), potom však zmizí oku země a ničeho neviděti než nad námi oblohu a pod námi vodu, nesetkáme-li se právě s některým parníkem, jehož cesta náhodou se křížuje s drahou naší. Proto povíme si dnes ně c o o m o ř i. Povrch celé zeměkoule obnáší 510 milionů čtverečních kilometrů. Z toho připadá na moře asi $382\frac{1}{2}$ milionu, ostatní jest pevná země. Hloubka moře mění se dle míst, a kdybychom je mohli vyčerpati a zhotoviti jeho sádrový odlitek, obdrželi bychom týž obraz, jaký poskytuje pevnina: vlnící se roviny, hluboké propasti, rozsedliny a údolí, hory. Největší dosud změřená hloubka v jižním Tichém Oceánu obnáší 8961 m., ale možno za to míti, že jest ještě větší, poněvadž se na tomto místě přetrhlo lano olovnice. Konaly se pokusy vypočísti krychl. obsah celého moře, při čemž se shledalo, že jeho prostora zaujímá 1285 milionů krychlových kilometrů čili něco přes tři miliony krychlových mil. Kdybychom mohli snésti a urovnati celou pevninu až po hladinu

mořskou a za to obsah veškerých moří stejnoměrně rozdělití po celé zemi, mělo by pak ještě toto moře pokrývající celou zemi hloubku okrouhle 2500 metrů.

Moře neleží v ohromných svých prostorách klidně jako voda ve sklenici, nýbrž je v ustavičném pohybu. Četné m o ř s k é p r o u d y, brzy teplé, brzy studené, probíhají všemi směry oceánu. K tomu přidružuje se ještě pravidelné stoupání a klesání moře opakující se přesně v určitých dobách, p ř í l i v a o d l i v m o ř s k ý a mimo to věčná hra větru s mořem, což způsobuje nikdy neustávající vlnění, jež se při řádění bouře nad vodami zvětšuje v divé vlnobití, a naplňuje plavce strachem a úzkostí.

Část moře, kterou se nyní plavíme, nazývá se moře A d r i a t i c k é, J a d e r s k é čili A d r i a. Jest to pouze rámě, kterým zasahuje moře Středozemní mezi poloostrovy Itálii a Balkán, ale přes to rámě úctyhodné velikosti, neboť obnáší povrch jeho 140.000 čtverečních kilometrů. Z Adriatického moře přicházíme nejprve do moře J o n s k é h o a pak do moře S t ř e d o z e m n í h o. Povrch tohoto měří již 2,608.599 čtverečních kilometrů a jest mezi Kretou a Sicilií hluboké okrouhle 4000 metrů. Až do objevení námořní cesty do Indie a do objevení Ameriky byla to

hlavní dopravní dráha, spojující Evropu s Asií a Afrikou, a na březích jeho vyvíjel se již v dobách nejstarších nejčilejší a nejbohatší život kulturní.

K večeru nebo až v noci proplujeme úžinou O t r a n t s k o u, kde náš malý potůček, Adria, trochu jsa súžen, rychleji teče, tak že se i parník náš začíná kolébatí. Zlé to není, ale jest to přece houpání, a nevadí-li ti to, pak se také nedostaví mořská nemoc. Měla-li by tě však tato postihnouti, pak ti budiž útěchou, že z této úžiny mořské opět vyvážneme, a jakmile přestane kolébání, povede se ti ihned zase lépe.

Třetí den plavby po moři.

Jakmile dnes ráno setřeš spánek s očí, jsi již ve vodách klidných. Moře jest temně modré a skoro ještě modřejší jest bezmračná obloha nad tebou, a k tomu ten vzduch, tak jasný, tak čistý, tak osvěžující, že každý bezděčně dýchá hlouběji a vzduch zdržuje déle v prsou. Jest to téměř léčení plic, tato plavba ve v o d á c h ř e c k ý c h, a ta trvá až do večera. Plavíme se mořem J o n s k ý m skoro celý den mezi pevninou a světem nádherných ostrovů.

Sedm ostrovů: Kerkyra čili Korfu, Leukas čili Santa Maura (Levkáda), Ithaki, Kefallinia (Cefalonia), Zakynthos čili Zante, Kythéra čili Cerigo, Antikythéra

čili Cerigotto s několika menšími tvoří skupinu ostrovů J o n s k ý c h, jež mají za sebou pěkný kus historie. Byvše v dobách starších samostatnými státy, upadly později v odvislost a poddanství říší řeckých, s těmito dostaly se pak pod panství římské; ve středověku byly předmětem mnoha sporů, za válek tureckých oporou moře ovládajících Benátek, přivedly to za válek napoleonských k jakési samostatnosti pod vrchní ochranou Anglie, nabažily se však časem svého vrchního poručníka, jenž konečně musel přivoliti ke spojení jejich s Řeckem, k němuž jsou nyní od roku 1864. přivtěleny.

Z K o r f u a z obou menších ostrovů, jichž jména jsou P a x o s a A n t i p a x o s, uvidíme na této cestě jen něco málo anebo vůbec nic, poněvadž je mineme v době noční. První ostrov, který uvidíme za časného jitra vystupovati ze slané koupele mořské, bude asi L e u k a s čili S a n t a M a u r a, od domácích zvaný „Bílý“. — Horský hřbet, zvaný S t a v r o t a s, stoupající až do výše 1180 metrů, probíhá ostrovem a končí úzkým mysem, který pode jménem L e u k a d s k é s k á l y, nyní m y s D u c a t o, padá strmě do moře. Leukas nebyla vždy ostrovem, nýbrž souvisela ve starých dobách s pevninou, až přišel příčinlivý obchodní národ Korintťanů a učinil tu průkop k vůli usnadnění plavby. Tak povstal tento ostrov.

Ještě vidíme bílou skálu mysu Ducata a již plujeme vodou, která skoro ani malé vlnky netvoří, mezi I t h a k o u v levo

a K e f a l o n i í v pravo. Buď nám pozdravena, Ithako, ostrove holý jako pohoří Kras, tak že se sotva tu a onde odvažuje oliva korunu svou vztýčiti nad nízké křoví, jež skrovně pokrývá hřbety tvých hor, a pouze zřídka vzpíná se réva na své tyči tam, kde se právě zdvihá lidský příbytek. Pozdravují tě všickni, kdož četli o lstech a pletichách, záměrech a činech tvého povždy chytrého, nikdy se nerozpakujícího knížete hrdiny Odyssea a jeho vždy věrné družky Penelopy.

Také K e f a l o n i a po pravici sdílí celkem osud řeckého pobřeží, poskytuje však přece přívětivějšího pohledu než Ithaka. Pohoří její jest mnohem více rozčleněno, rostlinstvo bohatší, a lidská obydlí, dokonce spojená u větší osady, ukazují se častěji; mohutný horský uzel, A s n o s (Monte Negro), jest pokryt tmavými pásy lesů. Majíc rozlohy 664 čtverečních kilometrů, jest Kefalonia druhým největším ostrovem v souostroví Jonském.

Nyní však nezapomeňme pohleděti směrem východním. Tam otvírá se vchod do zálivu Korintského, a v něm leží, ovšem ve vzdálenosti zraku našemu nedostižné, L e p a n t o, kde roku 1571. potomek rodu habsburského, Don Juan d'Austria, v krvavé bitvě zlomil námořní moc tureckou.

Cesta naše pokračuje nyní mezi ostrovem *Zakynthos* a západním pobřežím *Moree*. *Zakynthos*, měřící 434 čtvereční kilometry, nazývá se zahradou Levantskou. Za toto jméno děkuje svému rozsáhlému rostlinstvu, jež pokrývá roviny i stráně horské, a poskytuje roční výnos 5—7½ milionů kilogramů korintek (hrozinek), a mimo to ještě olej, víno, jižní ovoce a hedvábí. Krásná jest poloha hlavního města *Zakyntha*. Dva skalní výběžky, na nichž trčí zbytky starých hradeb pevnostních, mezi nimi prostranný záliv, při tomto dlouhá řada bělostkvoucích domů, nad nimiž vyčnívá štíhlá věž, to vše ověněno se strany pozemní pahorky, jež porostlé jsou vinnou révou a ozdobené hojným stromovím, s druhé strany omýváno vlnami temně modrého moře: toť *Zakynthos*.

Po levé straně doprovází nás dlouho pobřeží řecké, obraz bez bohatých změn. Snad spatříme ještě v temnotě noční světlo majáku na ostrově *Sapienze*. Cestu z Řecka do vodstva obklopujícího *Kretu* přespíme.

Čtvrtý den na lodi.

Až se probereš dnes ze spánku, můžeš v dálce nazpět snad ještě spatřiti *Cerigo*, šestý v řadě ostrovů Jonských, anebo

aspoň Cerigotto, sedmý a poslední, s malými skalnatými ostrůvky zvanými O v o, P o r i a P o r e t t i, které strmé a holé z moře se vynořují.

Při pohledu tomto netřeba se nám dlouho zdržovati, neboť nás již v brzkou očekává krásnější krajinomalba v rámci modrého vodstva: K r e t a čili K a n d i e.

K r e t a (měřící 8505 čtverečních kilometrů, okrouhle s 310.000 obyvateli původu skoro veskrze řeckého, náboženstvím asi 32.000 Mohamedánů, ostatní skoro vesměs náležející církvi řecké nesjednocené), považuje se za perlu mezi ostrovy moře Středomořího. Rozkládá se při šířce 12 až 56 km do délky 260 km směrem od východu na západ. Čtyři různé řetězy horské, většinou lesů zbavené, probíhají vnitřek ostrova, které skoro ve středu jeho v trojtemenném velikánu, zvaném I d a čili P s i l o r i t i, dosahuje výše 2456 metrů. Západní část tohoto řetězu horského jsou tak zvané „Bílé Hory“ (h o r y S f a k i j s k é, v nichž jest nejvyšší H a g i o s T h e o d o r o s, měřící 2469 m), na východ pak táhne se pásmo L a s s i t i a dále v pohoří stojí hora zvaná A f e n t i s. Kdežto pobřeží jižní chudo jest na zálivy a přístavy, je břeh severní hojně rozčleněný, před pohořími pak rozkládají se četné roviny. Podnebí jest mírné a zdravé, pouze horký vítr scirocco (čti široko) stává se mnohdy velice obtížným. V zimě jest v rovinách znám pouze déšť, a jenom vrcholky hor obaleny jsou sněhem. — Ostrov by byl velice úrodný; plodiny jeho, jako víno, olej a med, požívaly chvalné pověsti již ve starověku; avšak vzdělávání jest příliš nedostatečno, čehož neposlední vinu nesou Turci, pod jichž jhem ostrov a jeho obyvatelé tak dlouho úpěli.

Dějiny Kreta sahají daleko do starověku, z něhož vystupuje před námi postava moudrého krále Minoa skoro ještě v hávu báječném. Po potlačení kretských námořních loupežníků dostal se ostrov r. 67. př. Kr. pod panství Říma. Po pádu říše západořímské byla Kreta pod vládou Cařihradu. Opanována byvši roku 823. od Arabů, dostala se r. 961. do moci Řeků, až po dobytí Cařihradu vojskem křižáckým (1204) nejprve Janované, potom Benátčané ji ovládli. Tito dovedli ostrova až do r. 1645. uhájiti proti útokům Turků, kterým se konečně také hlavní město Kandia muselo vzdáti po tříletém hrdinném odporu r. 1668. Od první polovice 19. století docházelo k opětným vzpourám domorodců proti panství tureckému a k několikerému zasáhnutí evropských mocí do těchto rozbrojů. Konečné přivtělení Kreta k Řecku dosud se nezdařilo.

Ostrov Kretu pozdravujeme na nejzazším severozápadu u mysu B u s a a plujeme podél severního pobřeží k mysu S i d e r o. Zálivy K i s s i n o a K a n e a (s městem stejného jména), S u d a - B a i a R e t i m s k ý, poslední oživený četnými osadami, mezi nimiž město Retimo, ubíhají pomalu kolem nás. Skoro uprostřed pobřeží leží město K a n d i a (Megalon Kastron) na slunném břehu naproti ostrovu S t a n d i i. Následuje C h e r s o n i s o s, M a l i a, M i l a t o s, mys H a g i a n n i s, záliv M i r a b e l l s k ý, a když projíždíme mezi ostrovy D r a g o n a r o u a J a n i s a d o u a loučíme se u mysu S i d e r a s perlou moře Středomořního, nastal již večer.

Poslední den na širém moři.

Obloha a voda jest dnes to jediné, co může oko mimo „Tirolii“ spatřiti. Dobře; použijme tohoto dne, vypravujíce něco o zemi, jež jest cílem naší cesty.

1. Zeměpis Palestiny.

P a l e s t i n a, v nejstarších dobách Kanaan, později země israelská, za dob římských Palestina a země judská, od nás se zálibou nazývaná země Svatá, měří okrouhle 30.000 čtverečních kilometrů, a jest ohraničena na severu výběžky Antilibanonu, na jihu okrajem pouště mezi Asií a Afrikou, na západě mořem Středozemním a na východě pouští Arabskou. Řeka J o r d á n protéká v četných záhybech skoro celou zemí směrem od severu k jihu v širokém korytě. Vyskytuje se tu zvláštní zjev jako nikde na zemi. Kdežto totiž Jordán při vtoku do bahnitého, rákosím zarostlého jezírka B a h r a t e l H ú l e čili M e r o m leží ještě 2 metry nad hladinou moře Středozemního, jest výtok jeho z jezera Genezaretského již 208 metrů pod hladinou mořskou, a moře Mrtvé (měřící 1260 čtverečních kilometrů,) do něhož se Jordán vlévá, dokonce 400 metrů pod mořem. Kdyby sem proniklo středozemní moře, povstal by tu záliv, v němž by Tiberias ležela 208 m pod mořem, nynější však hladina Mrtvého moře 394 m pod povrchem moře Středozemního. Údolí jordánské, el Gó r, dělí Palestinu v část západní a východní. Č á s t v ý c h o d n í, zvaná v Písmě svatém G i l e a d, od Římanů P e r a e a, jest skoro veskrze země hornatá, zdvihající se 600 až 1000 metrů nad hladinou mořskou. Naproti severnímu konci Mrtvého moře leží D ž e b e l M u s a (hora Mojžíšova), biblická to hora Nebo. Jako přítok přichází Jordánu s této strany Jabok.

Z á p a d n í č á s t země začíná na severu hornatou krajinou g a l i l e j s k o u, na jihu ohraničena jest nížinou E s d r e l o n čili J e z r a e l. Mezi nížinou touto a rovinou Hattinskou zdvihá se hora Tábor, se všech stran volná, až do výše 620 m. Dva hřebety horské, K a r m e l na západě a pohoří G e l b o e na východě, tvoří obrubu úrodné roviny Esdrelon, K téže pojí se hornatá krajina s a m a r s k á. čili pohoří E f r a i m, jehož údolí jsou bohata prameny a hojně pokryta osením a ovocným stromovím. Pak je bezlesé p o h o ř í J u d s k é, jež na hranicích přechází v poušť.

Při moři táhne se od C a e s a r e e až k Jaffě rovina S a r o n s k á, od Jaffy na jih zvaná S e f e l a, v dobách biblických země F i l i š t í n ů.

2. Povaha země.

Svatá země, skládajíc se v horských svých částech většinou z rozervaných vrstev vápencových, bohatých na jeskyně, jest chudá na vodu, neboť i četná koryta potoků a bystrin, jež probíhají pohořím, jsou v době od dubna až do listopadu bezvodá, a v zimních měsících jen za dlouhotrvajících a vydatných dešťů občas splyne dravá bystrina s hor do údolí. Pro to úroda země závisí úplně na dešti. Začátkem listopadu přicházejí tak zvané ranné deště, načež se opatřuje zimní setba. Deště a chladno množí se pravidelně v následujících měsících, a v lednu a v únoru stává se zima také citelnou. Březen a první polovice dubna přinášejí pak deště pozdní, a čím jsou tyto vydatnější, tím větší jest naděje na bohatou žeň. Od polovice dubna až do konce října jest dešť vzácnou výjimkou, za to však tvoří se za doby noční zvláště v pohořích hojná rosa.

Kdekoliv toho poměry půdy dovolují, pěstuje se polní hospodářství, rodí se tu výborná pšenice, ječmen, proso, čočka a boby. Nádherné háje olivové rostou zvláště v jižní části země, stromy morušové

pro chov bouřců v Galilei, mandlovníky, broskvoně, meruňky a stromy fíkové daří se všude, vinařství věnuje se stále větší pozornost. Z dobytka jsou tu velbloudi, koně, osli, muli, hovězí dobytek, ovce a kozy, částečně i bývali, z drůbeže slepice a holubi. Z větších dravců lev a medvěd vyhynuli, a jen tu a tam zabloudí levhard do pohoří nejjižnější části země. Hyeny, šakalové, divocí kanci a gazely jsou nejhlavnější honěnou zvěří. Jordán a jezero Geneza-retske jsou neobyčejně bohaty rybami.

Pořádných lesů hledali bychom ve Svaté zemi marně, a jen ty dubiny v Galilei nemohou se ani zdaleka přirovnati k lesům našich zemí. Ze stromů daří se tu vedle již jmenovaných stromů ovocných hlavně cypřiše, pinie, trojí druh dubů, platany, stromy fíkové, olše a tamaryšky, ostatně většinou pouze křoviska. Bohaty jsou druhy zeleniny, jež se tu pěstují.

3. Úrodnost.

Palestina nazývá se v Písmě svatém zemí „oplývající mlékem a medem“. Z toho se soudilo, že poměry tamější půdy byly kdysi docela jiné než za dnešní doby. Mínění toto jest přehnané. Země dovedla za starých dob při pilném vzdělávání uživiti dosti značné obyvatelstvo, a totéž bylo by možno i dnešního dne, kdyby pilné obyvatelstvo a rázná vláda hleděly rozumným způsobem využítkovati úrodnost půdy. V rovině Saronské i v jiných částech země, kde půda již přes 4000 let vzdělávána jest pluhem, neviděla půda ještě ani špetky hnojiva, a přece pole mnoho vynášejí, jsou-li jenom pozdní deště dosti vydatné.

4. Poměry politické.

Celá Palestina rozpadá se v pět liv (livá — okres), z kterých el - K u d s (t. j. svatá, Jerusalem) jest samostatný a stojí bezprostředně pod ústřední

vládou v Cařihradě ; Nablus a Akka náležejí k vilajetu beirutskému, Hauran a Belka však k vilajetu syrskému. Každá livá (zvaná také sandžak) dělí se na kraje, jichž náčelníkem jest kaimakam, každý kraj

Jerusalemští Židé.

v okrsky podléhající mudirovi, okrsky pak dělí se v obce pod náčelnictvím šeika či představeného.

Obyvatelstvo dle původu rozpadá se na Syro-Araby, Franky, Židy, Armény, Turky a Beduiny. Franky nazývají se Evropané usedlí v Palestině, jimž se také dostává názvu Levantinců, když byli přijali zvyky a mrav země. Příliv Židů do Palestiny stoupl v době poslední značně. Jsouť v Palestině židovské osady na venkově, především však se Židé usazují ve městech Jaffě, Jerusalemě, Hebronu, Nablu, Tiberiadě a Safedě. Dělí se na Sefardy, Aškenaze a Karaity. Sefardové odvozují původ svůj od Židů, kteří za panování Ferdinandova a Isabelina vypuzeni byli ze Španěl. Tito stojí pod vládou tureckou. Jsou vlastně toho názoru, že slova Písma svatého „Krev jeho přijď na nás i na naše syny“ jich se netýká, poněvadž předkové jejich za dob Kristových byli již usedlí ve Španělech. Aškenazové jsou ponejvíce původu polského, přistěhovalí z Ruska, Rakouska a Pruska. Karaity zovou se oni, kteří zavrhnou talmud.

Hlavní část obyvatelstva tvoří Syro-Arabové, kteří povstali splynutím Arabů se starými, k islamu odpadlými obyvateli země, Syřany nebo Aramejci. Arabové čistokrevnými jsou pouze Beduinové, kmeny kočovné, táhnoucí se svými stády krajinami nevzdělanými, bydlí pod stany a podrobeni jsou náčelníku kmene. Co do vyznání jsou dle jména mohamedány, mají však své vlastní náboženské názory. Arménové nejsou zvláště hojní počtem, jsou však většinou zámožní. Rovněž počet Turků jest nepatrný. Počet veškerého obyvatelstva v Palestině páchá se na 650.000.

5. Poměry náboženské.

Osmdesát procent obyvatel přiznává se k učení Mohamedovu. Základní nauka jeho dá se shrnouti ve slova: „Není boha kromě Boha, a Mohamed jeho prorok.“ Mravouka islamu obsahuje mnoho krásných předpisů, doporučujíc dobročinnost, pohostinství, —

skromnost a spravedlnost. Úkony náboženské obsahují čtení koranu, určité denní modlitby a umývání, posty v měsíci Ramazámu, pouť do Mekky jednou v životě, nechce-li kdo za sebe poslati náhradníka nebo peníze potřebné na cestu rozdati chudým. Zapovězeno jest mohamedánům píti víno a požívati vepřového masa. Islam má také jakýsi druh mnichů, zvaných *dervišů*, jichž hlavní úloha záleží v četných zevnějších úkonech. *Sultán* cařihradský jest zároveň hlavou světskou i duchovní. V záležitostech duchovních jest zástupcem a tedy i vlastní hlavou *šejch-ulislam*, jemuž přísluší právo rozhodovati ve věcech víry. Jemu podřízeni jsou *ulemové*, již se dělí ve tři třídy: *imámové* jsou vlastní bohoslovci, — *mufťiové* duchovní právníci a *kadiové* soudci.

Mezi křesťany stojí co do počtu na prvním místě *Řekové rozkolní*, čili jak se sami nazývají, *pravoslavní*. Byvše zapleteni v odpadnutí řeckých patriarchů v Cařihradě od církve římské, zabředli zároveň, neuznávající primátu biskupů římských, do bludu. V otázce náboženského života a bohosloveckého vzdělání svých kněží stali se větví, jež odštěpena byla od stromu bujícího životem. Menší co do počtu *Arménové*, *syřští Jakobité* a *Koptové* upadli v blud monofysitů; věří v božství Ježíše Krista, neuznávají však, že byl zároveň pravým Bohem a pravým člověkem.

Počet *katolíků*, k němuž přičtení jsou také *Řekové sjednocení* a *Arménové*, jest menší než počet *Řeků* nesjednocených, a obnáší celkem asi 18 až 20 tisíc. Z ústavů katolických v Palestině sluší jmenovati 1. *Katolický patriarchát jerusalémský* s missijními stanicemi a farami (17), rozptýlenými po celé Palestině. 2. *Stráž Sváté země* s 55 svatyněmi, o něž jest jí pečovati, 28 farami, 18 missiemi, 34 kaplemi, 52 farními školami, jednou kollejí, dvěma sirotčinci, 10 průmyslovými školami, 9 poutnickými domy. Činnost její vztahuje se

na Palestinu, Syrii, Armenii, Cypr a Dolní Egypt. 3. Missijní stanice v Gaze, založená světským knězem G. Gattem. 4. Rakousko-uherský poutnický dům v Jerusalémě (1863). 5. Francouzský poutnický dům assumptionistů (1884). 6. Francouzský hospitál sv. Ludvíka. 7. Nový německý dům poutnický. 8. Chlapecký ústav sv. Petra P. Ratisbony. 9. Ústav školských bratří v Jerusalémě. 10. Dominikánský klášter sv. Štěpána vně Jerusaléma. 11. Klášter a sirotčinec sester s hory Sionu v Jerusalémě a ve Sv. Janě na horách. 12. Klášter sester smíření v Jerusalémě. 13. Klášter sester sv. Vincence. 14. Osady sester sv. Josefa a sester růžencových v Jerusalémě a na jiných místech. 15. Klášter a studijní ústav Bílých Otců u Svaté Anny. 16. Klášter klarisek na hoře Zlé rady. 17. Osada benediktinská na hoře Olivetské, na hoře Pohoršení a v Albu-Goši. 18. Klášter karmelitánský na hoře Olivetské. 19. Osada trapistů v Latruně. — Uvedli jsme pouze nejdůležitější ústavy katolické v Jerusalémě a okolí. Podrobný seznam všech katolických ústavů vymývá se rámcem poutnického průvodce.

Asi od 50 let usazení jsou zde také protestanté. Počet jejich jest asi 1500.

6. Dějiny Palestiny.

Vedlo by příliš daleko podrobně těmito se zabývat, pročez načrtneme pouze nejdůležitější její rysy, přičemž, pomínuvše dějiny praobyvatel této země, počneme s povoláním arcíotce Abrahama.

1. Od povolání Abrahama až do doby tí země za Josua. Roku 2140. před Kr. přišel Abraham, povolán byv Hospodinem, do země, aby vzdálen jsa modlářské své vlasti, v rodině své a v potomstvu zachoval víru v jediného pravého Bóha

a jeho zaslíbení. Jak Abraham tak i jeho nejbližší potomstvo, Isák, Jakub a dvanáct jeho synův, zvaných také dvanácti patriarchy, vedli pokojný život kočovného národa uprostřed praobyvatel země, táhnouce se stády svými po krajině. Prodej syna Jakubova Josefa do Egypta a jeho příhody v zemi té byly v rukou Prozřetelnosti cestami, kterými celý rod Jakubův čítající asi 70 duší, tam byl přiveden, aby v říši Faraonů, vzrostl v celý národ. Příchod jejich do Egypta padá do roku 1925. Zůstali tam přes 400 roků, až Mojžíš na rozkaz Hospodinův vyvedl z Egypta národ Israelský (1495), čítající už 600.000 mužů k boji schopných, aby jej uvedl do země Zaslíbené. Za čtyřicetiletého putování po poušti dostává národ zákon Hospodinův, a zároveň vyrůstá pokolení nové, jež bylo pouze svědkem velikých skutků Hospodinových, ne však modloslužeb egyptských, které na rodiče jeho vždy svůdně působily.

2. Od dobytí Zaslíbené země až do zřízení království. Josue převedl národ přes Jordán a započal boj proti kanaanejským obyvatelům země; dobyl Jericha a jižní Palestiny, obrátil se na sever a svedl i tam vítězné bitvy. Celá dobytá země rozdělena mezi 12 pokolení, z nichž $2\frac{1}{2}$ na východ od Jordánu, $9\frac{1}{2}$ na západ zaujalo sídla. Levitům dostalo se 48 měst s potřebnými polnostmi a pastvinami. Dobytí země nebylo však úplné; některá území zůstávala nepodrobená, v jiných činilo pokořené obyvatelstvo vzpoury. Když zemřel Josue a „nejstarší“ následovali ho na věčnost, kmeny národa vyvoleného nejen že nepokračovaly v bojích proti Kanaanejcům, nýbrž uzavíraly s nimi dokonce sňatky a zabředly v jejich modlářství. Za trest vydal je Hospodin v ruce přemožených, kteří nyní nad nimi prováděli vládu útisků. Vždy však vzbuzoval Hospodin muže nadšené, kteří národ z poroby vysvobozovali a sami jakožto „soudci“ vládli.

3. Od zřízení království až do rozdělení jeho. Posledním soudcem byl Samuel,

a ačkoliv národ s činy jeho mohl býti úplně spokojen, přál si přece míti krále, domnívaje se, že se pod vládou jeho snadněji bude moci ubrániti svým utiskovatelům, mezi nimiž na prvním místě byli Filištínové. Bůh vyhověl přání jejich a dal jim za krále Saula (kol r. 1092). Saul začal dobře, ale po čase opustil zákony Hospodinovy, a proto vládcem nad lidem Israelským vyvolen jest od Boha David. David, uznaný nejprve pouze kmeny Benjaminem a Judou, po 7½ letech přijatý za krále všeobecně, dobil Jerusalema, učinil jej hlavním městem země a po přenesení svatostánku také náboženským střediskem celého národa. Syn a nástupce jeho Šalamoun vystavěl chrám, vládl z počátku moudře a slavně, zabředl však později v modlářství svých cizozemských žen. Za trest oznamuje se mu, že říše jeho bude rozdělena, což se také stalo za syna jeho Roboama (kolem r. 970).

4. O d r o z d ě l e n í ř í š e a ž d o z a j e t í b a b y l o n s k é h o. Deset kmenů odtrhlo se od Roboama a utvořilo pod Jeroboamem a jeho nástupci říši israelskou; Salmanassar ztroskotal říši tuto a odvedl národ do zajetí assyrského. Dva kmenové, Benjamin a Juda, kteří zůstali věrni rodu Davidovu, tvořili říši judskou. Králové říše této až na malou výjimku nebyli naplněni duchem Davidovým a sváděli dokonce lid k modlářství. Hospodin varuje nejprve ústy proroků, hrozí a konečně posílá ohlašovaný trest. R. 588. rozbořen jest Jerusalema i chrám, národ odveden jest do zajetí babylonského, když již před tím r. 605. zavlčena tam byla šlechta a část bojovníků.

5. O d z a j e t í b a b y l o n s k é h o a ž d o r o z b o ř e n í J e r u s a l é m a T i t e m. V zajetí navrátíl se lid kajícně k Hospodinu a sedmdesát let po první deportaci (505) dává Cyrus svolení své k návratu, kterýžto se udál v různých oddílech časových. Nehemiáš vystavěl opět hradby a chrám jerusalémský. Když se po smrti Alexandra Velikého vojevůdcové

jeho dělili o říši, upadlo Judsko, jež se stalo předmětem sporu mezi královstvím egyptským a syrským, do veliké tísně. Zvláště byl to Antiochus Epifares (175. až 163.), jenž chtěl zavést modlářství mezi Židy a učiniti je pohany. Kdežto mnozí odpadli k pohanství, vytrpěli jiní raději neslýchaná muka, než by se byli stali nevěrnými zákonu Hospodinovu. Proti tomuto utiskovateli povstal kněz Matatiáš Hasmoneovec, a synové jeho Juda Machabejský, Jonathan a Šimon vybojovali opět svobodu národa a rozšířili dokonce hranice vlasti své. Spory mezi posledními knížaty z rodu Hasmoneovců daly podnět Římanům ku vmísení se do jejich záležitostí. Pompejus dobyl roku 63. př. Kristem Jerusalema; říše judská stala se poplatnou Římanům, kteří r. 40. př. Kr. uznali Heroda za krále judského. Židé snášeli vládu jeho (37. př. Kr. až 4. po Kr.) jen s nechutí; ačkoliv sice okrašloval Jerusalema četnými stavbami a také jinak mnoho způsobil k dobru země, tvrdost a ukrutnost jeho zvyšovala jen nenávisť Židů k cizozemcům (Herodes byl Idumejčan). Za vlády jeho narodil se Ježíš Kristus, Spasitel světa. Po smrti Herodově byla říše rozdělena mezi syny jeho. Archelaus, jenž panoval jakožto čtvrtník (tetrarcha) nad Judskem, Samařím a Idumeí, byl již po deseti letech zbaven svého místa; území jeho dostala se k římské provincii Syrii a byla spravována prokurátorem. Vnuk Herodův Agrippa I. spojil v osobě své na krátko vládu nad těmito částmi země, ale již po smrti jeho (44. po Kr.) stalo se Judsko opět provincií římskou. Jen neradi snášeli Židé jeho nadvládu římské a nejbezohlednější vykořisťování prokurátora Gessia Flora vedlo k povstání, jež roku 70. skončilo rozbořením Jerusalema a rozptýlením Židů.

6. O d z k á z y J e r u s a l é m a a ž d o d o b y v l á d y k ř e s ť a n s k o - f r a n c k é. Od této doby možno považovati dějiny Jerusalema za dějiny celé země. Císař Hadrian, potlačiv nový pokus vzpoury židovské pod vedením Bar Kochby, postavil na místě

Jerusaléma pohanské město, zvané *Aelia Capitolina*. Za vlády císaře Konstantina I. obdržel Jerusálém opět starý svůj název a stal se městem křesťanským. Roku 614. udál se krvavý útok Peršanů pod Chosroem II., jenž zpustošil křesťanské svatyně. R. 636. se Svaté město vzdalo Arabům, Jerusálém a Palestina dostaly se v moc mohamedánských kalifů. R. 1071. strhli na sebe vládu Seldžukové. Kruté utlačování domácích křesťanů, jakož i poutníků ze zemí západních od těchto tureckých hord bylo příčinou první křížácké výpravy a zřízení křesťanského království Jerusálémského.

7. Jerusálém pod panstvím křesťanským, 1099.—1187. V době této povstaly veliké duchovní řády rytířské, johanitský, templářský a německých rytířů, chrám Božího hrobu byl přestavěn, v celé zemi zdvihaly se na místech Spasitelem posvěcených chrámy a kaple. Spory mezi knížaty křesťanskými, zlenošení a schoulostivění křížáků, kteří tu byli zůstali, zabraňovaly mocnému rozkvětu nového státu, a již r. 1187. musil se Jerusálém vzdáti mocnému a odhodlanému sultánovi egyptskému Saladinovi. Panství křížáků omezilo se na několik málo území, až bylo roku 1291. pádem Akkona úplně zničeno. Pouze na krátko dostal se Jerusálém smlouvou Bedřicha II. opět do rukou křesťanských.

8. Od zničení panství křížáckého až na naše doby. Jerusálém a Palestina náležely k Egyptu, až roku 1517. strhli na sebe vládu osmanští Turkové, kteří moc svou tu podrželi až na doby naše s výjimkou let 1833.—1840., kdy Syrie a Palestina stály pod mocí místokrále egyptského Mehmeda Ali. Kroniky františkánské stráže ve Svaté zemi a poutniční průvodci z minulých století dovedou mnoho vyprávěti o útiscích, jež bylo snášeti křesťanům v Palestině pod panstvím egyptským a otomanským. V posledních desíletích zlepšilo se sice mnoho v tomto

ohledu, země však bude se moci povznést k novému rozkvětu teprve tehdy, až bude státi pod vládou, jež bude míti sílu a vůli na povznesení jejím pracovati.

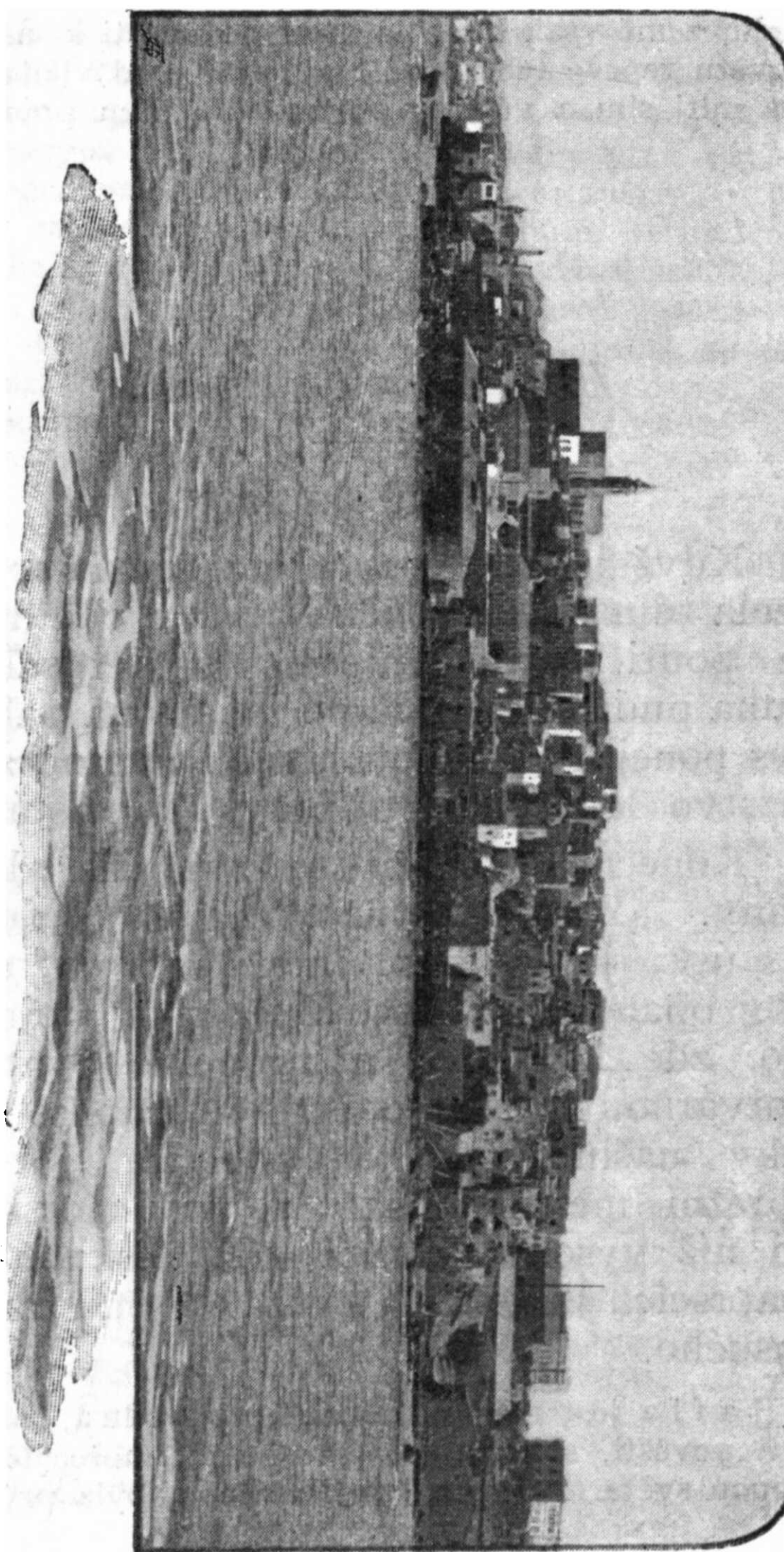
B) Ve Svaté zemi.

1. Příjezd do Jaffy.

Když jsi se včera ubíral na lože, provázela tě myšlenka: zítra budu u cíle daleké své pouti, zítra přijedu do Jerusaléma. Touha pudí tě dnes časně z rána na palubu, abys ponejprv v životě uviděl Svatou zemi. Mužstvo lodní činí přípravy k přistání.

Konečně přiblížil se okamžik dávno želaný. „Země, Svatá země!“ jde to od úst k ústům, mezitím co srdce naše opanováno jest hlubokým dojmem. Ano, zde leží před námi země Svatá, a cizotvárnou krásou oděná, vystupuje před zraky našimi jako v pohádce *J a f f a*, pobřežní město judské, z vod mořských, nad níž vysoko se týčí kříž, lesknoucí se v paprscích slunečních s věže chrámu františkánského.

J a f f a jest město prastarého původu a, máme-li věriti pověsti, shlížela s výše své na moře již před potopou světa. Potopou byvši zničena, byla prý opět

Jaffa.

vystavěna od syna Noemova Jafeta. Pohanská pak pověst vypravuje, že Andromeda, dcera Kéfeova a Kassiopeiina, přikována tu byla ke skále jakožto oběť pro mořskou potvoru, až ji Perseus osvobodil. Bchyně Derketo, půl ryby a půl ženy, bývala zde uctívána. Listina měst Thutmosa III. egyptského uvádí Jaffu jako pevnost, a v nápise jednom krále Senacheriba objevuje se toto město pod názvem Ja-ap-pu. V Písmě svatém připomíná se opět město Jaffa čili Joppe. Sem přiváží Hiram tyrský cedry ke stavbám Šalomounovým, a zde vstupuje na loď Jonáš uniknouti chtěje rozkazu Hospodinovu. Juda Machabejský pustoší Jaffu ohněm a mečem za trest pro úkladné pobití dvou set Židů, a když bylo město znova vystavěno a opět osvědčilo nepřátelství své vůči Židům, dobyl ho Šimon Hasmoneovec a zanechal tam silnou posádku. V Joppe vzkřísil svatý Petr zbožnou Tabithu a mezi tím, co se tu zdržoval v domě Šimona koželuha, měl významné zjevení, jež jej poučilo, že i pohané povoláni jsou v řady Kristovy. Nádherný chrám, který vystavěl sv. Ludvík, král francouzský, na místě, kde stával dům Šimonův, zmizel, a je tu v době přítomné těsně při majáku v jižní části města pouze vši ozdoby prostá mešita. Byvši ve válce Římanů proti Židům a v bojích křížáků proti Arabům opět z kořene vyvrácena, mohla se Jaffa, kdysi sídlo biskupské, jenom pozvolna zotaviti. Dnešního dne vzrostla na 45.000 obyvatel (asi 30.000 mohamedánů, 10.000 křesťanů, z těchto asi 4000 katolíků, 5000 Židů) a mohla by ještě většího vývoje dosáhnouti, kdyby její poměry jako města přístavního nebyly právě tak ubohé. Věmec úkladných úskalí, jimiž se větší lodi mohou jen velmi opatrně blížit, a uvnitř tohoto věnce pouze nepatrná nádržka, jež může poskytnouti půdu k zakotvení pouze barkám, jest vše, co se vyrozumívá pode jménem přístavu jaffského.

První osada františkánská povstala zde r. 1252. při chrámu sv. Ludvíka. Byvše odtud vypuzeni

mohli se františkáni ve městě pevně usaditi teprve roku 1654. Nynější klášter vystavěn byl na místě staré tvrze za kustosla P. Jakoba Ghezzi-ho (1888.—1894.) Mimo klášter, poutnický dům a farní chrám františkánský, chová Jaffa z katolických ústavů ještě farní školu chlapeckou a dívčí, dvě školy bratří školských, dívčí dům sester sv. Josefa, vyšší dívčí školu těchže sester, školu sester třetího řádu, italskou školu chlapeckou, hospitál sester sv. Josefa a dobročinný spolek tak zv. chudých matek.

U nádraží je německá osada hoffmanniánů (počtem asi 600), sekty to virtemberských protestantů.

„Tirolia“ našla půdu k zakotvení a značný počet bárek žene se k ní. Vyčkej trpělivě, až dojde na tvou skupinu, potom sestup klidně po schůdcích lodních do bárky! Také se nelekej, kdyby tě snad chopily dvě silné arabské ruce a letem tě dopravily do člunu; majíť cvik v této práci.

V přístavišti se čeká, až jsou všichni převezeni. Potom ubíráme se v průvodu ke kostelu františkánskému, poděkovat Pánu Bohu za šťastný příjezd do Svaté země a stát se účastnými plnomocných odpustků, jež jsou propůjčeny poutníkům při vstoupení na svatou půdu. Po pobožnosti možno vystoupiti též na terasu klášterní a užívatí tam nádherného rozhledu na město, zemi a moře.

Když jsme se pokrmem a nápojem osvěžili a posílili, dá se znamení k odchodu z kláštera a jde se ve spořádaném průvodě k nádraží za městem, nejprve úzkými,

kostrbatými a špinavými ulicemi starého bazaru, pak širokým, novým městem s domy vystavěnými po evropském způsobu.

2. Jízda po dráze do Jerusaléma.

(87 km.)

Jedeme nejprve mezi písečnými náspy s vyhlídkou na moře (po levé straně), potom velkým obloukem kolem jaffských zahrad *oranzových*, jež jsou perlou a zlatým dolem tohoto přístavního města. Tisíce a tisíce pomerančových stromů stojí tu v dobře ošetřovaných, hojně vodou zásobených sadech, a tu a tam vyčnívá nad nimi pýří palem datlových. Zlatočervené plody, jež tu dozrávají, jsou obrovské velikosti a vzácné chuti, a skoro 40.000 beden tohoto nádherného jižního ovoce zasílá se do vzdálených krajin a přináší majitelům zahrad hojného užitku.

„Veseliti se bude pustá a bezcestná,“ praví prorok Isaiáš, „a plesati bude poušť, a kvěsti bude jako lilium. Pučíc pučeti se bude, a plesati bude, veselíc se a chválíc; sláva Libanu dána bude jí, okrasa Karmelu a Sáronu.“ *Rovina Sáronská*, bývalá země Filištínů, jest to, kudy projíždíme. Z krásy její nevidíme ovšem nyní ničeho; vysušená a rozžhavená pálí země v žáru

slunečným; teprve když se dostaví pozdní deště, halí se ve svatební roucho jarní nádhery.

Na pravo od dráhy následují za sebou *Mikveh Israel* se židovskou vyšší školou zemědělskou, jež byla založena r. 1870., a nepatrné selské vesnice *Jasur*, *Bet Dedžan*, *Safirieh* a *Sarfand*. — Vděčná jest vyhlídka po levé straně. Přes pole zalétá zrak k německé osadě *Saron*a, k vesnicím *Selmeh*, *Ibu Ibrak*, *Sakieh*, *Kefr Anna* a *Jahudieh*, a přes tyto dále k horám Judským a Efraimským, jichž světlé kupy a hřbety ztrácejí se v modru oblohy.

Ponenáhlu se krajina oživuje, objevují se celé háje olivové, vroubené trsy kaktusovými. Ještě několik minut a vjíždíme do první stanice, *Lyddy* (arabsky *Lod*).

Město toto leží 2 km na sever od nádraží. Větší toto místo za časů Makabeovců bylo na začátku židovského povstání r. 66. po Kr. ohněm a mečem zničeno od Cestia Galla. Znovu byvši vystavěna, stala se Lydda sídlem rabínské školy a křesťanského biskupa, když tam již dříve prodléval sv. Petr a zázračně uzdravil dnou stíženého Eneáše. Po delší dobu nazývalo se město Diospolis. R. 415. konal se tu církevní sněm proti bludu Pelagiovu. Utrpěvši mnoho pozdějšími příhodami válečnými, byla Lydda zastíněna blízkou Ramlou a nedosáhla již nikdy většího významu. S městem Lyddou souvisí také legenda o sv. Jiří, jenž se tu prý narodil a byl pohřben. Již dříve zdvihal se nad jeho hrobem chrám, jenž byl

několikrát zbořen a opět vystavěn a jest nyní majetkem Řeků nesjednocených.

Z Lyddy za 8 minut jsme v R a m l e, městě čítajícím 6—7000 obyvatel (2000 křesťanů, z nichž pouze 100 katolíků), ležícího uprostřed bujných sadů ovocných.

Dle arabských pramenů byla Ramle, značící v arabském jazyku „písek“, vystavěna r. 716. kalifem Suleimanem. Máme-li však na zřeteli, že sv. Jeroným, přicházející z Lyddy, navštívil nedaleko ležící ves Josefa, který pochoval — Krista Pána, můžeme pevně za to míti, že vsí touto byla Ramle a tudíž Arimathia připomenutá ve sv. evangeliu, jak to potvrzuje ústní podání ze 12. století. Dle něho stojí kostel a klášter františkánský (od r. 1395.) nad domem Josefa z Arimathie, jenž pohřbil Pána. Křižáci založili v Ramle biskupství. R. 1266. dostalo se město na vždy pod panství mohamedánské. Napoleon měl zde hlavní sídlo, když táhl z Egypta do Syrie. Zvláštní památkou Ramle jest „v ě ž 40 m u č e d n í k ů“, ležící 10 minut jihozápadně od města. Dle legendy pohřbeno jest tu 40 mučedníků ze Sebasty, dle tradice však mohamedánské odpočívá tu 40 soudruhů prorokových. Ve skutečnosti není pravdou ani jedno, ani druhé, poněvadž věž jest dílem pozdějších dob arabských. Vystavěl ji sultán Bibars (1268).

Trať dráhy přetíná těsně za Ramlou silnici vedoucí z Jaffy do Jerusaléma a běží dále směrem jižním. Na pravo vidíme daleko v rovině položenou zemědělskou židovskou osadu A k i r, k níž patří širé polnosti v okolí. Akir jest staré biblické A k k a r o n, město filištínské, jež nepřijalo

archy úmluvy, když tam měla býti přinesena. Na levo jedeme těsně podle velké selské vesnice *N a a n o e h* a za ní spatříme na mírném návrší *T e l l D ž e s e r*, sporé zbytky staré pevnosti *G a z a r y*, jež se připomíná již za dob Šalomounových, a vesnici *A b u Š u š e*.

S e d ž e d je třetí stanicí dráhy; ves sama leží odtud na jih v bažinaté krajině. Od Sedžedu počínaje mění se tvářnost krajiny, rovina přechází v kraj hornatý, nejprve ovšem jen v mírné výšiny, a dráha vinouc se, vjíždí do údolí *V a d i e s-S a r a r*, údolí to „*Baches Sorek*“ v knize Soudců. Již po delší dobu jeví se před námi vysoko v nádherné poloze *B e t t A t a b*. V levo na vrcholu pahorku ve stínu palmy turecká veli (posvátný hrob) *Š e j k h Š a m a l*, vesnice *S u r a h*, pak židovská osada *A r t u f*. Na pravo na mírném návrší *B e t D ž e m a l*, velký to rolnický ústav salesiánský, založený r. 1868. Donem Bellonim. Minuvše ještě náhrobek *A i n Š e m s*, kde stávalo staré *Bethsame*, přijíždíme ke čtvrté stanici, *D e r A b a n*. Vesnice stejného jména leží na pravo směrem jihovýchodním na pahorku.

Za stanicí *Der Aban* počíná silné stoupání a když dráha v četných záhybech vjela do hor, spatříme pravý obraz horské krajiny judské, svahy hor, rozdělené čet-

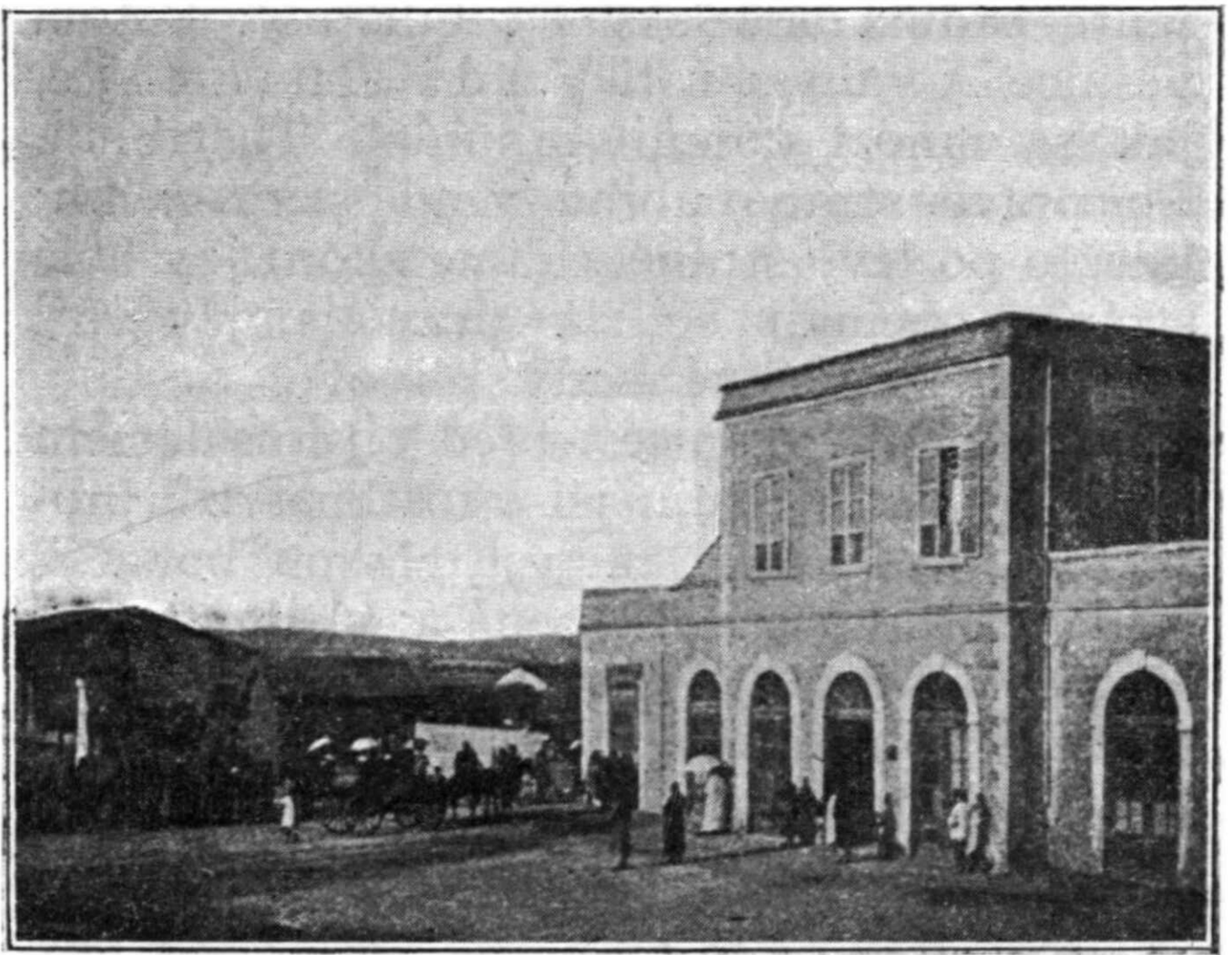
nými údolími, většinou holé anebo pokryté pouze nízkým křovím, mezitím pouze tu a tam strom anebo kousek orné půdy, dobré pastvisko pro ovce a kozy, skytající však za doby letní jen chudé píce. Po levici vysoko nahoře je tak zvaná j e s k y n ě S a m s o n o v a, kde prý číhával obrovský tento hrdina israelský na Filištíny. Potom vesnice A k u r a ústí V a d i K u l a n i j e, jak se mnozí domnívají, údolí Therrbinu. Po pravé straně ubíhá vzad Dereš-Šeikh; kdežto po levé straně vidíme skoro jen holé stráně, počínají se na pravo objevovati četné, dosti pěkné sady olivové.

Poslední stanice před Jerusalemem je B i t t i r. Bujnější rostlinstvo prozrazuje, že krajina ta jest vláhou bohatší. Na levé straně leží přilepená na skále vesnice B i t t i r, druhdy (Bethel) silná pevnost, s jejíž dobýváním za druhého povstání židovského ztrávili Římané půl čtvrtého roku.

Za Bittirem přijímá údolí jméno V a d i e l - V e r d, t. j. údolí růžové. Na spodině údolí leží četné zahrady se zeleninou, a svahy horské po pravé straně občerstvují zrak náš zelení stromů a křovin. Pramen A i n H a n i c h, kde dle některých jáhen Filip pokřtil komorníka královny matky (Kandace) (proto zove se studní Filipovou), a jiné dodávají zdejšímu okolí vláhy. —

Následují ještě po levé straně V e l e d ž e a M a l h a, na pravo Š a r a f a t a B e t S a f a f a.

Konečně jsme na výšině planiny — E f r a i m. Po levé straně kynou nám ze zahrad přívětivé domky německé osady

Nádraží v Jerusalémě.

R e f a i m, na pravo od trati leží nádraží — v pozadí pak kyne zrakům **Jerusalém**.

Bud' nám pozdraveno, město Svaté, cíli naší pouti! Dlouho jsme mluvili pouze o tobě, tys bylo obsahem našich myšlenek

a i ve snách oblétal nás tvůj obraz! Nyní patříme na tě svými zraky a s vděčným srdcem modlíme se se žalmistou Páně:

„Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi.“

„Plesávám nad těmi, kteříž mně praví: „Půjďme do domu Hospodinova!“ Stanou nohy naše v branách tvých, Jerusaléme! O Jerusaléme opět vystavěný jako město částmi souladně sloučené! Do něho putují pokolení, pokolení Hospodinova. Jeť Israeli zákonem, aby oslavoval jméno Hospodinovo. Neboť tam postaveny jsou stolice soudní, stolice domu Davidova. Žádejte štěstí Jerusalému, šťastni buďtež, kteří milují tě! Budiž pokoj v předhradí tvém, bezpečnost v palácích tvých! Pro bratry své a přátele své říkati chci: „Pokoj budiž v tobě!“ Pro dům Hospodina Boha našeho chci hledati zdaru tvého!“ (Žalm 121.)

III.

K místopisu Jerusaléma.

Jerusalém, položený mezi 31° 47' severní šířky a 35° 52' východní délky od Greenwicha, vystupuje před námi od té doby, kdy dějiny o něm zaznamenávají určité zprávy, až na naše doby jako město horské v plném slova smyslu. Od malé

planiny pohoří judského, těsně na rozhraní vodstva oblasti moře Mrtvého a Středo-zemního odděluje se skalnatá skupina a spadá na východ, západ a jih příkrými srázy do údolí Josafatu a Hinnomu. Obě údolí, jedno uzavírajíc horský výběžek na východě, druhé na jihu a na západě, jsou v počátcích svých plochá a široká, sужují se však ve svém pokračování až ku spojení svému u studnice Jobovy v hluboké rokle, z nichž náhle do výše vystupují stráně sужených hor. Skalnatá skupina proryta jest po celé délce údolím, které běží nejprve od dnešní brány damascenské na jihovýchod, pak se táhne na jih s malým sklonem na západ, posléze před ústím svým do údolí Josafatu jihovýchodně. Tento zářez, jenž ve střední své části v době přítomné zastavěn jest domy, v horním však a dolním svém běhu jest dobře znatelný, tam zvaný jednoduše V a d (údolí), tuto T y r o p o i o n (údolí sýrařů), rozděluje celý horský výběžek v řetěz výšin na východě a na západě, v nichž opět znáti jest rozmanité rozčlenění následkem četných vyvýšenin a sníženin. Na tomto skalnatém základě, přístupným jsa nepříteli pouze se strany severní, kdežto jej příroda na ostatních třech stranách obklíčila mohutnými pevnostními příkopy, z nichž srázy horské vystupují do výše jako nepřístupné náspy, stál starý

Jerusalém a na témže místě stojí i město dnešní.

Ve východním řetězu horském lze rozeznati snadno tři díly. Část střední nese zdi obklopující město na východě a na jihu, skupinu domů na severu a západě, někdejší to n á m ě s t í c h r á m o v é či M o - r i a, dnes zvané H a r a m - e š - Š e r i f, náměstí mešity mohamedánské. K části té pojí se na severu a severozápadně pahorek a okres B e z e t h a, kdežto jižní výběžek hory chrámové O p h e l dnešního dne zastavěn není.

Jižní kmen řetězu západního, pouze částečně zastavěný, jest ústním podáním již od 4. století označován jako hora S i o n; na sever odtud běžící hřbet horský neměl dle všeho za starých dob žádného jména; nyní nazývá se zhusta G a r e b.

V městském okrese východně od chrámu Božího hrobu až k H a r a m - e š - Š e r i f u, na jih až k Sionu, hledají mnozí badatelé dolní město Fl. Josefa.

Ulice města jsou úzké, klikaté, z velké části slepé a dosti čisté. Hlavní ulice rozdělují město na čtyři čtvrti. Silnice vedoucí od brány Damašské na jih s pokračováním ulice Bazarové až k ulici, jež vede od brány Jaffské směrem východním k Haramu, dělí čtvrt křesťanskou (západní) od mohamedánské; jižní pokračování ulice Bazarové

na Sioně dělí čtvrt arménskou od židovské. Toto rozdělení obyvatelstva dle vyznání není však výhradné, nýbrž označuje pouze, že se většina obyvatel té čtvrti čítá k tomu neb onomu náboženství.

Okružní zeď, dílo to sultána Solimana I., 12 metrů vysoká, mající v obvodu asi 4 km., s cimbuřími a 34 věžemi, obkličuje město, do něhož vede sedm bran: brána Jaffská (Bab el-Chalil) na západní straně, Nová brána (Bab Abdul Hamid) na severozápadě, brána Damášská (Bab el-Amud) na severu, brána Herodova (Bab el-Sahire) rovněž na severu, brána Štěpánská (Bab Sitti Marjam) na východě, brána Mogrebinská čili — hnojná (Bab el-Magaribe) a Sionská (Bab en-Nebi-Daud) na jihu.

IV.

Program pouti ve Svaté zemi.

Denní program čísla I.

Dopoledne: Služby Boží ve chrámu Božího hrobu. Výstava a uctění sloupu, u něhož bičován byl Pán Ježíš.

Odpoledne: Prázdnost.

Poněvadž církev uděluje za návštěvu posvátných míst odpustky, označíme každé podobné místo tím způsobem, že je opatříme křížkem. † znamená: n e p l n o m o c n é o d p u s t k y, †† p l n o m o c n é o d p u s t k y.

„A nesa sobě kříž vyšel na to místo, kteréž slove popravné, a židovsky Golgotha, kdež ukřižovali ho a s ním jiné dva s obou stran a uprostřed Ježíše.“ (Jan 19. 17—18.)

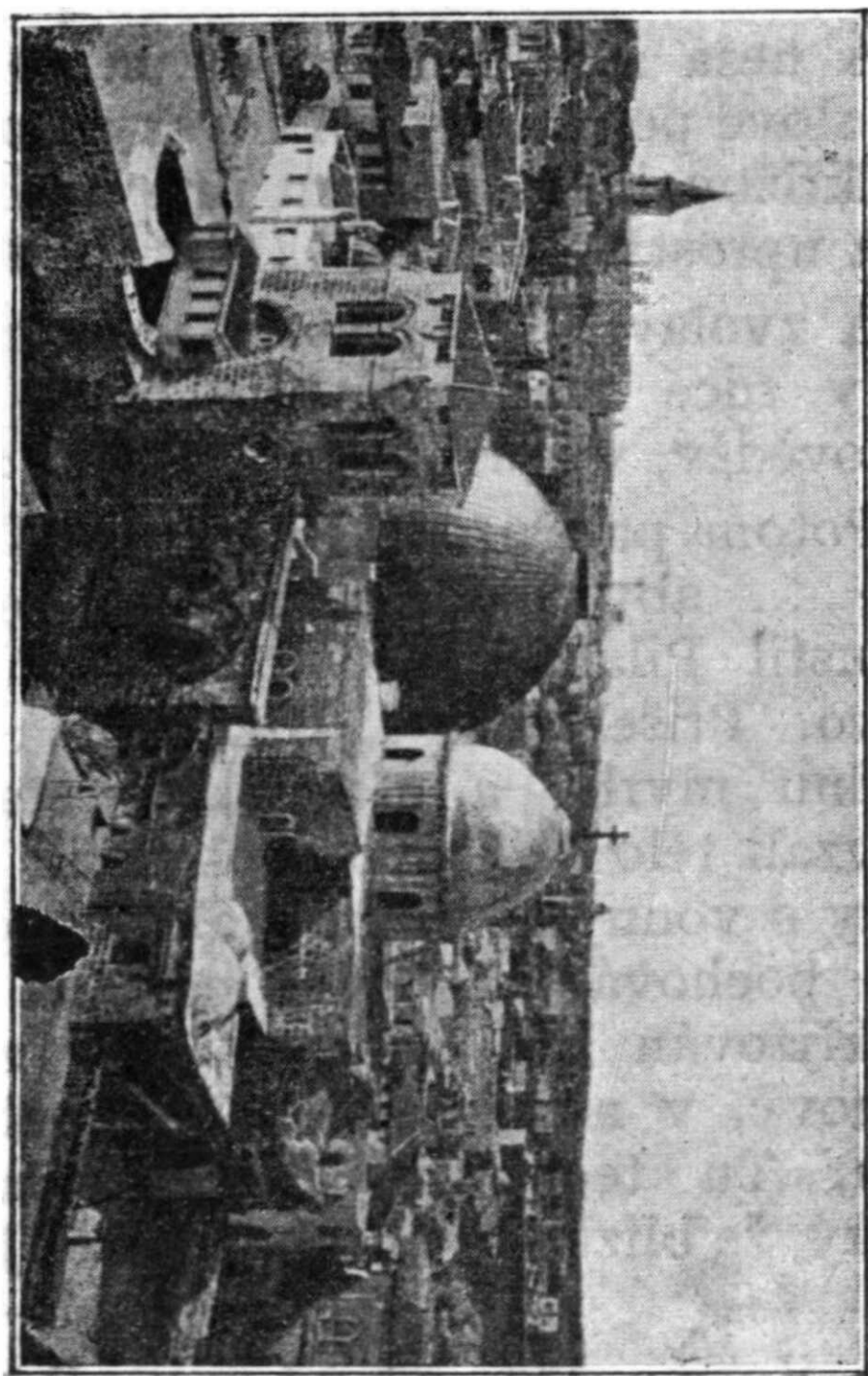
„A zvolav Ježíš hlasem velikým řekl: Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého. A to pověděv, vypustil duši.“ (Luk. 23. 46.)

„Potom pak prosil Piláta Josef z Arimathie . . . aby mohl sníti tělo Ježíšovo. I dopustil Pilát. Přišel tedy a sňal tělo Ježíšovo. Přišel pak i Nikodém . . . nesa smíšeninu myrhy a aloe okolo sta liber. Tedy vzali tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakž obyčej jest Židům pochovávat. Byla pak na místě, kde ukřižován byl, zahrada, a v zahradě hrob nový, v němž ještě žádný nebyl pochován. Tu tedy pro den připravování židovský, že blízko byl hrob, položili Ježíše.“
(Jan 19. 38—42.)

I. V ý z n a m c h r á m u B o ž í h o h r o b u. Sotva že vstoupí věřící poutník do Svatého města, táhne ho to neodolatelnou mocí především do velechrámu Božího hrobu. Rozumíť se to u něho samo sebou, neboť tam nalezne to, co mu poskytne na celé

dlouhé pouti tímto životem nejsladší útěchy a důvěry. Pod střechou chrámu Božího hrobu stojí onen hlavní oltář, na němž ne-

Chrám Božího hrobu (s ptačí perspektivy).

poskvrněný Beránek Boží byl obětován, abys, zbaven jsa svých hříchů, mohl dosíci milosti a svobody dítky Božího, a aby se ti jedenkrát jako dítku Božímu dostalo

dědictví v království Otce, jenž jest v nebesích. Co by ti bylo platno, že jsi se narodil, co by ti pomohlo, kdyby ti náležely všechny poklady a požitky tohoto světa, kdyby byl Syn Boží nedal za tebe na Kalvárii krev a život svůj a tak tobě nezjednal života věčného a neskonale blaženosti! Nebyl ti ničeho dlužen, daroval ti to; tys si toho nezasloužil, ale on udělil ti to z milosti své. Chceš-li věděti, jak Bůh miloval tebe, vystup na horu Kalvárii a slyš slovo, jež k tobě mluví Spasitel tvůj s kříže: Člověče, hříšníku! Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.

Pod kopulí chrámu Božího hrobu stojí kaple, jež v sobě uzavírá B o ž í h r o b. Jest to svědek nejhlubšího ponížení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista a nejnádhernější jeho oslavy. Kdy se cítí člověk bezmocnějším, než když blížíci se smrt otřásá jeho životem? Nemusí-liž i nejmocnější král uposlechnouti jejího volání? — Není-li to tedy ponížení, pokoření nejhlubší, když sám Pán nad životem musil smrti podlehnouti a tělo své dáti uložit do skalního hrobu? Musil? Nikoliv, on chtěl, chtěl z lásky k nám, poněvadž smrt jeho byla výkupným za život náš. Avšak vítězství smrti mělo trvati jen krátký čas. Ježíš Kristus, jenž smrtelným svým zápasem na

kříži na hoře Kalvárii dosti učinil za hříchy tohoto světa, zvítězil také nad smrtí, a týž hrob, jenž patřil na ponížení a malomocnost Boha člověka, stal se svědkem jeho oslavy, když Spasitel z vlastní moci vítězně a oslaven vstal z mrtvých. Židé žádali jednou na Spasiteli našem znamení, aby mu mohli uvěřiti. On jim je dal: „Nebo jako byl Jonáš v břiše velryby tři dni a tři noci, takť bude Syn člověka v srdci země tři dni a tři noci.“ (Mat. 12, 40.) Učedníkům svým však pověděl také význam těchto prorockých slov: „Syn člověka vydán bude v ruce lidské, a zabijí ho, a třetího dne vstane z mrtvých.“ (Mat. 17, 21 a 22.) Vstal z mrtvých, proroctví vyplnil, dal znamení, a s utěšenou důvěrou můžeme v něho věriti. Svatá naše víra nekolísá, jest založena na základě skalnatém; hrob ve skále, z něhož Kristus povstal, jest také svědkem před Bohem, že učení a víra naše jsou původu božského. Avšak netoliko naše víra, také veškerá naše naděje vykvétá z tohoto hrobu ve skále, neboť nám tento praví: Spasitel, jenž zde zvítězil nad smrtí, rozrazí jednou také schránku našeho hrobu, povolá nás ze smrti k životu novému, k životu, jenž potrvá po všechny věky.

2. K r á t k é d ě j i n y c h r á m u B o-
ž í h o h r o b u. „Hrob jeho bude slavný,“
praví prorok Isaiáš (11, 10). Dlouho se zdálo,

že se proroctví toto nesplní. Dokud se nevěsta Kristova, církev svatá, před pronásledovateli skrývati musila v děrách katakomb, zůstával ve skrytě také Boží hrob jejího snoubence. Zapomenuto nebylo místa toho nikdy, neboť od té doby, kdy Duch svatý sestoupil na apoštoly, byli v Jerusalemě křesťané, a otcové vyprávěli svým dětem a vnukům, kde Spasitel trpěl a byl pohřben. A i kdyby se byla stala zhola nemožná věc, že by v církvi jerusalémské byla v zapomenutí upadla místa ze všech nejposvátnější, přece by je církev tato byla opět našla, poněvadž nad Kalvarií a Božím hrobem postaven byl pamětník zvláštního druhu. Když byl císař Hadrian na místě rozbořeného Jerusalema dal vystavěti pohanské město nazvané Aelia Capitolina, zapověděl Židům přístup do něho, a aby křesťanům znemožnil uctívání posvátných míst, kde Bůh a Spasitel jejich zemřel a pohřben byl, dal zasypati místa smrti a hrobu Páně hlinou a postaviti na místě tom modly. To, co lidská zlomyslnost chtěla zničiti, učinila Božská prozřetelnost nezapomenutelným. Přemrštěná kritika poslední doby však přece mínila, že lze pochybovati o pravosti těchto míst, Kalvárie a Božího hrobu. Kristus trpěl mimo město, pravili, odvolávajíce se na sv. Pavla, t. j. mimo druhou městskou zeď; třetí byla vy-

stavěna teprve po smrti Kristově. Směr druhé zdi, který dějepisec židovské války naznačil pouze zcela povrchně, nakreslil si každý z badatelů tak, jak si jej právě sám představoval. Avšak základy zdi dají se opět vykopati, a když východně od chrámu Božího hrobu bylo kopáno za příčinou stavby na pozemku náležejícímu Rusům, našel stavební rada dr. Schick r. 1883. nejen základy, nýbrž i značné zbytky druhé městské zdi a prohlásil, že místo Božího hrobu za časů Kristových leželo skutečně vně města, byť i zcela blízko druhé zdi.

Když se Konstantin I. stal samovládcem, ustanovil, že dá ona místa, jež byla posvěcena životem a smrtí Kristovou, ozdobiti křesťanskými chrámy, a matka jeho, sv. Helena, přišla za tím účelem sama do Palestiny. Kde ležel hrob Páně? Pomník, který tu vystavěl Hadrian, ukázal místo ono. Sv. Helena dala modlu odstraniti a ssutiny odkliditi. Tu se přišlo „mimo očekávání“, jak praví církevní spisovatel Eusebius ve životopise Konstantinově, na hrob, jenž choval v sobě po tři dny tělo Páně. Mimo očekávání? Ano, neboť byla oprávněna domněnka, že Hadrian ve svém díle šel tak daleko, že dal toto svaté místo zničiti. Aby pak zjednána byla rovná půda ke stavbě chrámu, jenž by odpovídal posvátnosti tohoto místa, byla skála kolem Božího hrobu a až ke Kalvárii odtesána, jakož i předsíň k Božímu hrobu. Na prostoře tímto způsobem získané postavena byla basilika Konstantinova, která dle svědectví Eusebiova zvláště svou vnitřní výzdobou překonala vše nádherou svou. R. 336. byla slavně posvěcena.

R. 614. vtrhl do Palestiny perský král Chosroës II. Smrt a oheň označovaly cestu, kudy se bral. A mimo jiné svatyně padl za oběť jeho ničivé zlobě také velechrám Božího hrobu. Opat Modestus, později patriarcha jerusalémský, pokusil se, podporován jsa milodary věřících z blízka i z dále, chrám znova postavit. Tato nová stavba neodpovídala však již nádheře původní. R. 636. musil se Jerusaleém vzdát kalifům arabským. Budovy, jež postavil Modestus, byly opět rozbořeny r. 1010. sultánem egyptským Hakemem, avšak brzy na to mohlo se opět počít s novou stavbou. Když byli křižáci dobyli Jerusalema (15. července 1099), bylo první jejich starostí, že vystavěli opět důstojný velechrám nad hrobem Božím a nad skálou Kalvárií, při čemž se nezapomnělo ani na nádhernou zvonici. Stavba tato dochovala se z největší části až na naše doby, jenom že zvonici bylo nutno snížit o dvě poschodí, aby nad ní čníti mohl do výše minaret mešity naproti ležící. Po požáru kopule nad Božím hrobem obdržela tato při obnově provedené Řeky, skleněný světlík, kdežto dříve byla úplně otevřená, tak že Boží hrob byl pod širým nebem.

3. P o m ě r y p ř i c h r á m u B o ž í h o h r o b u. Vstoupíš-li poprvé do velechrámu Božího hrobu, dotkne se tě nepříjemně, že jej vidíš ve stavu dosti spuštěném, a rovněž se podivíš, slyše na všech stranách rušivě působící zpěv a odříkávání žalmů. Toho vinny jsou zvláštní poměry právní, které se utvořily v různých svatyních. Arabští panovníci ponechali křesťany v držení chrámu a když po odchodu křižáků z katolických kněží zůstali zde jenom františkáni, koupil Robert, král sicilský, za veliké peníze od sultána egyptského nejdůležitější svatyně

a svěřil je za souhlasu apoštolské stolice ochraně a péči synům sv. Františka, a různé fermany stvrdily práva jejich. Avšak násilí jest nad právo, a správci této země dovedli vždy chrám Božího hrobu učiniti sobě vydatným zlatým dolem. Především podrželi si klíče ke chrámu, a chtěli-li jej poutníci navštívit, musili platiti za otevření. Ještě doposud má právo na klíč a otvírání mohamedánská jedna rodina, poměry jsou však poněkud uspořádány. Potom podařilo se v dobách, kdy katolické státy evropské, zapleteny jsouce v četné války, nemohly nebo nechtěly se starati o Svatou zemi, rozkolnickým Řekům a Arménům, že úplatky — lstí a násilím se uvázali v držení jistých částí velechrámu Božího hrobu, a v příčině ostatních částí, jako zvláště kaple Božího hrobu, získali si práva spoluužívání. Proto se s opravou chrámu nedá ničeho dělati. Kdyby chtěli františkáni s touto počítati a ji provésti, bylo by jim v tom zabráněno od Řeků a Arménů. Kdyby však tito chtěli se odhodlati k opravě, musili by se ozvati františkáni, neboť na vše, co by Řekové nebo Arméni obnovili, ztratili by katolíci za panujících tureckých poměrů veškeré právo.

4. K a p l e B o ž í h o h r o b u. (††).
Uprostřed rotundy chrámové zdvihá se malá kaple na nízké kamenné podezdívce,

8·25 m dlouhá, 5·55 m široká a 5·50 m vysoká, nepočítaje v to kopulovitou vížku tvaru cibulového. Stavba sama není příliš vkusnou; v průčelí visí četné stříbrné a zlaté lampy, označující místo, kde je hrob Páně.

Ze sv. evangelia víme, že nedaleko místa, kde byl Ježíš ukřižován, byla zahrada, a v této hrob nový, ve skále vytesaný. Do téhož položeno bylo mrtvé tělo Páně. Bylo již připomenuto, že sv. Helena dala ku stavbě basiliky Konstantinovy kolem hrobu Kristova skálu odtesati a s ní dokonce i předsíň vlastní místnosti hrobové. Hrob sám, jak se dovídáme z popisu sv. Arkulfa, jenž navštívil Svatou zemi asi r. 670. a ze zpráv kustoda P. Bonifáce z Dubrovníka, jenž dal r. 1555. hrob Boží odkrýti, měl podobu sarkofagu, t. j. lavice kolkolem ze skály vytesané s prohlubeninou žlabovitou, do níž vloženo bylo tělo Páně. Víka, jež by uzavíralo sarkofag, tu nebylo, nýbrž pouze veliký kámen chránil vchod do místnosti hrobové, jenž byl přivalen ke dveřím.

Části skály, jež objímala Boží hrob, dala sv. Helena podobu krychle, jejíž zevnější strany dala ozdobiti sloupy až do výše římsy a nad římsu dala postaviti čtyřstěnnou špičatou pyramidu. Vnitřek místnosti skalní zůstal nezměněn, jenom hrob sám pokryt byl deskou mramorovou. Poutník Arkulf viděl ve vnitřku ještě ve skále čáry povstalé dlátem, kdežto stěny vnější našel úplně obložené deskami mramorovými.

Když přišli křižáci, nezdál se jim Boží hrob dosti krásným. Postavili především na přední místnosti, jež byla odtesána, předsíň, zvanou kaplí andělskou, vystavěli nad hrobem samým umělecky pracovanou vížku, spočívající na sloupcích a vybíhající v malou kopuli, nad níž stála veliká stříbrná socha

Spasitele. Zevně na západní straně kaple postavili oltář chráněný s vrchu baldachynem, jenž sloužil za oltář hlavní. O změně ve vnitřku píše teprve pozdější poutníci a jest jisto, že r. 1212. také vnitřní stěny skály pokryty byly deskami mramorovými.

R. 1555. obnovil kustos Svaté země P. Bonifác z Dubrovníka mramorové obložení kaple Božího hrobu, aniž by byl na této něco pozměnil. Totéž učinili r. 1808. Řekové nesjednocení, od kteréž doby nejen že zmizely nápisy latinské a nahrazeny byly řeckými, nýbrž i přirozený skalní strop hrobové místnosti byl odstraněn. Část zevnější zůstala v podstatě nezměněna.

Kaple Božího hrobu má podélný směr od východu na západ, vchod jest na straně východní, kde stojí dvě lávky a obrovské svícny Latiníků, Řeků i Arménů. Obloukovité dvéře, vysoké 1·78 m a široké 0·80 m, vedou do kaple andělské, jež slouží za předsíň. Nazývá se tímto jménem, poněvadž zde anděl ženám zvěstoval z mrtvých vstání Páně. Jest 3·45 m široká a 2·90 m hluboká, stěny pokryty jsou bílým mramorem a ozdobeny sloupy. Patnáct lamp visí dolů od stropu a hoří ve dne v noci; po pěti náleží Latiníkům a Řekům, čtyři Arménům a jedna Koptům. Uprostřed kaple stojí na podstavci tak zvaný kámen andělský, do mramoru zasazený zlomek kamene, jenž uzavíral hrob Páně. Dvéře 1·33 m vysoké a 0·66 m široké vedou západní stěnou andělské kaple do

k a p l e B o ž í h o h r o b u (††), kde po pravé straně, tedy na sever, je Boží hrob, 0·65 m vysoký, 1·89 m dlouhý, 0·93 m široký, třemi stranami zabíhající do skály, na straně přední a nahoře obložený mramorem. Zadní stěnu kryje mramorový relief z mrtvých vstalého Spasitele, jenž náleží Řekům, stříbrný relief z mrtvých vstání Kristova, majetek Latiníků, a obraz znázorňující z mrtvých vstání, patřící Arménům. Nad Božím hrobem visí 43 lampy, po 13 z nich patří Latiníkům, Řekům a Arménům, čtyři pak Koptům.

„Zuj obuv svou s noh svých, nebo místo, na kterém stojíš, země svatá jest!“ Vstup s myslí zbožnou na toto místo nej-světější! Poklekni a modli se! Co se máš modlit? O čem máš rozjímati? O tom ti neřeknu ani slova, neboť studený kámen hrobový bude sám k srdci tvému vřeleji mluvit, než by to dokázala slova lidská.

Po službách Božích budou všickni poutníci po skupinách připuštěni k uctění s l o u p u, u n ě h o ž b i č o v á n b y l P á n J e ž í š (††). Týž uschován jest na epištolní straně oltáře v kapli Zjevení. Jenom jednou v roce, ve středu svatého týdne, otvírá se schránka a svatý tento ostatek vystavuje se věřícím k úctě, jinak pouze za přítomnosti větších poutnických výprav. Jde se v řadě vzhůru po schodech

ke kapli Zjevení, vstoupí se dveřmi ihned na stupeň oltární, políbí se posvátný kámen a jde se dále dveřmi naproti ležícími do sakristie františkánské, kudy se opět přijde do chrámu Božího hrobu. Zachovávání tohoto pořádku zabráňuje veškerému tlačení a vyrušování.

Sloup, u něhož bičován byl Pán Ježíš. „Tedy propustil jim Barabáše, ale Ježíše ubičovaného vydal jim, aby byl ukřižován.“ (Mat. 27, 26.) Sloup, u něhož byl Spasitel přivázán při svém bičování, a jenž potřísněn byl krví jeho, byl na soudním nádvoří Pilátově ve tvrzi Antonii, později však byl přenesen do večeřadla Páně, kde sloužil za podporu v předsíni téhož; večeřadlo bylo shromáždštěm, prvním chrámem věřících jerusalémských. Tam viděli sloup ten r. 333. poutníci z Bordeaux a r. 383. sv. Pavla. Když byli františkáni po odchodu křižáků ze Svaté země obdrželi kostel večeřadla Páně, stal se také posvátný sloup drahocenným jejich dědictvím. — R. 1551. rozbili jej mohamedáni, a kustos Bonifác z Dubrovníka zaslal jednu jeho část papeži Pavlu IV., jinou část císaři Ferdinandu I., třetí španělskému králi Filipu II., čtvrtou republice Benátské. Větší část zůstala v Jerusalemě a byla po vypuzení františkánů s hory Sionu na nynější místo přenesena. Kus tohoto sloupu

jest porfyrový, asi 60 cm vysoký a má v průměru přes 30 cm.

Sloup bičování ve chrámu sv. Praxedy v Římě jest sloupem z domu Kaifášova, u něhož dle východního ústního podání byl Kristus v noci ze čtvrtka na pátek uvázán, bit a posmíván. Přivezl jej do Říma kardinál Colonna r. 1223.

Ježíši, Spasiteli světa, pro naše hříchy bičovaný, smiluj se nad námi!

Denní program čís. 2.

(Program tento jest probrati, možno-li, v neděli.)

Dopoledne: Služby Boží ve chrámu patriarchátním.

Jelikož církev jerusalémská jest církví nejstarší a v tomto smyslu tedy mateřskou církví křesťanství, přiznán byl jejímu biskupu na všeobecném sněmu v Chalcedonu (451.) název a hodnost patriarchy, právomoci (jurisdikci) pak jeho podřízena byla Palestina, tenkrát rozdělená ve tři provincie. Patriarchát jerusalémský udržel se v různých panujících a střídajících se tu poměrech až skoro do konce 11. století, kdy vtažen byl do řeckého rozkolu, tak že křižáci, dobyvše Jerusalema, nenalezli tam již biskupa katolického. Bylo proto první starostí Bohumíra Bouillonského, že obnovil v Jerusalemě, nyní opět křesťanském,

latinský patriarchát. Když bylo panství francko-křesťanské v Palestině pádem Ptolomaidy (1291.) úplně zničeno, byli jmenováni dva skuteční, od r. 1310. však pouze titulární patriarchové jerusalémští. Teprve r. 1847. podařilo se Piovi IX. zřídití opět patriarchát jerusalémský a dáti mu v osobě Josefa Balergy biskupa, jenž mohl sídlo své zaujmouti v samém Svatém městě.

Budova patriarchátní, obsahující chrám, byt patriarchův a jeho kapituly, jakož i seminář, leží při severozápadní části městské zdi. Gotický chrám, zasvěcený nejsvětějšímu Jménu Ježíš, jest 28 metrů dlouhý, 25 metrů široký, třílodní; galerie dávají mu podobu kříže. Hlavní oltář z pozlaceného bronzu jest dar Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. V pravé postranní lodi je oltář s nejsvětější Svátostí, v levé pak náhrobek prvního patriarchy Josefa Balergy a nástupce jeho Vincence Bracca. Nádherná malba na skle nad hlavním oltářem, krásné medaillony ve zlaté půdě na okrášlené zdi a jemná mramorová dlažba tvoří nádhernou výzdobu příbytku Božího, jenž jest zároveň prokathedralou Božího hrobu.

O d p o l e d n e: Návštěva svatyň na hoře Sionu. K hoře chrámové.

Sionem nazývají poutnické knihy z nejstarších dob jihozápadní pahorek Jerusa-

léma, z něhož za dnešní doby stojí ve městě pouze jedna část. Na něm jsou uvnitř i vně městských zdí rozličné svatyně a zajímavá místa; čas dovoluje nám však navštívit pouze nejdůležitější z nich.

Vstupujeme na Sion branou jaffskou. Po pravé straně stojí *c i t a d e l l a* (tvrz), zvaná tvrzí nebo hradem Davidovým. Věž bráně jaffské nejbližší jest Hippikus, od něhož „stará“ městská zeď běžela na východ a na jih. Věž naproti ležící nazývá se často věží Davidovou, rozměry její však souhlasí s věží Fasael krále Heroda. Stavba spodní jest veskrze massivní.

Cesta podél citadelly vede nás nejprve ke klášteru arménskému s *c h r á m e m* sv. *J a k u b a S t a r š í h o*.

Chrám tento stojí dle ústního podání na místě, kde dal Herodes Agrippa I. stíti apoštola Jakuba. Má se za to, že Španělé tu postavili první chrám sv. Jakuba. Již za dob křižáckých stal se majetkem Arménů, kteří k němu připojili hospital pro chudé poutníky své národnosti.

Dnešní chrám, chrám patriarchátu armenského, má tři lodi, jež utvořeny jsou čtyřmi silnými pilíři, nesoucími kopuli. Uvnitř chrámu zavěšeno jest množství obrazů.

V severní stěně chrámové ukazuje se malá postranní kaple, místo *m u č e d - n i c k é s m r t i* sv. *J a k u b a* (†), a na levo od ní hrob sv. *M a k a r i a*, biskupa jerusalémského. K jižní straně chrámu pojí

se větší kaple, v níž se chovají tři neotesané kameny, z nichž nejhořejší pochází z hory Sinai, prostřední z Tábora, nejspodnější z Jordánu.

D ů m v e l e k n ě z e A n n á š e, nyní ženský klášter arménský s kostelem. Nejdříve přicházíme do jakési předsíně, jejíž klenutí spočívá na čtyřhranných pilířích. Zdi a pilíře obloženy jsou deskami fayencovými (majolikovými); kostel jest velice čistý. V postranní kapli na levo od vchodu ukazuje se místo, kde A n n á š v y s l ý - c h a l S p a s i t e l e (††). Malá kaple s oltářem, skytající místa sotva pro dvě osoby, označuje místo, na kterém Ježíš stál.

Při severní zdi stojí zevně malé olivy. Ústní podání praví, že vyrostly z onoho stromu, na nějž přivázán byl Pán Ježíš, když se konala porada o jeho osudu.

Po návštěvě této svatyně opouštíme branou sionskou město. Nepotřebujeme jíti daleko a stojíme před domem K a i f á š o - v ý m (††), jež klade prastaré ústní podání na toto místo. Již v dobách nejstarších stával zde chrám, jenž byl rozbořen Chosroem II., ale brzy opět povstal ze zřícenin. Od konce 15. století jest tento „chrám Spasitelův“ v rukou Arménův.

Chrám sám neskytá nám nic pamětihodného, avšak deska oltářní jest prý částí onoho kamene, jenž uzavíral hrob Páně,

a na jižní straně apsidy je kaple, označující místo, kde byl Spasitel v zajetí přes noc ze Zeleného čtvrtku na Velký pátek (†).

„Užitečno jest, aby člověk jeden umřel za lid.“ Těmito slovy pronesl již Kaifáš rozsudek smrti nad Ježíšem. Netušil, že to bylo totéž, co mluvil Kristus: „Tak Bůh miloval svět, že Syna svého, jednorozeného, vydal, aby žádný, kdo v něho věří, nezhynul, ale měl život věčný.“ Tam mluvila zášť, zde pak láska. Čeho žádala nenávist pro zlo, proměnila láska ve spásu a požehnání. Děkujeme zde Spasiteli za jeho ne-smírnou lásku k nám, a neříkejme nikdy jako Petr v domě tomto: „Neznám člověka tohoto,“ nýbrž vyznávejme vždy slovem i skutkem s tímto apoštolem: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.“

Od domu Kaifášova jdeme ku c o e n a c u l u, k v e č e ř a d l u P á n ě. — (Výstraha. Ve večeradle nesmí se pokleknouti, ani společně a nahlas se modliti. Mohamedáni, kteří v Nebi-Daud, jak oni budovu tuto nazývají, uctívají hrob Davídův, jsou v ohledu tomto velice nedůtkliví, a pokus pokleknouti a hlasitě se tu modliti, vedl již k nepřátelství s nimi.)

Schody vedou nás k malé terase a dveřmi v levo do velké svatyně večeradla (††), kde

Božský Spasitel v předvečer svého utrpení ustanovil nejsvětější svátost Oltářní.

O tomto posvátném místě mluví prastaré ústní podání. Když císař Hadrian přišel z Egypta do Jerusalema, tak píše sv. Epifanius, našel město zrušené mimo několik málo domů, mezi nimiž také chrám, v nějž proměněno bylo večeřadlo Páně. Začátkem 4. století dala tu vystavěti sv. Helena chrám o dvou poschodích; i původní chrám měl dle podání dvě poschodí. Do tohoto chrámu, jak již dříve bylo připomenuto, přenesen byl ze soudního dvora Pilátova sloup, u něhož bičován byl Kristus Pán. Křižáci, svatyni rozbořenou vystavěli opět o dvou poschodích. Táž obdržela název chrámu Panny Marie nebo sionského, a s ní spojen byl klášter kanovníků augustiniánských. Staré kroniky udávají, že se synové sv. Františka usadili vedle chrámu sionského již r. 1219. Po úplném vyvrácení panství křesťanského v Palestině postoupili kanovníci augustiniánští práva svá na chrám tento františkánům, a od této doby má představený jejich pro Palestinu vedle názvu kustoda Svaté země také titul kvardiána na hoře Sionu. Od františkánů obdrželo večeřadlo Páně svou dnešní podobu. Od toho však okamžiku, kdy byl mohamedánům projeven náhled, že je na tomto místě hrob Davidův, byl osud svatyně této rozhodnut. R. 1551. musili ji františkáni opustiti a od té doby jest mešitou.

Tato prostora beze všech ozdob nemůže nám zabrániti, abychom nevzpomínali velikých skutků Božích, na něž hledělo místo toto. Zde ustanovil Spasitel nejsvětější Svátost Oltářní, zde zjevil se opět a opět učedníkům po svém z mrtvých vstání, zde sestoupil Duch svatý na apoštoly. Kolik to divů lásky Boží! Jeden z nich trvá nadále.

Každý katolický chrám jest večěřadlem, v němž se slaví tajemství Těla a Krve Páně. Snad denně konáváš cestu k tomuto Sionu; jistě ji konáš v neděli a ve svátek.

Těsně při Nebi-Daud s večěřadlem je *D o r m i t i o*, m í s t o z e s n u t í *P a n n y Marie* (††). Místo toto bylo zakoupeno německým císařem a darováno katolíkům, kteří tu vystavěli chrám ke cti Panny Marie, Benediktinům beuronským dán ve správu.

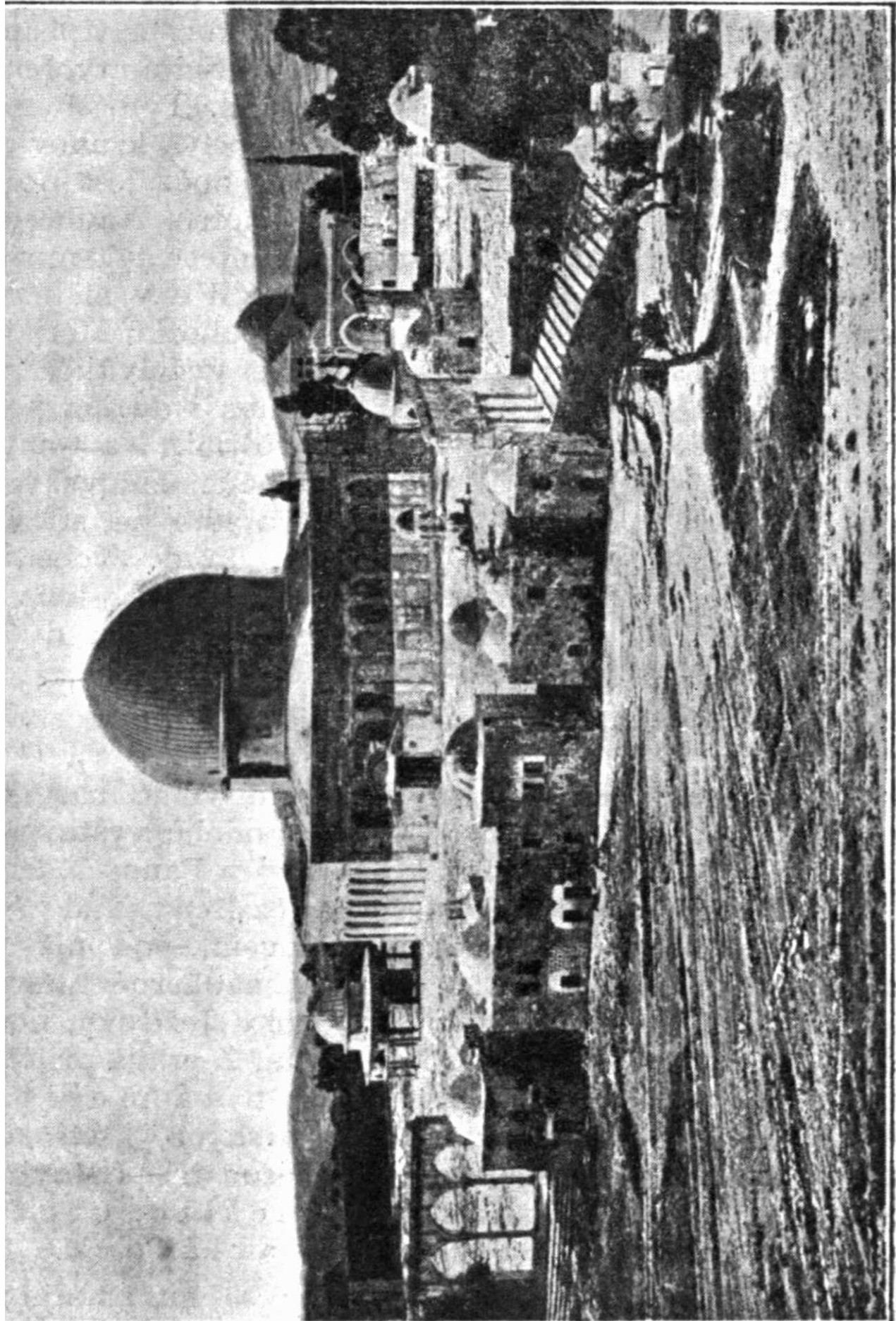
K hoře chrámové.

Haram eš-šerif — posvátným okresem nazývají mohamedáni dřívější náměstí chrámové, a není tomu ještě dávno, kdy křesťanům nebylo dovoleno, na ně vstoupiti. Co na něm spatřujeme, jsou mohamedánské mešity a modlitebny; přes to místo toto jest nám svatým, poněvadž se k němu nesou mnohé vzpomínky biblické. Tato horská výšina jest dle židovské tradice *M o r i a h*, na níž vstoupil na rozkaz Hospodinův Abraham, aby tu obětoval syna svého Izáka. Zde byl mlat *Jebisity Arveny*, na němž David spatřil anděla Hospodina. Zde vystavěl Šalomoun chrám Hospodinu, jejž Nehemiáš ze zřícenin znovu vystavěl a Herodes nevídanou nádherou ozdobil. V prostorách jeho nádvoří žila blahoslavená Panna Maria v počtu pannen chrámových,

sem přinesla Božské své dítě, aby je postavila před Pána a přinesla dle zákona oběť očišťovací. Zde prodléval Pán Ježíš jako pachole dvanáctileté, zde učival a branou prý Zlatou konal slavný vjezd do Jerusalema. Máme tedy dosti příčin, abychom sem obrátili kroky své nejen podívat se stavbám mohamedánským, nýbrž jak praví poutníci k „posvátnému okrsku“.

Šalomoun a Herodes utvořili spodními stavbami a vyplněním dolin z Moriah rovné místo pro chrám a jeho přístavby. Leží před námi v délce 486 metrů na straně západní, 474 metrů na straně východní, 317 metrů na severu a 283 metrů na jihu. Vyvýšenina značné rozlohy a asi 4 metry vysoká zdvihá se z půdy nádvoří kolkolem obklopená, oblouky bran, modlitebnami a jinými drobnými stavbami. Na ní stojí mešita Omarova, zvaná vlastně Kubbet es-Sachra (††), skalní kopule, již dle pramenů arabských postavil chalíf Abd el-Melik (r. 691.)

Již zevně působí mešita zvláštním kouzlem. Tvoříc pravidelný osmistěn, zakončena je mohutnou kopulí, obložena až k oknům deskami mramorovými, dále pak majolikou. Kouzlem k nevypsání působí uvnitř, vyzdobena jsouc nádherou skutečně báječnou. Dvě v osmiúhelník sestavené soustředné řady pilířů a sloupů dělí ji ve tři síně, z nichž vnitřnější vždy jest menší než vnější. Na pilířích a celistvých sloupech spočívá podřímsí ozdobné práce. Nad sloupy jsou

Náměstí chrámové. Mešita Omarova.

polokruhovitě oblouky s ozdobou mosaikovou, jež uchvacuje zrak. Nad polokruhovitými pak oblouky táhne se kolkolem modrý pás s výroky z koranu v písmě zlatém. To platí o síni zevnější. Síň prostřední utvořena jest pilíři a sloupy síně vnější a vnitřní. Tyto sloupy slouží za oporu obloukům, na nichž spočívá kruhovitá stavba bohatě zdobená mosaikou, jež opět jest podporou kopuli, mající v průměru 20 metrů. Nádherná jsou okna, a třeba nad míru pestrá, přece tak mírně působící. Pod kopulí je síň nejvnitřnější a v ní, uzavřena jsouc mříží, „svatá skála“, kus pahorku Moriah, 17·20 m dlouhý, 13·50 m široký, vyčnívající ze země 1·25 až 2 m vysoko. Skála sama i dutina pod ní opředeny jsou orientálskými pověstmi. Na tomto skalním balvanu stával asi v dobách židovských o l t á ř o b ě t í z á p a l n ý c h a za ním na stranu západní vlastní svatyně chrámová. Před východní branou mešity leží malá, ale ozdobná K u b b e t e s - S i l s e l e, dóm řetězový, utvořená ze dvou soustředných řad sloupů.

Druhá veliká svatyně někdejšího okrsku chrámového na jižním konci jeho sluje E l - A k s a (††) čili Nejvzdálenější. Předsíň vede do velké basiliky o sedmi lodích, jež v původní své podobě vystavena byla za dob Justiniána I. jakožto chrám Panny Marie; později byla proměněna v mešitu a rozšířena. Nad jižní částí klene se kopule pokrytá olovem, pod níž je ozdobná modlitebna a kazatelna nádherné práce. Za touto je kámen se stopou prý nohy Ježíšovy, neví se však, kdy a jak by sem byla přišla. Z prava přiléhá tu, ačkoliv oddělena vysokou zdí, b í l á m e š i t a. druhdy asi zbrojnice rytířů templářských, kteří zde měli původní sídlo. Na levé straně jsou tři přístavby, zvané m e š i t a O m a r o v a, m e š i t a č t y ř i c e t i s v ě d k ů a m í s t o Z a c h a r i á š o v o.

Od mešity El-Aksa odeběřeme se k u s t á j í m Š a l o m o u n o v ý m. Tak nazývají se mohutné spodní stavby při jihovýchodním cípu náměstí chrá-

mového, které tu byly provedeny, aby se získalo rovné prostory, potřebné pro okrsek chrámový. Dvanáct řad pilířů z mohutných kamenných kvádrů běží směrem od jihu na sever. Všech těchto 88 pilířů dělí podzemní prostor ve 13 podzemních překlenutých síní, z nichž sedm dosahuje délky 60 metrů.

Na jižním konci šesté síně je tak zvaná j e d n o d u c h á brána, zazděná jako obě druhé dále na západ ležící brány t r o j n á s o b n á a d v o j i t á.

Malá mešita, s níž se setkáváme sestupující dolů, zove se k o l é b k o u K r i s t o v o u, upomínajíc na setkání se Božského dítěte se starcem Simeonem.

Z l a t o u b r á n u poznáme na straně vnější; než kratičká návštěva vyplatí se pro starobylost a krásu stavby.

Zamyšlení loučíme se s tímto místem. Kde kdysi stával chrám Hospodinův, nádhernou krásou slynoucí, modlí se nyní vyznavač islamu. „Nezůstane kámen na kameni!“ Kterak splnilo se tu proroctví Spasitelovo!

Klubko úzkých a špinavých ulic a uliček vede nás na vnější stranu jihozápadní zdi Haramu. Tam jest ž i d o v s k á z e d n á ř k u, jejíž obrovské kvádry, zvětralé a sešedivělé viděly ještě doby Spasitelovy. Sem přicházejí Židé, jimž není dovoleno vstoupiti na někdejší chrámové náměstí, hltají tvrdé kameny žhoucími pohledy, vtiskují na ně vřelé polibky a pláčou nad zkázou chrámu, města i národa.

„Pro palác, jenž leží zpustošen; pro chrám, jenž jest rozbořen; pro zdi, jež na zemi leží; pro drahé kameny, jež spáleny jsou; pro kněží, kteří poklesli; pro krále naše, kteří jím pohrdali — sedíme opuštěni, plačíc.“ Tak zní jednotvárný pláč na místě tomto. Pronikne-liž až do nebes? Zajisté nikoliv, dokud k pláči nepřistoupí také přiznání: Zhřešili jsme, prolivše krev nevinnou, a zároveň prosba: Otče, odpusť nám, neboť jsme nevěděli, co jsme činili.

Denní program č. 3.

(V poslední den pobytu v Jerusalémě.)

Dopoledne: Služby Boží na poděkování
ve chrámě sv. Spasitele.

Jest hodno a spravedливо, abychom Bohu vzdali díky za všechny jeho dary a milosti. Byla to milost, které se dostane poměrně malému počtu lidí, že nás dovedl sem a že jsme směli spatřiti místa, kde jeho jednorozený Syn putoval pro nás cestami vykoupení, kde krev a život svůj obětoval za spásu světa. Slavnými službami Božími s kázáním ve farním chrámu Páně jerusalémském vzdáme Bohu povinný dík za obzvláštní tuto milost.

Chrám sv. Spasitele jest od dob vypuzení františkánů z jejich hlavního a původního sídla na hoře Sionu (1551) hlavním sídlem synů sv. Františka v Jerusalemě, kteří klášter tento koupili r. 1559. od řádu svatojirského. Vysoko jsa položen na severozápadní straně města, chová v sobě mimo značný počet řeholníků také bohoslovecké učeliště stráže Svaté země, dobře zařízenou knihtiskárnu a knihařství, lékárnu pro chudé, pracovní školu pro nejrůznější řemesla a sirotčinec pro 50—60 chlapců. Nynější chrám klášterní, zároveň farní chrám města, byl vysvěcen r. 1885., když byly dary skutečně císařské Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. umožnily, že mohl býti dostavěn. Z devíti oltářů tohoto velkého chrámu jest hlavní oltář a hned vedle něho oba oltáře postranní opatřeny odpustky starého chrámu sionského: S e s l á n í D u c h a S v a t é h o (††), u s t a n o v e n í n e j s v. S v á t o s t i O l t á ř n í (††) a Z j e v e n í s e J e ž í š o v o s v. T o m á š i (††).

Po službách Božích jest rozdělování poutnických křížů těm, kdo se o ně ucházeli. O d p o l e d n e: Prázdnó.

Hleď každý v čas připraviti věci své k odjezdu, abys na nic nezapomněl, aby posledních hodin mohlo ještě použito býti k duchovnímu rozjímání!

Denní program čís. 4.

Dopoledne: Údolím Josafat a Hinnomem.

Údolí Cedronské, v dolejším svém běhu zvané údolím Josafat, počíná na severozápadní straně Jerusalema, jest s počátku ploché a široké, obrací se na východ, pojí se s ramenem přicházejícím od severu, zahýbá se naproti severovýchodní věži města k jihu a zachovává tento směr, úžíc a prohlubujíc se, až ku spojení svému s údolím Hinnomem. Toto bere počátek svůj rovněž na severozápadní straně města, ale jižně od silnice jaffské. Táhne se široce k východu uzavírajíc v sobě na tomto místě rybník zvaný Mammilla a turecké pohřebiště. Poblíže brány jaffské obrací se na jih a stěny jeho stávají se již sráznějšími; posléze běží jako hluboká, úzká rozsedlina směrem východním až ku spojení svému s údolím Josafat. Od tohoto místa, u Bir-Ejubu, spadají obě jako jediné údolí Vadien-Nar směrem jihovýchodním k Mrtvému moři.

Přicházíme do údolí Josafat ihned, jakmile vystoupíme z brány Štěpánské.

Tři posvátná místa jsou zde na blízku: Zahrada Gethsemanská, jeskyně smrtelných úzkostí Ježíšových a chrám hrobu Panny

Marie. Tam dnes nepůjdeme, nýbrž obrátíme se za branou Štěpánskou na pravo a dáme se přes mohamedánský hřbitov (nešlapejte po hrobech! Mohamedány to uráží!) podél východní zdi někdejšího chrámového náměstí. Skoro uprostřed pohřebiště spatřujeme ve zdi chrámové výběžek na způsob věže se zazděnou dvojitou branou. Jest to brána *Z l a t á* (††). Před touto zvěstoval dle legendy anděl svatému Joachimovi narození Panny Marie, matky Messiášovy. Touto branou konal prý Kristus slavně svůj vjezd do Jerusaléma, toutéž nesl císař Heraklius r. 628. kříž Vykupitelův zpět do Jerusaléma, a toutéž vjížděl za dob křížáckých patriarcha jerusalémský na Květnou neděli s hory Olivetské, v čele processí. Nyní jest brána již dávno zazděna, poněvadž mohamedánské proroctví zastrašilo Turky, že totiž jedenkrátě křesťanský panovník vjede branou touto do města a zmocní se Jerusaléma.

Vděčná jest vyhlídka na druhou stranu. Hluboko pod námi hrob Panny Marie, jeskyně smrtelných úzkostí, Gethsemany. Nad nimi ruský chrám Maří Magdaleny, uprostřed horské výšiny kaple „Dominus flevit“, nahoře chrám „Pater noster“, mešita nanebevstoupení Páně a v pozadí vysoká ruská věž. Na pravo, poněkud hlouběji, hora Pohoršení s novou osadou

benediktinskou, na úpatí první domy Silvana. Celá pak strana nahoru kámen na kameni, samé židovské hroby.

Kráčíme podél zdi až k jejímu jižnímu rohu. Zde se zastavíme a prohlédneme si ohromné kamenné kvádry, jež pocházejí ještě z dob Kristových. Jsou tak mohutné a pevně zasazené, že vzdorovaly i římským vojínům.

Nyní sejďeme dolů po východním svahu Jerusalema do údolí Josafatu. Všimněme si mostu *c e d r o n s k é h o* (††)! Tudy byl veden Spasitel po svém zajetí. Dle starého ústního podání byl sražen dolů, při čemž prý se tu do tvrdé skály vtiskly stopy jeho rukou, kolenou a nohou. Skála ta je pod mostem.

A kde jest vlastně *p o t o k C e d r o n* (Kidron)? Ten teče tudy pouze za doby lijáků. Jinak vyschne.

Právě před sebou máme čtyři slavné *s k a l n í h r o b y ž i d o v s k é*. Nejhořejší z nich sluje hrob *A b s o l o n ů v*, snad proto, že Absolon jako hrobku si jej vystavěl. Nebyl tam však pochován, neboť usmrcen byl západně řeky Jordánu a tam vržen do jámy. Pomník jest zajímavý. Ze skály vytesána jest krychle široká a dlouhá šest metrů, vysoká šest a půl metru, ozdobená sloupy, s vlysem a podřímsím řeckého způsobu. Nad ní jest čtyřboký

hranol z velikých kamenů a nad tímto válec vybíhající v kužel. — Za tímto pomníkem je hrob J o s a f a t ů v s několika místnostmi. Není přístupen a nelze také s jistotou dokázat, kterému Josafatovi sloužil za poslední odpočinek.

Asi šedesát metrů od hrobu Absolonova proti zahradě Gethsemanské stála druhdy kaple, označující dle ústního podání místo, kde Pán Ježíš zanechal osm apoštolů, odcházeje k modlitbě do zahrady (†).

45 metrů jižně od hrobu Absolonova spatřujeme tak zvaný hrob J a k u b ů v (†). Vidíš tři otvory, podobné oknům, oddělené od sebe dvěma sloupy a mající po stranách dva pilíře, nad nimiž táhne se vlys dorský. Jest to průčelí předsíně, za níž jsou tři místnosti s hrobovými výklenky. Nápis označuje místo to jako náhrobek Hezira, potomka Aronova. V této jeskyni skrýval se dle tradice sv. Jakub mladší při zajetí Páně, a v ní byl prý také po smrti své pochován.

Několik kroků odtud na jih stojí hrob Z a c h a r i á š ů v. Někteří se domnívají, že tu byl pohřben prorok Zachariáš, o němž Kristus praví, že byl zabit mezi chrámem a oltářem; jiní mají za to, že zde došel posledního odpočinku jakýsi Baruch, jenž byl r. 70. po Kr. usmrcen uprostřed nádvoří chrámového. Hrob jest vytesán ze skály, je 9 metrů vysoký, 5·2 m široký a hluboký,

má po stranách polosloupy s jonskými lavicemi, na nichž spočívá hlavní římsa; nad celkem vypíná se tupá čtyřboká pyramida.

Sestupujeme údolím Josafat dosti srážně. Ušedše 270 metrů, stojíme u paty vrchu P o h o r š e n í, jenž se zdvihá po levici. Na výšině její obětoval prý Šalomoun modlám svých žen, pročez se jí od lidu dostalo jména vrchu Pohoršení. Na další cestě spatřujeme nejprve domy K e f r S i l v a n u, vesnice Siloe, ve skále. V jedné skalní jeskyni, proměněné již za starých dob v kapli a patřící od r. 1889. stráži Svaté země, je, jak se za to má, hrob I s a i á š ů v; totéž zdá se potvrzovati řecký nápis v kapli.

Naproti hořejší části Silvanu je na pravo od nás na úpatí Ofelu p r a m e n P a n n y M a r i e (†), zvaný tak proto, že zde dle podání čerpala nejblahoslavenější Maria Panna vodu, když dlela v Jerusalémě. Pramen ten prýští se jen občas, v zimě a v měsících dešťů tři — až pětkrát denně, v létě dvakrát, na podzim dokonce mnohdy jen jednou za 24 hodin. Východňané praví, že uvnitř hory sídlí drak; spí-li, teče voda, probudí-li se však a pije, přestane pramen téci. Drak ten však není nic jiného nežli fysický zákon spojitých nádob. Voda tohoto pramene má nepříjemnou žíravou chuť a je vždy kalná, poněvadž mužové ji nabírající

stojí až po pás v prameni a rozšlapávají v něm bahno na dně usazené.

Od pramene Panny Marie jdeme zahradou dolů; po pravici je pahorek *O f e l*, po levici skalní ves *S i l v a n*. Asi 350 metrů dále zahneme na pravo vzhůru a stojíme u p r a m e n e či r y b n í k u *S i l o e* (†). Rybník tento proslaven jest zázrakem uzdravení slepce od narození. Tento zázrak způsobil takové vzrušení, že byl vyléčený podroben přísnému výslechu, čímž se ovšem stalo zázračné toto uzdravení ještě známějším. Pro tento zázrak stal se rybník *Siloe* křesťanům posvátným. a již v šestém století byl zde chrám a lázně oddělené pro muže a ženy. Ve 12. století stála zde budova na způsob kláštera. Ze všeho toho jsou tu nyní pouze nepatrné zbytky, a minaret na severozápadním konci rybníka ukazuje, že místo toto patří mohamedánům. *Siloe* není vlastně žádným pramenem, nýbrž pouze odtokem pramene Panny Marie, jehož voda jest sem přiváděna průplavem 533. metry dlouhým, ve skále vytesaným. Z rybníku *Siloe* odtéká voda do zahrad pod ním položených.

Jihovýchodně od rybníku *Siloe* je zdí ohražená zahrada *Řekův*, někdejší to rybník, snad dokonce královský rybník *Šalomounův*. Kráčejíce podél ní, máme na pravo od cesty před sebou zděný pahorek,

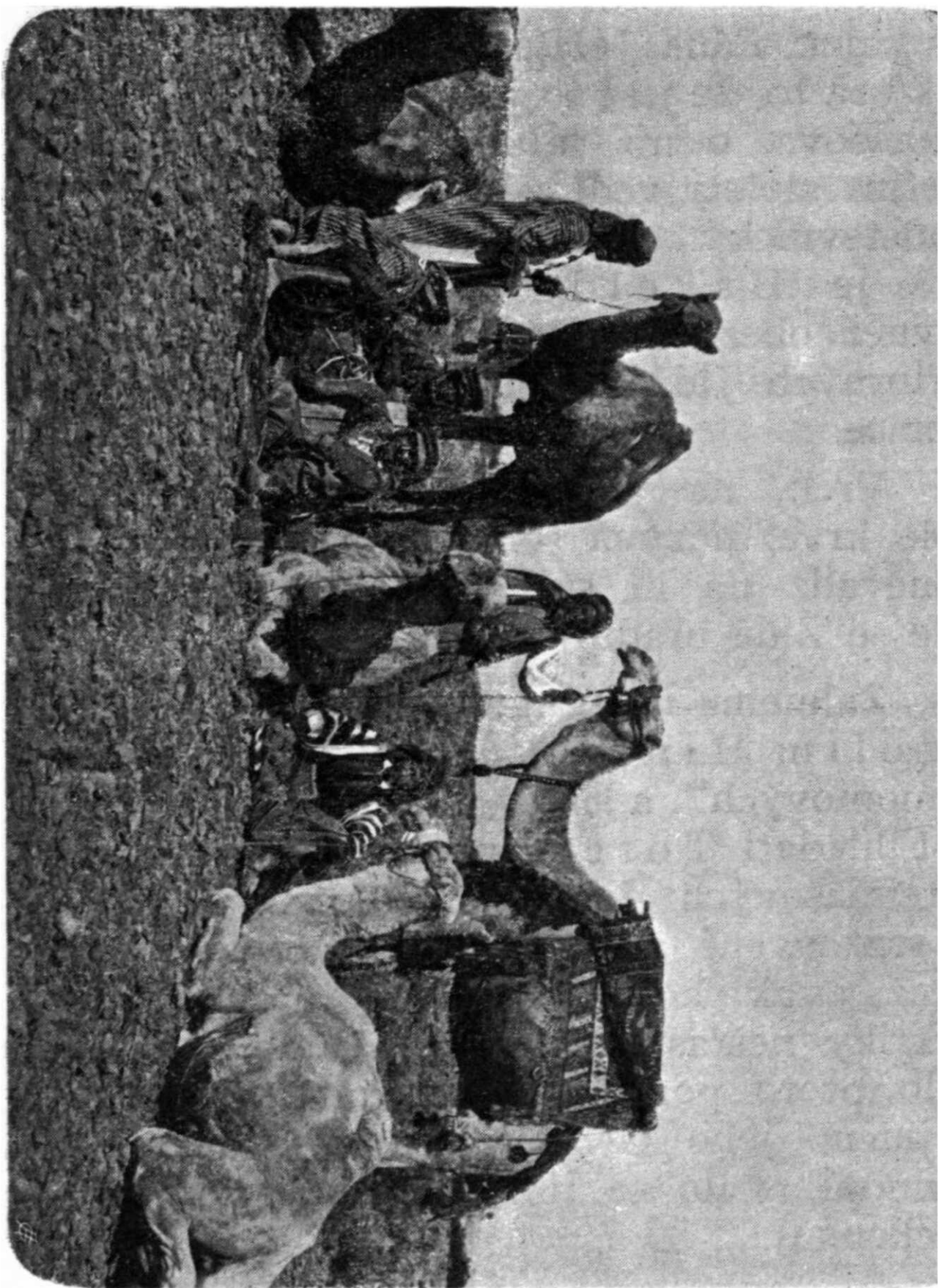
na němž stojí strom morušový. Tradice označuje pahorek ten jako místo m u č e d n i c k é s m r t i p r o r o k a I s a i á š e (†). Ubírajíce se dále asi 160—180 metrů, přicházíme k místu, kde se spojuje údolí Josafat s údolím Hinnomem. Zastavme se zde na několik okamžiků a poohlédněme se trochu! Naproti nám na svahu vrchu Pohoršení spatřujeme osadu Ž i d ů z J e m e n u, dále odtud na jih turecký d ů m p r o m a l o m o c n é. Potkáme politováníhodné postavy těchto nešťastníků na cestě ke chrámu hrobu Panny Marie a k hoře Olivetské. Dole v údolí poutá naši pozornost malá budova. Jest to B i r E j u b (?), studnice Jobova nebo Nehemiášova. (Trpitel Job nemá s ní nic společného.) Mnozí jsou toho názoru, že ve studni této, kde uschován byl při odvedení lidu do zajetí babylonského posvátný oheň, Nehemiáš našel jen kalnou vodu, jež vylita byvši na oltář zápalných obětí, náhle vyšlým sluncem i s obětmi ztrávena byla. Studnice ta jest nyní 29 metrů hluboká. Voda její jest podobná vodě v prameni Marie Panny. V letech hojných na deště teče nedaleko pod studní Jobovou pramen, znamená to úrodného roku, a proto jásot obyvatelstva. Na pravé straně údolí Hinnomu spatřujeme na svahu vrchu Zlé rady prostoru obehnanou zdí s budovami na způsob kláštera. Na prostore této

uvnitř (majetek to Řeků) ukazuje se j e-
s k y n ě a p o š t o l s k á (†), zvaná tak
proto, že dle ústního podání skrývalo se tu
po zajetí Pána Ježíše osm apoštolů. Má se
také za to, že jest to jeskyně Ananova nebo
Annášova, o níž mluví Josef Flavius. Ve
třetím století vedl zde sv. Onufrius život
poustevnický. Nedaleko jeskyně apoštol-
ské je H a k e l d a m a (†), pole krve,
rovněž obezděné, jež bylo koupeno za 30
stříbrných Jidášových jako pohřebiště pro
cizince.

Vrch, na jehož severním svahu leží
pole krve, nazývá se vrchem Z l é r a d y,
poněvadž na ní stál letní byt Kaifášův,
kde se Židé uradili, zabíti Ježíše.

Zahneme na pravo a stoupáme vzhůru
ú d o l í m H i n n o m e m. V údolí „synův
Ennomových“, a sice v jeho nejdolejší části,
jest hledati T o f e t, místo, kde dle zpráv
Jeremiášových Israelité dítky své kladli
v rozžhavené náručí modly Molocha, při-
čemž zvuk kotlů a hudby přehlušovaly
výkřiky nešťastných obětí. Údolí Hinnom
bylo proto později Židům místem hrůzy,
a jméno jeho Ge ben Hinnom, nebo Ge
Hinnom stalo se jim výrazem pro peklo-
(Gehenna).

Vystupující vzhůru máme stále po-
levici severní svah vrchu Zlé rady s četnými

Karavana v elblöndu.

skalními hroby, po pravici pak jižní svah hory Sionu.

Na místě, kde přetíná hráz mostu toto údolí, vstupujeme na vozovou cestu, jež vede do Hebronu. V levo na dně údolí, ohraničen na jižní straně onou hrází, leží r y b n í k s u l t á n ů v, 180 metrů dlouhý a 80 metrů široký, za doby letní většinou bez vody. Nad ním vedl kdysi přes údolí na devíti obloucích Šalomounův vodovod a přiváděl podél Sionu vodu z rybníků Šalomounových k hoře chrámové.

Bránou jaffskou (Bab el-Chalil, brána Hebronská) vracíme se do města a popřejeme si důkladného osvěžení i odpočinku po této namáhavé cestě.

O d p o l e d n e: Návštěva svatyň Božího hrobu.

Vstoupivše do chrámu Božího hrobu branou, dáme se na pravo vzhůru po příkrých schodech na Kalvarii a octneme se v kapli, jež jest pilířem rozdělena na dvě síně. V síni, do níž bezprostředně vedou schody, jest na podlaze velká mramorová růžice v mosaice. Označuje místo d e s á t é h o z a s t a v e n í křížové cesty (†), na němž byl Spasitel zbaven roucha. Zde poděkujme Spasiteli za jeho nekonečné milosrdenství, že se dal před lidmi obnažiti,

aby před Otcem svým zakryl nahotu naší duše hříchem obtížené a oblékl ji ve svatební roucho své milosti, jež netoliko zakrývá naše hříchy, nýbrž ničí naši vinu, a netoliko zbavuje nás viny, nýbrž také posvěcuje a ospravedlňuje nás před Bohem.

Okno ve stěně na pravo vede do kaple, jež jest zevně přistavěna k jižnímu průčelí chrámu Božího hrobu. Nazývá se kaplí *f r a n c k o u* (†) a označuje prý místo, kde stála Panna Maria se svatým Janem, když byl Kristus Pán přibíjen na kříž. V pozadí síně stojí oltář na místě, kde byl Syn Boží přibit na kříž (††). Stříbrné lampy hoří tu ve dne v noci. Uctěme zbožně posvátné toto místo, a přibije-li nás jednou Pán na kříž utrpení, rozpomeňme se, že jsme klečeli na místě, kde pro nás Vykupitel těžší utrpení snášel!

Hned vedle po levé straně, uprostřed pozadí obou síní kaple stojí malý oltář s úctyhodným obrazem *b o l e s t n é* Matky *B o ž í*. Zde stála dle ústního podání Panna Maria, když Syn její pňel na kříži. Zde slyšela slovo: „Ženo, hle, syn tvůj!“ Jest to ono sladké slovo, jímž umírající Spasitel odporučil nás jako dítky Matce své. Nezapomeňme toho nikdy, koho jsme tu dostali za matku, nezapomeňme však také nikdy, čím jsme této Matce povinni! Na levo od oltáře *bolestné* Matky *Boží* stojí *o l t á ř*

dvanáctého zastavení, dle ústního podání na tom místě, kde Pán náš pněl na kříži. Pod stolem oltářním viděti okrouhlý otvor; sáhneš-li do něho rukou, ucítíš skálu, v níž stál kříž Spasitelův (††). Na pravo od oltáře poněkud nad zemí viděti kovovou lištu; posune-li se tato na stranu, lze pohlédnouti do pukliny skalní, která povstala při smrti Ježíšově, a sáhá hluboko až do kaple Adamaovy.

Křesťanští poutníci! Poklekněme v pokoře a vzývejme svého Boha a Spasitele na kříži; litujme svých hříchů, neboť pro ně visí na dřevě potupném; poroučejme se ve svatou ránu jeho srdce pro svůj život i smrt. Když pak se loučiti budeme s tímto místem, kde nás Bůh náš a Spasitel vykoupil smrtí svou na kříži, staniž se to s tichým, ale vážným slibem: Ježíši, Tobě chci žíti! Ježíši, Tobě chci umříti! Ježíši, Tvým chci býti v životě i v smrti!

Opustíme nyní Golgothu (Kalvárii) a sestoupíme po jiných schodech do prostory chrámové. Poněkud stranou na západ přijdeme k mramorové desce délky 2·7 m a šířky 1·3 m, výšky 30 cm. Jest to kámen Pomazání (††) a pokrývá místo, kde mrtvé tělo Ježíšovo před uložením svým do hrobu pomazáno bylo drahocennými mastmi. Deset lamp nad ním a po třech

obrovských svícnech na východním i západním konci kamene dosvědčují, jak velké úctě těší se místo toto u křesťanů.

Projdeme mezi dvěma pilíři a stojíme v r o t u n d ě chrámu Božího hrobu. Táž má v průměru 20 metrů. 18 mohutných pilířů týčí se do výše 20 metrů. Jsouce nahoře spojeny oblouky podpírají kruhovitou zeď, na níž spočívá kopule. Prostora mezi vnější zdí a pilíři rozdělena jest ve dvě poschodí, jež tvoří galerie nad sebou ležící. Kopule, měřící v průměru 19·30 m, jest kryta olovem a uvnitř obložena malovaným plechem; na nejvyšším jejím bodě je světlík (lucerna), jímž padá světlo do rotundy.

Kaple uprostřed rotundy jest nám již dobře známa. Na okamžik můžeme do ní vstoupiti a uctíti hrob Páně; potom projdeme mezi pilíři do severní prostory chrámové a po několika stupních vystoupíme do temné, ale k pobožnosti povzbuzující kaple františkánské, zv. k a p l e Z j e v e n í se (††). Pokloníme se nejprve Kristu Ježíši v nej-světější Svátosti Oltářní, pak obrátíme se k oltáři na pravo, kde v železné skříni uzavřena jest drahocenná relikvie, k u s s l o u p u, u n ě h o ž b i č o v á n b y l S p a s i t e l n á š (††). Kaple tato nazývá se kaplí Zjevení se, poněvadž se zde dle ústního podání zjevil Pán Ježíš po svém z mrtvých vstání své Matce. Klečeli jsme

na hoře Kalvárii před obrazem M a t k y B o ž í n e j h l u b š í m h o ř e m n a p l n ě n é. Radujme se nyní v srdci svém s v e s e l í c í s e M a t k o u B o ž í a p o s i l ň u j m e s e v m y š l e n k á c h , ž e i p r o n á s z a h r o b e m n á s l e d o v a t i b u d e r a d o s t n é z m r t v ý c h v s t á n í , k d e s e n á m z j e v í V y k u p i t e l a m y H o s j á s o t e m n á s l e d o v a t i b u d e m e d o ř í š e v ě č n é b l a ž e n o s t i !

Hned při východu z kaple Zjevení se jsou po levé straně dveře k sakristii františkánské, kde lze spatřiti meč a ostruhy rytíře křižáckého, Bohumíra Bouillonského. Nedaleko dveří sakristie stojí o l t á ř s v . M a ř í M a g d a l e n y (†). Dle ústního podání stojíme zde na místě, kde se Spasitel po svém z mrtvých vstání zjevil veřejné hříšnici a svaté kajícnici. Mezi tímto oltářem a jedním pilířem rotundy kráčejíce přímo na východ, přijdeme ke kapli v severo-východním rohu chrámu Božího hrobu, jež náleží Řekům. Nazývá se v ě z e n í m K r i s t o v ý m (†), poněvadž, jak se za to má, byl zde mezi přípravami k ukřižování Spasitel vězněn s lotry. Odtud odeběřeme se do východní chodby chrámu Božího hrobu. První kaple, již zde spatřujeme, jest zasvěcena sv. L o n g i n o v i (†), dle křesťanské legendy vojínu, jenž kopím otevřel bok Kristův, později křesťanem se stal a jako mučedník zemřel. Vedle je k a p l e

R o z d ě l e n í r o u c h a (†), kamž klade ústní podání děj, který líčí sv. Matouš: „Když pak jej ukřižovali, rozdělili roucha jeho, metajíce (o ně) los.“ (27, 35.) Kaple tato náleží Arménům, rovněž jako vedlejší kaple sv. H e l e n y (††), k níž sestupujeme po 28 stupních. Tato leží již mimo chrám Božího hrobu, právě pode dvorem kláštera abessinského; boční oltář na severní straně má zasvěcený památce kajícího lotra a hlavní oltář sv. Heleně, jež po dobu prací při hledání kříže Kristova trvala na modlitbách u otvoru na způsob okna, jak nám vypravuje ústní podání. Další schody o 13 stupních vedou ke kapli N a l e z e n í s v a t é h o k ř í ž e (††). Byla to původně asi cisterna nebo společná hrobka a má doposud ještě přirozený skalní strop. Oltář s bronzovou sochou sv. Heleny jest dar nejjasnějšího poutníka, arcivévody Maximiliana Rakouského. Na straně jižní označuje mramorová deska s vykládaným křížem místo, kde byl kříž nalezen. Kaple tato patří katolíkům.

Navrátivše se do chrámu Božího hrobu a berouce se dále chodbou chrámovou, přijdeme ke kapli P o s m í v á n í (†). V téže stojí sloup půl metru vysoký, na němž dle tradice Spasitel, sedě při korunování svým trnovou korunou, vydán byl potupě a posměchu lidu. Kámen ten byl prý ze soud-

ního domu Pilátova přenesen na toto místo. Kaple tato patří Řekům. Jdeme podle druhých schodů k hoře Kalvárii a vstupujeme do kaple, jež je pod nimi. Nazývá se kaplí *A d a m o v o u* (†), poněvadž dle prastaré legendy pohřben tu byl Adam. Kaple patří Řekům.

Před kaplí ukazují nám dvě kamenné lávky místo někdejších hrobů obou prvních křesťanských králů jerusalémských, v levo hrob Bohumíra Bouillonského, v pravo. Balduina I.

Jdouce kolem kamene Pomazání, přijdeme v levo k místu ohraženému mříží, na kterém dle ústního podání stály *z b o ž n é ž e n y* (†) a patřily z povzdálí na ukřižování Kristovo. Kaple *K o p t ů*, stavba to nevkusná, je v zadu za kaplí Božího hrobu. Naproti ní v západní apsidě mají Sýrové kapli s výklenky hrobovými po levé straně, o nichž se praví, že je Josef z Arimathie dal zřídit pro sebe a pro svou rodinu.

Pohlédněme ještě na *k a t h o l i k o n* či chrám *Ř e k ů* ve velechrámu Božího hrobu. Leží východně od kaple Božího hrobu, jest velmi vysoký a pokrytý zvláštní kopulí. Nedaleko vchodu spatřiti jest uprostřed chrámu sploštělou kouli na bílém mramorovém podstavci. jež má označovati střed světa. Naproti vchodu je bohatě

zdobená, mnohonásobně prolamovaná stěna, která zakrývá lidu pohled na chor s oltářem.

Tak bychom byli navštívili veškerá posvátná místa chrámu Božího hrobu; rozloučíme se tedy s ním, ne však na vždy, neboť kdykoliv nám bude v době našeho pobytu v Jerusalemě možno, zaměříme k těmto posvátným prostorám.

P o z n á m k a. Denně koná se odpoledne po čtvrté hodině tak zvaný s v ě t e l n ý p r ů v o d františkánů ve chrámě Božího hrobu k těmto posvátným památkám: ke sloupu, u něhož bičován byl Pán Ježíš, k žaláři Kristovu, ke kapli Rozdělení roucha, Nalezení sv. kříže, sv. Heleny, Posmívání, k místu ukřižování Páně, k místu, kde Kristus pněl na kříži, ke kameni Pomazání, k Božímu hrobu, ke kapli sv. Maří Magdaleny a do kaple Zjevení se. Ti, kdož se účastniti chtějí průvodu, obdrží v sakristii františkánské malou svíčku.

D e n n í p r o g r a m č í s. 5.

D o p o l e d n e: Pobožnost křížové cesty s návštěvou kaple Bičování Krista Pána a kaple Od-souzení a Položení na kříž.

Posvátná cesta křížová jest cesta, po níž se Kristus Pán dle ústního podání

s křížem ubíral k popravišti. Kopáním v posledních desíletích v místech této tradiční cesty objeveny byly hluboko pod ssutinami zbytky kaplí z nejstarších dob, svědectví to, že místa tato byla tehdy považována za zvláště posvátná, a stála ve spojení s cestou utrpení Pána a Spasitele našeho. Poznáme je na dnešní cestě. Posledních pět zastavení křížové cesty je uvnitř chrámu Božího hrobu a známe je již. Odpustky s nimi spojené jsou odpustky křížové cesty vůbec.

V severozápadním rohu chrámového náměstí postavili Hasmoneovci k ochraně svatyně hrad, jménem Baris. Herodes Veliký hrad tento přestavěl a zvětšil a nazval jej hradem Antonii. Kdykoliv římscí prokurátorové přišli z Caesaree Přímořské, kde mívali své sídlo, do Jerusalema, bydleli obyčejně ve hradě Antonii, jenž měl stálou římskou posádku. Přítomnost správců země vztahovala se zvláště na dobu velikých svátků židovských, poněvadž se tu sešlo neobyčejné množství lidí do Jerusalema a při odbojném duchu Židů bylo se obávati, že povstane vzpoura. Hlavním však ohniskem spiknutí a nepokojů bylo náměstí chrámové. Bylo tedy zcela přirozeno, že správcové země za takových dob nebydleli v královském hradě na Sionu, nýbrž ve hradě Antonii, odkudž mohli každou vzpouru ihned přehlédnouti a v zárodku potlačiti, neboť, jak praví Josephus Flavius, byl chrám jerusalémský tvrzí pro město, hrad Antonia pak pro chrám. Že tu Pilát skutečně sídlil, když soudil Spasitele, je zřejmo z toho, že nejstarší zprávy poutnické praví, že na cestě od domu Kaifášova k bráně Damašské viděti jest na pravo dole v údolí zdi, kde stál dům čili praetorium Pilátovo, na levo pak že se

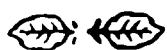
zdvihá pahorek Golgotha, což může se vztahovati pouze na hrad Antonii, nikoliv však na palác Herodův na Sionu. Mimo to přišlo se nejnovějším kopáním k výsledkům, jež úplně souhlasí s údaji v evangeliích. Tam se praví, že byl Pán Ježíš odsouzen na místě, jež sluje *Lithostrotos* čili hebrejsky *Gabbatha*. Obě slova znamenají místo pokryté, dlážděné kamením. Totéž místo bylo odkryto při kopání pro stavbu kláštera a chrámu *Ecce homo* a pak při stavbě v blízkosti chrámu *Bičování*. Zde končí se dlážděné místo v první třetině staré kaple, a nalezené zbytky poukazují k tomu, že na konci tohoto místa byly schody vedoucí vzhůru. Stojíme tu tedy před místem, kde Pilát zasedal k soudu nad Ježíšem.

Když bylo umožněno františkánům asi před desíti lety koupiti domy ležící na západ a severozápad od kaple *Bičování Páně*, přišli právě u cesty za klášteřem „*Ecce homo*“ na zbytky starého, malého chrámu o třech lodích. Po zboření domů, jež byly v ssutinách, a po odklizení jich ukázalo se, že jest na tomto místě hledati *Lithostrotos*, místo, kde byl Ježíš odsouzen na smrt a vzal na se kříž. Kaple byla vystavěna znovu nad těmito nalezenými zbytky a za ní jakož i za kaplí *Bičování* postaven byl nový *hospic*.

Za *Lithostrotem* je místo, kde byl Spasitel bičován. Nad ním zdvihá se malý kostel od r. 1838., kdy místo toto, jehož bylo od Turků užíváno za stáje, bylo Ibrahimem pašou opět přiřknuto strážci Svaté země.

Dar poutníka vévody Maxe Bavorského umožnil stavbu k a p l e B i č o v á n í (††), 20 metrů dlouhé, 9 metrů široké a 11 metrů vysoké, obsahující 5 oltářů; okrouhlá deska mramorová s pětinasobným křížem pod stolem oltářním označuje místo, na němž stál sloup, u něhož bičován byl Kristus Pán. Drahocenné lampy hoří bez přestání na místě, kde Kristus prolil drahocennou krev svou.

Odtud odebereme se do tureckých kasáren naproti ležících. Toto místo stojící na skále, tvořilo nejpevnější část hradu Antonia. V nádvoří jejích uctívalo se doposud místo prvního zastavení, kde Kristus Pán vzal na se kříž; zde započneme také my pobožnost křížové cesty. Musíme povážiti, že bylo již od starodávna povědomo, že se odsouzení Krista Pána stalo uvnitř hradu Antonia. Poněvadž ostatní místa pochována jsouce v ssutinách a zastavena budovami, byla nepřístupna, uctívala se tajemství ona na místech pokud možno jim nejbližších. Zde, kde nyní stojí kasárny, stával, jak lze za to míti, Konstantinův chrám Moudrosti (Sofie). Dvéře na jižní straně nádvoří vedou do tureckého veli, jež jest nám nepřístupno. V něm hledá tradice m í s t o, n a n ě m ž b y l K r i s t u s t r n í m k o r u n o v á n.

Pobožnost křížové cesty.

(Odpustky křížové cesty.)

Modlitba přípravná.

Ó Božský Spasiteli Ježíši Kriste! —
Z celého srdce lituji — z lásky k Tobě —
všech svých hříchů — a prosím Tě o milost,
— abych nyní v duchu pravé kajícínosti
— vykonati mohl pobožnost posvátné křížové cesty, — s tím úmyslem, — se kterým
jsi sám vstupoval na horu Kalvárii, — a
Maria Panna, Tvá požehnaná Matka, Tebe
doprovázela, — na poděkování za Tvou
lásku, — k zadostiučinění za své hříchy
— a k získání odpustků (které obětuji
věrným duším v očistci, zvláště těm, za
které jsem povinen se modliti, — anebo
kterých mám dle svaté vůle Tvé vzpomínati.)

I. z a s t a v e n í.

Ježíš k smrti odsouzen.

V. Klaníme se Tobě, ó Pane Ježíši Kriste, a dobrořečíme Tobě.

B. Neboť svatým křížem Svým svět
jsi vykoupil.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Věčný dík Tobě, — milosrdný Spasiteli, — za lásku, — se kterou jsi Ty, —

Beránek nevinný, — pro mne, hříšníka, — přijal rozsudek smrti! — Až přijdu jednou před soudnou stolicí Tvou, — ó nejsladší Ježíši, — nebuď mi Soudcem, nýbrž Vykupitelem! — Nikdy nechci odsuzovati — svého bližního, — nýbrž vždycky na sebe sama žalovati před soudem pokání. — Můj Ježíši, milosrdenství! Ó Maria, — jedenkrát při posledním soudu — se Synem Svým nás smiř, — Synu Svému nás poroučej, — Synu Svému nás obětuj!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi, ó Ježíši, smiluj se nad námi.

Ř. A budiž nám milostiv pro svaté utrpení Své.

Opouštíme nádvoří kasáren a jdeme třídou Mariánskou směrem k bráně Štěpánské až k místu, kde kamenná deska ve stěně kaple Bičování nese nápis: II. Statio in loco adiacenti. Naproti této uctívá se již ode dávna 2. z a s t a v e n í.

II. z a s t a v e n í.

Ježíš bere na sebe kříž.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Se svatou touhou objímá na smrt unavený Ježíš těžký Svůj kříž, — aby jej nesl

v poslušnosti k Svému Otci — a z lásky k nám bídňým hříšníkům. — Jsem-li nepřitelem kříže, nemohu býti přítelem Ježíšovým. — Cesta do nebe jest cestou křížovou. — Ó Ježíši, — odpusť mi mé stesky a reptání v utrpení a protivenství! — Pane, — buď vůle Tvá! — Ó Maria, — Matko bolestná, — vypros nám pravou lásku ke kříži — a dětinné odevzdání se do vůle Boží!

Otče náš. Zdrávas Maria.

1. Smiluj se nad námi, atd.

Od domu soudního ubírá se průvod se Spasitelem kříž nesoucím směrem západním až k ústí třídy „Naší Paní Marie“ do ulice jiné, přicházející od brány Damašské. Na pravé straně stojí dnešního dne budova rakousko-uherského hospice, na levo dům o jednom poschodí, jenž patří katolickým Arménům. Na přízemním výstupku se třemi lomenými oblouky označuje nápis místo 3. z a s t a v e n í, kde Božský Spasitel, seslaben smrtelnou úzkostí a utrpením noci minulé a bičováním a korunováním trnovou korunou, dle ústního podání poprvé klesl pod křížem.

III. z a s t a v e n í.

Ježíš klesá ponejprv pod křížem.

1. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Těžký kříž, — avšak ještě více těžké břímě našich hříchů, — tlačí k zemi milého Ježíše. — Ó, jaké muky způsobil jeho přesvatému srdci můj první hřích, — ztráta mé nevinnosti! — Můj Ježíši, milosrdenství! — Raději zemřít, než Tebe opět urážeti! — Ó Maria, — vypros všem nevinným duším milost a štěstí, — aby mohly setrvati v dobrém, — nám pak vypros milost upřímného pokání.

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

Vchod branou přivádí nás na půdu patřící katolickým Arménům. Ihned na levo za branou sestupujeme hluboko do podzemní kaple. Hromady ssutin několikrát zbořeného Jerusalema ji pokryly, až byla v nejnovější době opět odkryta a obnovena. Mohutné kvádry kamenné ukazují na veliké její stáří. Jednoduchý oltář, na němž je obraz znázorňující první pád Kristův pod křížem, zdobí tuto svatyňku.

Nedaleko této podzemní kapličky je druhá, větší kaple, k níž přijdeme z chrámu arménského, jenž bohužel ještě není dostavěn. Jest to stará svatyně „Panny Marie ve mdlobách“ (††). V jihovýchodní části vidíme malou apsidu s obrazem v životní velikosti, znázorňujícím setkání se Ježíšovo s Pannou Marií; pod obrazem je oltář. Podlahu pokrývá jemná mosaika.

Jdeme-li ulicí posléze jmenovanou směrem jihovýchodním až na hranice majetku arménského, spatřujeme po levici bránu,

vchod do starého serailu čili do vládní budovy. Zde je „Maria de Spasmo“, „Panna Maria ve mdlobách“, 4. z a s t a v e n í. Na tomto místě ústila prý za oněch starých dob jedna ulice vedoucí z náměstí chrámového. Dle starého podání očekávala prý na tomto místě nejblahoslavenější Maria Panna průvod, který Ježíše k smrti doprovázel, zde jej spatřila pocítujíc v srdci svém nekonečný bol a zde se také připojila k průvodu.

IV. z a s t a v e n í.

Ježíš potkává svoji Matku.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Kdo může vystihnouti palčivé muky duševní, — když se setkal pohled Matky — s pohledem Syna! — Jak hrozně musila trpěti pro hříchy naše — tato dvě srdce nejčistší a nejnevinnější! — Ó nejsvětější Srdce Ježíšovo, dej, — abych Tě vždy víc a více miloval! — Sladké Srdce Marie Panny, budiž mou záchranou!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

„A když jej vedli, chytili nějakého Šimona cyrénského, jdoucího ze vsi: a vložili na něj kříž, aby jej nesl za Ježíšem.“

(Luk. 23, 26.) Pouze několik kroků od 4. zastavení, tam, kde ulice francká, táhnoucí se směrem od západu na východ, ústí v ostrém úhlu do dosavadní naší cesty, stojí jednopatrová budova, majetek to stráže Svaté země. Dvěře v přízemí vedou do kaple; jednoduchý oltář s obrazem, představujícím Šimona cyrénského, kterak pomáhá nésti Ježíšovi těžký kříž, praví nám, že ústní podání položilo na toto místo 5. z a s t a v e n í křížové cesty.

V. z a s t a v e n í.

Šimon pomáhá nésti kříž Ježíšovi.

Ů. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

Ježíš chvěje se slabostí, — jest blízek smrti. — Duše má, — nechtěla bys Spasiteli svému prokázati službu lásky — a pomoci mu nésti těžký kříž? — Hle, — co činíš bližnímu svému, činíš Spasiteli samému! — Můj Ježíši, milosrdenství! pro moje tak četné hříchy proti lásce k bližnímu! — Ó Maria, vypros nám ducha účinné lásky — a vroucí útrpnosti s našimi bližními.

Otče náš. Zdrávas Maria.

Ů. Smiluj se nad námi atd.

Nyní se jde cestou vzhůru. Ulice úzká, kostrbatá, špinavá. Oblouk na způsob prů-

jezdu klene se tu přes ulici, propůjčuje budovám po pravé i po levé straně pevnější opory. Počet oblouků roste a jest to dokonce krátká obloukovitá chodba, kterou ulice vede. Nad touto chodbou jsou dvě poschodí, mající po jednom okně. V chodbě té na ulici spatřujeme v přízemí po levé straně dvě polokruhovitá zamřížovaná okna, a v nich železnými písmenami napsáno: VI. Statio. Zbožná žena, jménem Veronika, měla tu, jak se praví, svůj dům. Když spatřila Ježíše kolem jdoucího, byla přežalostnou, zuboženou postavou pohnuta — k útrpnosti, protlačila se k němu zástupem a podala mu svůj závoj, aby jím osušil svou tvář. Také na tomto místě objeveny byly při kopání zbytky prastaré kaple. Tato jest opravena a jest m jetkem katolických Řeků.

VI. z a s t a v e n í.

Veronika podává roucho Ježíšovi.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Ó hlavo přesvatá, — plná krve a ran, — duše má nechť jest závojem, — na němž nesmazatelně vtiskniž se Tvůj mukami zubožený obličej! — Ano, o tuto milost prosím Tě, ó Ježíši! — Učiň, ať se na věky

vtiskne v duši mou — Tvá hlava trnám korunovaná, Tvůj zubožený obličej! — Kéž mám bolestný tento obraz stále před zraky svými, — zvláště v každém pokušení! — Ó Maria, — Matko bolesti, — vyžádej nám všem milosti, — abychom ustavičně vzpomínali na utrpení Ježíšovo!

Otče náš. Zdravas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

Stoupáme stále ještě vzhůru, ulice je kostrbatější a špinavější než doposud a křížuje se na jednom překlenutém temném místě s ulicí vedoucí z bazaru směrem od jihu na sever. Zde končilo se za dob Kristových město, tudy táhla se druhá zeď, zde otvírala se brána, jež vedla ven z Jerusalema. Touto branou vyváděni byli zločinci k popravišti, pročez se nazývala „branou soudní“. U této brány stával mohutný kamenný sloup, zvaný rovněž „sloupem soudním“, poněvadž se tu odsouzencům k smrti předčítal ještě jednou ortel, který se potom připevnil na sloup. Kaple, stojící na protější straně křižovatky, majetek to strážců Svaté země, chová v sobě tento sloup a označuje místo 7. z a s t a v e n í, kdež uctíváme druhý pád Kristův pod břemenem kříže. „Sloup soudní“ spatřiti lze na pravé straně naproti schodům vedoucím vzhůru. Když se kopaly základy

ke stavbě domu stojícího za kaplí, našly se stopy příkopu 6 m hlubokého a 40 m širokého, což svědčí o tom, že se tu táhla druhá pevnostní hradba.

VII. z a s t a v e n í.

Ježíš klesá podruhé pod křížem.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Věčná sláva a velebnost, — radost všech duchů nebeských, — leží tu na zemi — jako zašlápnutý červ, — pro naši pýchu a naše časté hříchy. — Ó pohled', duše má, — jest to, jakoby Spasitel před tebou na zem padal — a na kolenou tě prosil, abys jej přece milovala. — Budeš jej stále ještě urážeti? — Můj Ježíši, milosrdenství! — Ó Maria, Panno bolestná, — vypros nám milost pravé pokory srdce — a stálosti v dobrém!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

Překročivše příčnou ulici a prošedše obloukovou chodbou, spatříme po levé straně schody vedoucí ku dveřím; kříž řádu johanitského, jakož i nápis nahoře poučují nás, že stojíme před poutnickým domem johanitským.

K témuž přiléhá jednotvárné, dlouhé průčelí, jež není v přízemí žádným oknem proraženo. Jest to klášter nesjednocených Řeků sv. Karalamba. Na jednom místě jest skoro ve výšce muže vytesán do kamene ve zdi malý křížek, označující místo, kde Kristus Pán mluvil k plačícím ženám jerusalémským: „Dcery jerusalémské, neplačte nade mnou, ale samy nad sebou plačte a nad svými syny!“ 8. z a s t a v e n í.

VIII. z a s t a v e n í.

Ježíš potkává se s plačícími ženami.

V. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Ó Ježíši, — měl bych zajisté plakati nad sebou samým, — když pomyslím, jak mnoho jsem zhřešil — a jak malé pokání doposud činil za hříchy své! — Ó ulož mi sám spasitelné pokání: — ochotně přijmu vše z ruky Tvé, — abych se stal účastným Tvé oběti smíru! — Pane, řež a pal mne zde, — ušetř mne však na věčnosti! — Ó bolestná Matko, pros za nás, — abychom hodni učinění byli — zaslíbení Kristových!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

Odmyslíme-li si z tohoto místa řecký klášter sv. Karalamba a skupinu domů za ním ležící, spatřili bychom odtud v jižním směru velechrám Božího hrobu a mohli bychom kráčetí rovnou cestou k zastavení devátému. Takto však musíme si učiniti zacházku. Prodravše se bazarovou ulicí kousek dále a vylezše po schodech na pravo vzhůru, projdeme průchodem v jednom domě a octneme se v slepé ulici: na pravo budova, na levo zeď uzavírající dvůr kláštera abessinského, přímo naproti nám brána a za ní kopule velechrámu Božího hrobu. V koutě mezi branou a dveřmi vedoucími do dvora abessinského stojí pahýl sloupu. Týž označuje místo 9. z a s t a v e n í, místo, kde Kristus Pán po třetí klesl k zemi.

IX. z a s t a v e n í.

Ježíš klesá po třetí pod křížem.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Ach — po třetí klesá již Ježíš pod těžkým břemenem kříže. — Hrozná pohoršení, jež jsme zavinili, — nesčetné hříchy, jichž jsme se dopustili, — jsou příčinou tohoto bolestného pádu. — Můj Ježíši,

milosrdenství! — Ó dej, ať všichni hříšníci poznají bídny stav duše své! — Ó Maria, — útočiště hříšníků, — vypros nám všem, — abychom se vyhnuli veškeré příležitosti ke hříchu — a setrvali v dobrých předsevzetích!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

Nyní musíme se opět vrátiti k bazarové ulici (Chan el-Zeit) a malý kus cesty v ní projíti. Zahnuvše na pravo, přijdeme mezi stavbou ruskou (v témže zbytku druhé městské zdi) po straně pravé a protestantským chrámem Vykupitele po levé straně na místo před chrámem Božího hrobu, který obsahuje známých nám již pět posledních zastavení křížové cesty.

X. z a s t a v e n í.

Ježíš zbaven svého roucha.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Ó, jaká to hrozná muka duševní pro Božského Spasitele! — Předě vším lidem stojí zde, — panenský Ježíš — zbaven svého roucha, — a víno s myrrhou a žlučí podává se mu za nápoj. — Ó můj Ježíši,

milosrdenství! — Nech nás krvavé slzy roniti — nad našimi ohavnými hříchy nečistoty a nestřídmosti! — Svým neporušeným panenstvím a neposkvrněným početím — nejčistší Maria Panno, — očisti mé srdce, mé tělo i duši!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

XI. z a s t a v e n í.

Ježíš přibíjen na kříž.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Každý smrtelný hřích jest krutým hřebem do požehnané ruky Vykupitelovy. — Ó Božský Beránku obětní, plný ran a bolestí, — prosím Tě za odpuštění všech hrozných muk, — jež jsi vytrpěl pro mé hříchy, — a děkuji Ti, že jsi velikomyslně na sebe vzal tresty, — jichž jsem já bídný zasloužil. — Raději nech mne zemříti než duši mou novými obtížiti hříchy! — Ó Maria, — pro muka bolestiplného srdce svého — nedej, aby krev Ježíšova ztracena byla pro duši mou!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

XII. z a s t a v e n í.

Ježíš umírá na kříži.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Ukřižovaný Ježíši, — věřím v Tebe, — že jsi Synem Boha živého. — Ukřižovaný Ježíši, doufám v Tebe a důvěřuji, — že pro utrpení a smrt Tvou — dosáhnu odpuštění svých hříchův, — milosti Boží a života věčného. — Ukřižovaný Ježíši, miluji Tebe, — jenž jsi mne až na smrt miloval! — Ó Maria, přijmi nás za syny Své, — a přispěj nám v hodinu smrtelných úzkostí, — o Matko milosrdenství!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

XIII. z a s t a v e n í.

Ježíš položen na klín Matky Své.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Byla to nejbolestnější rána meče bolesti, — který pronikl srdce Matky, — když položen byl v klín její Ježíš — jako

zkrvácená mrtvola. — Ó jak málo byl jsem doposud pamětliv utrpení Ježíšova a Matky Jeho! Můj Ježíši, milosrdenství! — Uděl mi milost vřelého soucitu s bolestmi Matky Tvé! — A Ty, ó Maria, — vtiskni rány Syna Svého, — tak jak jsi je sama cítila, — v hloubi srdce našeho!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

XIV. z a s t a v e n í.

Ježíš do hrobu položen.

✠. Klaníme se Tobě, ó Pane atd.

R o z j í m á n í a m o d l i t b a.

Božský Spasiteli! — Před svatým tělem Tvým padám na kolena — a líbám Tvých svatých pět ran — a lituji z hloubi srdce hříchů svých, — jež byly příčinou Tvé smrti; — ach, učiň, aby byly pohřbeny před Tebou! — Ó Maria, vypros nám milosti, — abychom při svatém přijímání svaté Tělo Ježíšovo přijali vždy v srdce čisté — jako záruku slavného z mrtvých vstání!

Otče náš. Zdrávas Maria.

✠. Smiluj se nad námi atd.

O b ě t o v á n í k ř í ž o v é c e s t y.

Ó ukřižovaná lásko, — Ježíši Kriste, — přijmi milostivě toto krátké rozjímání Tvého přehořkého utrpení — jako nepatrný důkaz lásky a uznání mého k Tobě. — V Tvé zraněné srdce, — ó Ježíši, — vkládám tuto nepatrnou pobožnost — a obětuji ji Tvé milosti plné Matce a všem svatým, — a prosím o požehnání Tvé pro předsevzetí učiněná. — Ó Ježíši, — Tobě žiji, — ó Ježíši, — Tobě umírám, — ó Ježíši, — Tvým jsem v životě i smrti. — Amen.

* * *

O d p o l e d n e: Hroby královské, chrám sv. Štěpána, jeskyně Jeremiášova, pochod podél severovýchodní zdi města ku — bráně Štěpánské.

H r o b y k r á l o v s k é, severně od brány Damašské, nejsou místem posvátným, a proto také nejsou cílem vlastní poutnické vycházky, ale jest velice zajímavé seznání vlastnosti a způsoby starých židovských hrobů, k čemuž ony hroby na severu města skytají nejlepší příležitost.

Staří Židé měli čtyři druhy hrobů. H r o b y k e s p o u š t ě n í, jež byly po-

dobny hrobům našim, s tím však rozdílem, že nebyly vykopány do země, nýbrž vytesány do skály. Uzavřeny bývaly kamennou deskou. Hroby ke vsunování, jež byly vytesány do skály na způsob štol; mrtvoly byly do nich vsunovány v poloze vodorovné. Hroby lávkové jsou kamenné, do skály kobky hrobové vytesané lavice; na tyto se mrtvoly pouze kladly. Hroby žlabové byly zřizovány tím způsobem, že se do kamenné lavice vytesal hrob ke spouštění.

Také druhy kobek hrobových byly rozličné. Kobky jednoduché bez uzavření s jediným hrobem k spouštění v podlaze; jednoduché kobky s větším počtem různých hrobů; konečně kobky složené, obsahující více oddělení hrobů a opatřené zhusta předsíní a umělecky ozdobeným vchodem.

Hroby královské nejsou snad hroby králů židovských, nýbrž jest to rodinné pohřebiště královny Heleny z Adiabene (sev. záp. část Assyrie), jež přišla ještě před povstáním židovským do Jerusalema a se synem svým Izatem přijala náboženství židovské.

Na západní straně nádvoří, jež vytesáno jest do skály v délce 28 m, v šířce 25·3 m a hloubce 7 až 8 m, stojí pěkně pracovaná průčelní brána v šířce 12 m,

jež vede do předsíně hrobové. Dva sloupy, jež dříve nesly skalnatý strop brány, zmizely, za to jest ještě z části dobře zachována věncovitá římsa s květinovými závity, ozdobami z listů a plodů. V jiho-západním rohu předsíně vede několik stupňů ke vchodu do kobek hrobových, jenž jest pouze 90 cm vysoký. Po levé jeho straně leží ve žlabu skalním posunutelný kámen, jenž slouží k uzavření vchodu a dle něhož možno si učiniti představu o kameni, jenž přivalen byl před hrob Páně. Vchodem vcházíme nejprve do předkomory měřící 6 m². Odtud vedou směrem severním chodby do dvou hrobových kobek s hroby lávkovými a ke vsunování, a z obou lze přijíti po schodech do kobky níže položené. Na západě pojí se k předkomoře třetí kobka hrobová s kobkou postranní a rovněž tak směrem na jih.

Toto pohřebiště náleží k nejdokonalším svého druhu a svědčí o veliké péči, kterou věnovali staří Židé tělům zesnulých. Bohužel není pobyt v těchto podzemních skalních místnostech příliš příjemným pro zápach plísně a veliké vedro.

Nedaleko hrobů královských na jižní straně zdvihá se na prostoře ohrazené zdí chrám a klášter dominikánský sv. Š t ě p á n a. Ústní podání ukazuje sice místo kamenování svatého prvomučedníka na cestě

ku chrámu hrobu Panny Marie na východním svahu hory chrámové, nejstarší však prameny, které o něm mluví, praví výslovně, že císařovna Eudoxia vystavěla r. 460. severně od brány Damašské chrám ke cti sv. Štěpána, a to na místě, kde byl ukamenován. V prvních křesťanských dobách Jerusaléma brána Damašská měla název brány Štěpánské. Peršané rozbořili chrám Eudoxiin, křižáci jej zase vystavěli na tom místě, zbořili však opět sami, aby nebyl oporou blížícímu se vojsku mohamedánskému. Od té doby přestávají údaje o tomto místě. Když r. 1882. získali půdu tuto francouzští dominikáni, objevily se při kopání zbytky starého chrámu, a na místě tom vystavěn byl chrám nový. — Dominikáni pěstují v klášteře svém vyšší biblické studium a jsou vydavateli časopisu „Revue biblique“.

Od sv. Štěpána jdeme až ke křižovatce silnic před b r a n o u D a m a š s k o u, — arabsky Bab el-Amud, brána sloupová. Jest to nejpěknější z nynějších bran městských, a po obou její stranách jsou na straně vnitřní ještě mohutné podezdívky dvou věží, jež stály po obou stranách brány a propůjčovaly jí pevnosti. V nich hledati jest asi věže ženské, o nichž zmínku činí Josephus Flavius v díle svém o válce židovské.

Jdouce širokou ulicí na levo, přijdeme po krátkém stoupání k. tak zvané jeskyni Jeremiášově. Praví se, že v ní skládal Jeremiáš své lamentace nad zbořeným Jerusalémem.

Budiž tomu jakkoliv, návštěva sem vykonaná stojí za to, poněvadž nás vede do jednoho ze starých kamenných lomů jerusalémských. Pozorujeme-li obě skály na pravo i na levo silnice, vidíme, že jsou stejné výšky, a napadne nám, že tu před sebou máme průlom skály Bezethy, způsobený uměle za příčinou vedení opevňovacího příkopu. Naproti jeskyni Jeremiášově vedou dvěře hluboko pod Bezethu do labyrintu jeskyň. Máme před sebou kamenné lomy, z nichž pocházejí ohromné kvádry, s jejichž stopami shledáváme se ještě všude na starých stavbách města. Jeskyně pod městem, zvané jeskyně bavlněné a naproti ležící jeskyně Jeremiášova jsou beze vší pochyby „jeskyně královské“, kterými se dle Josefa Flavia táhla třetí městská zeď.

Z porostlého prostranství přicházíme do prostranné, vysoké skalní jeskyně, jež jinak neobsahuje nic pamětihodného. To jest jeskyně Jeremiášova.

Ubíráme se nyní cestou podél dnešní zdi městské, nejprve směrem východním, potom zahnuvše kolem nárožní věže, k jihu

až k dnešní bráně Štěpánské, odkud se vrátíme do hospice.

Denní program čís. 6.

Dopoledne: Jeskyně smrtelných úzkostí
— Gethsemany, hora Olivetská, chrám hrobu Panny Marie.

Dnes jest nutno vydati se záhy na cestu, neboť se budou mše sv. sloužiti v jeskyni smrtelných úzkostí. Cesta vede branou Štěpánskou dolů do údolí Cedronského a přivádí nás nejprve do nádvoří chrámu hrobu Panny Marie. V jihovýchodním rohu jeho vede úzká, vysokými zdmi uzavřená chodba do jeskyně smrtelných úzkostí (††), do které sestupujeme po několika stupních.

„A vyšed podle obyčeje, šel na horu Olivetskou. Šli pak za ním i učedníci. A když přišel na místo, řekl jim: Modlete se, abyste nevešli v pokušení. A sám vzdálil se od nich, co by mohl kamenem dohoditi: a poklek na kolena, modlil se, řka: Otče, chceš-li, přenes kalich tento ode mne: avšak ne má vůle, ale tvá buď! — I ukázal se jemu anděl s nebe, posiluje ho. A postaven jsa v úzkosti smrtelné, déle se modlil. I učiněn jest pot jeho jako krůpěje krve tekoucí na zem.“ (Luk. 22, 39 až 44.)

Stíny noční rozprostírají se nad Jerusálemem, stichlo město i okolí, jen tu a tam ozve se štěkot psa anebo zavytí šakala, jinak panuje slavnostní, vážné ticho. Jest to čas k nerušené modlitbě, a tu spatřujeme také u vroucí modlitbě Vykupitele světa. Modlí se k Otci, neboť ví, že zrádce bdí, ví, co ho očekává od hodiny, kdy vydán bude v ruce velerady. Jeho přirozenost lidská se děsí, a On volá k Otci, pokorně a pln oddanosti. Modlí se o sílu, aby obět mohl dokonati, a Otec nebeský poskytuje mu jí. Avšak stálo to boj, boj krvavý, pravý zápas smrtelný. Přístup jen k oltáři v pozadí jeskyně a polib zbožně mramorový kámen s pěti červenými kříži na zemi před oltářem, neboť slova tu napsaná praví: „Zde učiněn jest pot Jeho jako krůpěje krve.“ Klečíš na místě, na kterém klečel Spasitel Tvůj, když v úzkostech smrtelných pro tebe krev proléval.

Jeskyně tato sloužila asi za lisovnu oleje. Byť i svaté evangelium výslovně neudávalo, že se Pán Ježíš modlil právě v této jeskyni, zdá se býti přece zcela přirozeným, že se k modlitbě této odebral vůbec na nejtišší místo, jež tu bylo. Pouze tím, že bylo z ústního podání známo, že se tu modlil Spasitel, vysvětluje se, že zde již sv. Jeroným našel „chrám Vykupitelův“. Za panství křesťanského v dobách křížáckých sloužila jeskyně sama za chrám. Od r. 1393. jest táž majetkem františkánů, a tito konají zde denně obět mše svaté. Jeskyně ta jest 10 až 12 m dlouhá, 7 až 8 m široká, mírné výšky, a k podpoře

přirozeného skalního stropu slouží pět pilířů, částečně zděných, částečně ze skály vytesaných. Otvor ve stropě šíří mírné světlo; malované hvězdy a dlažba mosaiková svědčí o velikém stáří. V pozadí stojí hlavní oltář z mramoru s obrazem Ježíše ve smrtelných úzkostech. Před oltářem hoří sedm lamp. Při postranních stěnách v pravo i v levo stojí po jednom vedlejším oltáři.

Z jeskyně smrtelných úzkostí vracíme se do nádvoří chrámu hrobu Panny Marie, nevstoupíme však ještě do chrámu, poněvadž v něm konají ještě bohoslužbu Arméni. Dáme se tedy po schodech vzhůru a na druhou stranu k zahradě G e t h s e m a n - s k é.

Zahrada Gethsemanská, majetek to stráže Svaté země, jest nepravidelný čtyřúhelník. Obehnána jest zdí a proměněna v zahradu květinovou, kde uprostřed kvetoucích rostlin stojí osm oliv, rozpukaných a starobou sešlých, obložených na metr vysoko kameny. Praví se, že stály na tomto místě již za dob Kristových. Úplně jisto jest, že stály již r. 636. při dobytí země od Arabů, neboť každý strom od této doby zasazený byl povinen dávkou, tyto však stromy v zahradě Getsemanské neplatily nikdy daně. Je-li pravdou, že Římané za Tita také stromy v zahradě Gethsemanské podřali, jsou stromy tyto výrostky z kořenů stromů starých. Ostatně jest otázkou, odvážili-li se Římané tak daleko, kde by je bylo možno snadno zasáhnouti metacími stroji z města. Větvičku rozmariny s kvítkem dá nám bratr zahradník na památku.

Opustivše zahradu Gethsemanskou nízkou branou, vidíme v koutku slepé ulice na pravé straně zazděný kámen. Týž označuje dle ústního podání místo zrady Jidá-

šovy (††). Na levo od branky ukazuje se ve vzdálenosti 4—5 m kus skály, jakožto místo, kde spali tři učedníci: S k á l a a p o š t o l ů (†).

Nyní stoupáme vzhůru na horu Olivetskou. Ze tří cest volíme nejsevernější. Tam, kde odbočuje cesta severní od cesty prostřední, leží těsně při kraji b í l á s k á l a p a s u n e j b l a h o s l a v e n ě j š í Marie Panny (†); zde prý spatřil apoštol Tomáš Pannu Marii, vznášející se k nebesům, v kterémžto okamžiku spadl pás její na zem. Na nejbližším rozcestí, v levo za „Viri Galilaei“, na levo za Zeitunem, ukazuje se místo, kde prý anděl Gabriel zvěstoval Panně Marii její smrt (†). Obě tyto legendy pocházejí od sv. Epifania. — Jméno vrcholu (830 m.) „V i r i G a l i l a e i“ (muži galilejští) po levé straně pochodí prý odtud, že tam stával poutnický dům pro galilejské navštěvovatele Jerusaléma o svátcích.

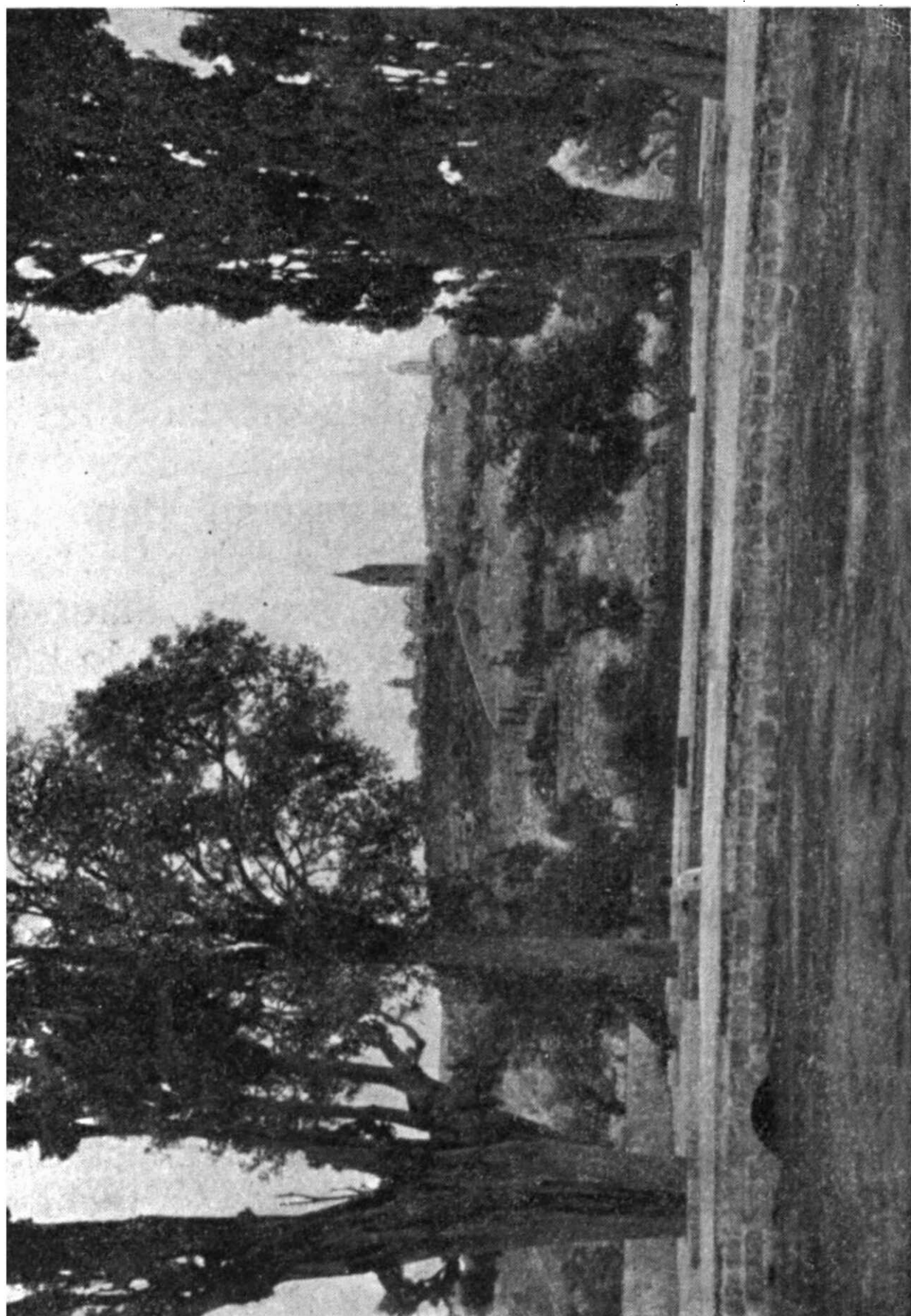
Jdouce cestou na pravo, přicházíme na výšinu hory Olivetské s arabskou vesnicí Zeitunem a s mešitou N a n e b e v s t o u p e n í P á n ě. (808 m nad mořem, 130 m nad údolím Josafat.)

Ústní podání kladlo sem vždy místo Nanebevstoupení Páně. První chrám na tomto místě pochází od sv. Heleny. R. 614. padla nádherná jeho stavba za oběť zběsilosti Peršanů. Modestus, biskup jerusalémský, vystavěl chrám ten znovu. Poutník Arkulf, jenž jej navštívil, praví, že měl podobu rotundy s otvorem ve

stropě. Karel Veliký vystavěl při chrámu Nanebevstoupení Páně benediktinský klášter, který, později byv rozbořen, byl od křižáků znovu vystavěn a odevzdán augustiniánům. Po pádu Jerusalema dostal se chrám do rukou mohamedánů, kteří jej později zbořili a na jeho místě vystavěli mešitu.

Průčelní branou přicházíme do dvora, jenž jest obehnán vysokými zdmi: na jejich vnitřní stěně viděti ještě sloupová podnoží, na nichž spočívaly sloupy posledního chrámu. Uprostřed prostranství stojí malá, v letech 1834.—1835. vystavěná mešita, osmihranná, v průměru 6·5 m; nad osmihranem zdvihá se válcovitá zeď, krytá zděnou kopulí. To jest svatyně N a n e b e v s t o u p e n í P á n ě (††). Vnitřek neobsahuje nic než kousek skály, vroubené mramorem. Kámen tento má na sobě dle tradice otisk n o h o u J e ž í š o v ý c h, jenž zde stál před svým nanebevstoupením. Jest to pouze otisk nohy levé; stopa nohy pravé padla asi za obět vroucí pobožnosti poutníků.

Křesťanský poutníče! Není tomu mnoho přes hodinu, co jsi kleče na úpatí hory Olivetské rozjímal o smrtelných úzkostech Spasitele. Viděl jsi jej také na hoře Kalvárii viseti na kříži a klečel jsi u jeho hrobu, truchle nad jeho smrtí a raduje se zároveň z jeho z mrtvých vstání. Zde spatřuješ Spasitele na konci jeho pozemské dráhy, ubírajícího se k Otci svému do nebes. „Jdu k Otci svému a k Otci vašemu,“

Pohled na horu olivetskou.

pravil, a že chce v říši Otce svého připravit nám příbytky. Hle, poutníče, to se má a musí státi také tvou dráhou životní: hodiny utrpení v zahradě Gethsemanské, cesta křížová, cesta to pravého života křesťanského, — není učedník nad mistra, — hrob a z mrtvých vstání. Toť pouť tvého života, cesta poutníka k Jerusalemu nebeskému. Zde na tomto místě, kde vidíš úplné vítězství Ukřižovaného, posilni se pro křížovou cestu svého života jistou nadějí na někdejší cestu do nebes!

Od mešity Nanebevstoupení Páně sestupujeme ke klášteru a c h r á m u „P a t e r n o s t e r“ (†). Přesedše veliké nádvoří přijdeme nejprve k plošině a od této do křížové chodby gotického slohu, 30 m dlouhé a 20 m široké, na jejíž stěnách spatřiti lze velké desky z pálené hlíny obsahující v modrém poli černým písmem psaný „Otče náš“ v 38 jazycích (i v českém). Na východní straně připojuje se k chodbě krásný chrám, vystavěný spolu s klášterem i s křížovou chodbou r. 1869. od francouzské kněžny Aurelie Latour d’Auvergne; roku 1875. přistěhovaly se do kláštera francouzské karmelitánky. Kostel vybízí nás, abychom se poklonili Ježíšovi v nejsvětější Svátosti oltářní. Kterou však jinou modlitbu měli bychom mu zde v oběť přinést, než onu, které dle ústního podání učil své učedníky

na tomto místě: „Otče náš., jenž jsi na nebesích!“

Nedaleko odtud vedou schody do prostoru podzemní, původně cisterny, nyní kaple. Nazývá se k a p l í „C r e d o“ (†), poněvadž v místnosti nad ní polčené složili apoštolé dle ústního podání apoštolské vyznání víry.

Sestupující s hory, máme před sebou Jerusalém. Tonouc v moři slunečního světla, leží tu město před zraky našimi, pohled to velebný i přes rozklad, jenž se snad děje uvnitř jeho zdí. Jaký as pohled skytal Jerusalém jindy, kdy chráněn byl trojnásobnou hradbou s četnými věžemi, kdy na výšině Sionu rozprostíral se pyšný královský palác Herodův, celou pak plochu hory Moriah pokrývaly mohutné mramorové stavby náměstí chrámového s hradem Antonii! V pravdě to město určené skoro pro věčnost. Tak asi mysleli učedníci, sestupující s hory Olivetské a velebíce sílu Jerusalema a jeho chrámu. Tu však z a p l a k á l P á n J e ž í š n a d J e r u s a l é m e m; jeho božské oko vidělo již hrůzy spousty, která za 37 let rozhostiti se měla na pahorcích jerusalémských. „D o m i n u s f l e v i t,“ (Pán zaplakal) nazývá se místo, kde se toto dle tradice stalo. Klepáme na bránu, jež nás vpouští do přívětivého kostelíka

D o m i n u s f l e v i t (†), ježž dala r. 1891. vystavěti stráž Svaté země.

Sestoupíme příkře až na dno údolí cedronského ke c h r á m u h r o b u Panny Marie.

Již záhy zdvihal se nad hrobem Panny Marie chrám, a tradice o tomto místě, jež považovala je za místo hrobu nejblahoslavenější Panny, sahá až do 4. století. První chrám rozbořen byl Peršany, ale již chalíf Omar mohl se po dobytí Jerusalema (r. 637.) modliti ve chrámu nad hrobem Panny Marie. Sultán Hakem dal jej rozbořiti, křižáci vystavěli jej však znovu a spojili s ním klášter benediktinský. R. 1187. byl klášter zbořen, chrám pak zůstal ušetřen, protože i mohamedáni Pannu Marii mají ve velké úctě. R. 1363. dostal se v ruce františkánů, kteří však z něho byli r. 1757. vypuzeni. Nyní patří Abessinským, Řekům a Armenům.

Pěknou průčelnou branou z dob křižáckých sestupujeme po 48 stupních dolů do podzemního chrámu. Tento má podobu kříže, jenž délkou svou směřuje od západu na východ, a jest 29 m dlouhý a 6 m široký. Uprostřed východního podélného ramene je k a p l e h r o b u P a n n y M a r i e (††). Byl to původně skalní hrob, avšak jako u hrobu Kristova, byla i zde kobka hrobová zbavena skaliska ji obklopujícího. Nízký otvor na straně západní vede do kaple, kde stojí ze skály vytesaná, asi metr vysoká kamenná rakev, jež na krátký čas v sobě chovala tělesnou schránku

Matky Boží. Nízké dvěře na straně severní vedou opět ven z kaple.

Zemřítí! Jak tvrdé to slovo! Jak těžko loučíme se s tímto světem, jenž nám přece skytá tak málo dobrého. Avšak to není to jediné, co nám činí smrt tak hroznou, jest to něco jiného, totiž to, co následuje po smrti, soud. Smrt Panny Marie neměla v sobě žádné hořkosti, byla podobna jásotu duše, jež se vymkla žaláři těla, aby se vznesla v říši věčné blaženosti. Požehnaná duše její vzletěla k nebesům, ale již po třech dnech, jak praví ústní podání, navrátila se opět do panenského těla, aby se i s tělem znovu ubírala do nebes. Nyní sídlí na nebesích po boku svého božského Syna, jako Královna, Prostřednice a Orodovnice naše; vždyť na hoře Kalvárii přijala úřad matky všech věřících a tento úřad svůj i v nebi zastává. Buďme jen jejími věrnými dětmi, mluvmе k ní každodenně v modlitbě: „Pros za nás hříšné nyní i v hodinu smrti naší!“ a Ona pamětlivá bude naší modlitby — přispěje nám v hodině smrti naší, usmíří nás se Synem svým, odporučí nás milosrdenství jeho a představí nás jemu jako své děti na věky.

*

*

*

O d p o l e d n e: Chrám sv. Anny a rybník Bethesda, chrám „Ecce homo“, rakousko-uherský dům poutnický.

Chrám sv. Anny stojí nedaleko brány Štěpánské. Dle východní tradice, jež sahá do dob prastarých a již v poutníku Antonínovi z Piacenzy (kolem r. 570.) nalézá svého tlumočníka, jest zde m í s t o n a r o z e n í P a n n y M a r i e, což se vysvětluje okolností, že zde měl Joachim dům k přijímání obětních beránků, a že zde přebýval, byť i ne stále, tedy přece občas, se svou svatou chotí. Chrám nejblahoslavenější Marie Panny vedle rybníka Ovčího (bravného) připomíná již poutník Theodosius r. 530. Chrám tento rozbořen byl od Peršanů, byl však vystavěn znovu; u něho usadily se benediktinky, a za vlády francké vzrostl klášter ve značné opatství. Po dobytí Jerusalema Saladinem (r. 1187.) bylo toto i s chrámem proměněno v právnickou školu mohamedánskou, jež však brzy zanikla. R. 1856. daroval místo to sultán Abdul-Medžid Napoleonovi III. Chrám vykopán ze ssutin a postaven. R. 1878. převzali svatyni tuto Bílí Otcové, již při něm založili seminář pro chlapce a kleriky řecké sjednocené. Chrám sv. Anny je druhý co do velikosti v Jerusalémě.

Tři brány s lomenými oblouky na západní straně vedou do chrámu sv. Anny, jenž jest dvěma řadami pilířů rozdělen ve tři lodi, z nichž každá končí apsidou. Pilíře nesou lomené oblouky s malými okny. Nad středem klene se kopule; ve čtverci stojí hlavní oltář se sochou sv. Anny.

V jihovýchodní části chrámu vedou schody o 21 stupních do krypty čili spodního chrámu, jenž jest z většího dílu vytesán ze skály. V něm jsou dva oltáře, jeden ke cti Neposkvrněné Panny a druhý ke cti narození jejího (††). Také hrob Joachima a Anny byl prý v podzemních těchto prostorách, aspoň byl zde od poutníků středověkých uctíván; později byl hledán v chrámu hrobu Panny Marie.

Severozápadně od chrámu sv. Anny byl r. 1871. nalezen a částečně odkryt rybník Bethesda (†) čili rybník Ovčí. Týž jest proslaven zázrakem Ježíšovým, na člověku 38 let nemocném.

Z chrámu sv. Anny jdeme navštívit chrám „Ecce homo“, prošeďše pod obloukem „Ecce homo“ (††).

Poukazovalo se na to, že při rozboření hradu Antonia rozbořen byl také tento oblouk, a že oblouk nynější jest asi dílem císaře Hadriána. Je-li toto pravdou, přece možno právem za to míti, že tato trojnásobná brána, byla-li zbořena, byla vystavěna na starých základech. Z nově konaných vykopávek jest nad to jisto, že tu máme před sebou oblouk, jenž

vedl z města k Lithostrotu. Quaresmius píše, že jistý kvardián s hory Sionu dal do prostředního oblouku zazdítí oba kameny, na nichž dle ústního podání stál Pán Ježíš a Pilát. Ze tří oblouků průčelné brány oblouk jižní zmizel, prostřední, nad nímž vystavěna jest malá mešita, pne se přes silnici, severní byl pak při odklizení ssutin za příčinou stavby chrámu „Ecce homo“ uvolněn a tvoří nyní pozadí hlavního oltáře.

Chrám s klášteřem sester sionských založil r. 1862. P. Alfons Ratisbonne; jest jednoduchý, ale zevnějšku důstojného a k pobožnosti vybízející. Dvě řady štíhlých sloupů dělí svatyni ve tři lodi. Do severní postranní stěny jest zazděna skála, jež asi náležela k závěru hrobu, jenž dle Josefa Flavia před hradem Antonií uměle byl založen. Nejkrásnějším a nejúchvatnějším v tomto chrámu Páně jest hlavní oltář. Pod prolomenou kopulí zdvihá se na povýšeném místě mramorový oltářní stůl se svatostánkem a výklenkem k vystavování, za nímž stojí asi 3 m vysoký a 2 m široký ze silných kamenných kvádrů vystavěný severní díl o b l o u k u „E c c e h o m o“; nad ním je socha Spasitele s pláštěm potupy a trnovou korunou. „Ecce homo! Ejhle člověk!“ pravil Pilát, ukazuje lidu božského Spasitele, zmrskaného, trním korunovaného a oděného pláštěm rudým. Pohlédněme na něho a vzpomeňme slov prorockých, že On raněn jest pro nepravosti naše: kázeň pokoje našeho leží na něm, a zsinalostí jeho

uzdravení jsme. (Is. 53, 5.) Denně po pozdvihování při konventní mši sv. zpívají děti třikrát slova: Otče, odpusť jim, nebo nevědí, co činí.

S klášterem sester s hory Sionu spojen jest také dívčí sirotčinec a pensionát pro dcery z lepších stavů.

Sestoupíme-li do spodní místnosti kláštera, stojíme na skutečné cestě, jíž se ubíral Pán Ježíš při svém utrpení; otřené desky kamenné, jež pokrývají zemi, jsou dlážděním Lithostrota, jehož konec je v kapli Odsouzení a Vzetí kříže u nového hospice stráže Svaté země.

Zbývá ještě vykonati návštěvu — v rakousko-uherském domě poutnickém, k jehož založení dal podnět již vídeňský arcibiskup Milde, a jenž konečně za kardinála-arcibiskupa Otomara Rauschera byl vystavěn. Mohutná budova, k níž přidružil se v nejnovější době zvláštní dům sester, jest spravována rektorem a vice-rektorem, již střídavě jmenováni jsou ze světského duchovenstva různých diecesí Rakousko-Uherska. Poutnický tento dům skytá přístřeší pro 100 poutníkův.

Největší pamětihodnost domu tohoto mimo krásnou kapli, jež jest zasvěcena sv. Rodině, jest čestná galerie rak.-uherského poutnictva, dílo to zakladatele lidových poutí do Svaté země,

c. a k. generála z Himmlu. Jako křižáci dle krásného svého obyčeje, vykonavše slavné sliby, zavěsili štít svůj s erbem ve chrámě Božího hrobu, podobně mělo se dítí v prostorách rakousko-uherského domu poutnického na věčnou paměť rakouského poutnictva. Generál z Himmlu nešetřil práce ni námahy, tak že dnes jest galerie ozdobou domu a listem slávy v dějinách poutnictví naší říše. Kaple obsahuje znaky jerusalémských poutníků panovnického rodu rakouského a čestné desky sv. Jeronýma, jenž dlouho žil i zemřel ve Svaté zemi, arcibiskupa Thiemo ze Solnohradu, jenž r. 1101. jako křižák v Palestině zemřel, a obou vyznavačů stráže Svaté země, blahoslaveného P. Mikuláše Tavilei ze Šibeníka a ctihodného P. Engelberta Kollanda z Ramsavy v údolí Zillerském. Všichni jmenovaní narodili se na půdě mocnářství rakousko-uherského. Na chodbě domu jsou znaky rakouských poutníků jerusalémských ze stavu prelátů a šlechticů a čestné desky posavadních poutnických výprav rakouských do Jerusalema.

Denní program čís. 7.

Dopoledne: Betlém.

„Když se tedy narodil Ježíš v Betlémě Judově za dnů Herodesa krále, aj mudrci od východu přijeli do Jerusalema, řkouce:

Kde jest ten, který se narodil, král židovský? nebo viděli jsme hvězdu jeho na východu, a přijeli jsme klanět se jemu. Uslyšev pak to Herodes král, zarmoutil se i všecken Jerusaleém s ním. A shromáždiv všecka knížata kněžská a učitele lidu, tázal se jich, kde by se Kristus měl naroditi. Oni pak řekli jemu: V Betlémě Judově: nebo tak psáno jest skrze proroka: A ty, Betléme, země judská, nikoli nejsi nejmenší mezi knížaty judskými; neboť z tebe vyjde vévoda, kterýž by spravoval lid můj israelský. Tehdy Herodes, povolav tajně mudrců, pilně se jich vyptával na čas hvězdy, kteráž se jim byla ukázala; a když je propouštěl do Betléma, řekl: Jděte, a ptejte se pilně na dítě, a když je naleznete, zvěstujtež mi, abych i já přijda, poklonil se jemu. Kterížto vyslyševše krále odjeli“.
(Mat. 2, 1—9.)

Dnes ubíráme se po cestě tří Králů do Betléma. Je 7 km jižně od Jerusaleému. Před francouzským poutnickým domem vstoupíme do povozů. Kolem severozápadního rohu města, dolů údolím Hinnomem a pak opět po protějším svahu vzhůru, to vše jde jako letem. Na výšině roviny Refaim máme po levé straně vrch Z l é r a d y, na úpatí jeho klášter klarisek, na pravo jest nejprve n á d r a ž í a pak německá osada R e f a i m, dále pak opřený

o úpatí hory d ů m m a i o m o c n ý c h, řízený protestantskými diakonisami; před námi po pravici spatřujeme ve Vadi el-Verd vesnice B e t S a f a f a a Š e r a f a t. — Jízda rovinou jde rychle. Nedaleko konce roviny, kde začíná silnice stoupáti, jest na cestě cisterna, zvaná s t u d n í s v. t ř í K r á l ů. Na vrcholu silnice v levo od cesty stojí řecký klášter M a r E l i a s v nádherné poloze, obklopený bujným hájem olivovým. Při něm těsně u cesty jest cisterna, ze které prý pila sv. Rodina. Na další cestě leží na levo údolí, jež spadá k Mrtvému moři, v pozadí h o r y M o - a b s k é, na jihovýchod osamělá kupa hory Francké; v pravo pěkně položen na pahorku rozkládá se T a n t u r, majetek johanitského řádu rakouského, obydlený Milosrdnými bratřími našeho mocnářství; před námi leží již B e t l é m a na pravo od něho B e t D ž a l a. Brzy míjíme h r o b R a - c h e l i n, a po krátké jízdě hrčí kola po kostrbaté dlažbě rodiště Davidova.

Betlém (Betlehem), arabsky Bet Lahm (dům chleba), jest milý známý z našeho dětství. Zde odehrávají se osudy zbožné Ruth, zde narodil se David. Po zajetí babylonském zbyly pouze 123 osoby, jež se navrátily do města. Co však malému tomuto knížecímu městu věčné slávy propůjčuje, jest to, že se v něm narodil Ježíš Kristus, Vykupitel světa. Nad místem narození Páně dala sv. Helena vystavěti nádherný chrám, jenž z větší části ještě podnes stojí. V bojích mezi křižáky a Araby stihl Betlém často

osud zboření a zpusťování. Za dnešní doby zkvétl opět Betlém; čítá přes 8000 obyvatel, převážnou většinou křesťanů, z nichž jest 4000 katolíků.

Naše první cesta jest do katolického farního chrámu františkánův, do chrámu svaté Kateřiny; trojlodní chrám tento, při vši své jednoduchosti povzbuzující k vroucí pobožnosti, děkuje za vystavění své velkomyslným darům Jeho Veličenstva císaře rakouského Františka Josefa I. Z chrámu tohoto sestoupíme

do jeskyně Narození Ježíšova. Jeskyně z větší části přirozená, jest 12 m dlouhá a 3 až 4 m široká. V malé apsidě, ve které ve dne v noci hoří 15 lamp, jest zasazená v zemi stříbrná hvězda; slova kolem ní: Hic de Virgine Maria Christus natus est — zde se z Marie Panny narodil Kristus — označují místo narození Páně (††). Podařilo se sice Řekům uloupiti toto posvátné místo katolíkům, avšak to nám nikterak nebrání, abychom nepoklekli a zbožně nepochýlili místo, kde se narodil Spasitel světa. Poutníče křesťanský! Zaleť vzpomínkami zpět do dob svého dětství! Jakou radostí a blažeností naplňovala tě posvátná doba vánoční! Jak rád spěchával jsi k jesličkám Ježíškovým, dítko k Dítku. Tak jednej i zde, kde se událo svaté tajemství! Jako dítě přístup k božskému Dítku, jako dítě mluv k Němu

v srdci svém, božskému Dítku přines své dary! Avšak jaké? Tu není nouze o radu; učiň, jak učinil sv. Jeroným, jenž se zde modlil a plakal: „Co ti mohu dátí já ubohý, starý muž? Avšak vím, co učiním, daruji Ti své hříchy.“ Také ty je daruj božskému Dítku, daruj mu je, ať je sejme s tebe, daruj mu je na vždy a slib, že se jich pro příště zříkáš! A božské Dítko promluví k tobě: „Pokoj na zemi lidem dobré vůle.“

Několik kroků zpět vedou tři stupně do velmi malé kapličky, do skály vytesané. Po pravé straně vidíš m í s t o, k d e s t á l y j e s l i č k y (††), na levo oltář K l a n ě n í s e t ř í m u d r c ů (††). Zlato, kadidlo a myrrhu přijal tu Spasitel jako dary obětní; od tebe žádá dar věrné lásky, zbožného života a odevzdanost do vůle jeho ve zkouškách života. Polož tedy bez váhání dary tyto na jeho oltář!

Na konci jeskyně ukazuje se v koutku místo, kde dle legendy vytryskl pramen pro potřebu sv. Rodiny za doby pobytu jejího na tomto místě.

Na jižním konci posvátné jeskyně vedou dvěře k různým skalním kobkám. První, do níž vcházíme, jest k a p l e sv. J o s e f a (†). Oltář zasvěcen jest útěku do Egypta. Kobka ležící o něco níže, do níž vstupujeme, jest k a p l e N e v i ň á t e k (†).

Ústní podání praví, že se tu skrývaly betlémské matky se svými dítkami, byly však od katů Herodových nalezeny, a dítky jejich usmrceny. Oltář zasvěcen jest Neviňátkům. Úzká chodba s n á h r o b k e m E u s e b i a (†), žáka sv. Jeronýma, vede nás do nové skalní kobky s h r o b e m sv. J e r o n ý m a (†) v jihozápadním rohu a h r o b e m sv. P a v l y a d c e r y j e j í E u s t o c h i u m (†) v rohu jihovýchodním. Poslední a nejhlubší skalní hrobka sluje k a p l í sv. J e r o n ý m a (†), poněvadž prý v této místnosti svatý učitel tento noci ztrávil na modlitbách a při studiu.

Nad jeskyní narození zdvihá se chrám
N a r o z e n í P á n ě.

Jako horu Kalvárii a svatý hrob, tak i místo narození Páně zneuctil císař Hadrian, založiv tu háj Adonisův spojený s uctíváním Venuše. Jako však na Golgotě, tak musily pohanské modloslužby i zde ustoupiti bohoslužbám křesťanským. Byla to císařovna sv. Helena, jež zastupujíc syna svého Konstantina, vystavěla nad jeskyní Narození Páně nádherný chrám, týž, který ještě dnešního dne stojí na témž místě.

Na straně západní byl před vchodem čtverhranný prostor obehnaný řadami sloupů, atrium to, jehož stopy tu podnes zůstaly. Průčelí jest zazděno až na špičaté pole ve štítu. Nízká branka vede do vnitř, kde vcházíme nejprve do předsíně v šířce celého chrámu a ve výšce postranních lodí. Příčnými stěnami rozdělena jest ve tři prostory a jest dosti temná. Z předsíně vedou jenom jediné dvěře do chrámu.

Tento má pět lodí utvořených čtyřmi řadami po 11 sloupech z jediného kusu červenavého vápence. Prostřední loď jest asi 29 m dlouhá a přes 10 m široká. Sloupy, čítaje v to i korintské hlavice, jsou 6 m vysoké a nesou podřímsí, nad nimiž se v nejvnitřnějších řadách sloupů zdvihají zdi prolomené okny, do výše až 10 m. Na těchto zdech, na nichž viděti lze ještě zbytky starých mosaik, spočívají trámy krovu, jež lze spatřiti v celém jeho rozsahu.

Zedř postavená r. 1842. od Řeků odděluje bohužel příčnou loď i apsidy chrámu od prostory podélné. Příční loď zaujímá celou šířku chrámu a má na východě, na severu a na jihu po jedné apsidě. Půdorys chrámu má podobu latinského kříže. Dvoje schody vedou dolů do jeskyně Narození Páně.

R. 1757. podařilo se Řekům připraviti františkány o vlastnické právo na tento chrám. A od té doby dály se vždy krvavé prepady od Řeků, jež směřují k tomu, aby sama jeskyně Narození Páně vyrvána byla — katolíkům.

Jiné posvátné místo Betléma, vzdálené několik minut od chrámu Narození Páně, jest j e s k y n ě M l é č n á (†). Vede do ní 16 stupňů. Původní skalní jeskyně byla od františkánů rozšířena, tak že nyní stojí v podzemní kapli dva oltáře. Zde hledali dle ústního podání Josef a Maria s božským Dítěm útočiště, aby vyčkali vhodného okamžiku k útěku. Jeskyně těší se stejné úctě žen katolických, řeckých i mohamedánských.

Krátká zacházka od jeskyně Mléčné vede nás k místu, odkud přes Bet Sahur můžeme pohlédnouti dolů k p o l i p a s t ý ř ů.

Pro nedostatek času nemůžeme je však navštívit.

Navštívivše tebe, město Davidovo, loučíme se s tebou, ale nikdy nezapomeneme na tebe, město knížecí, neboť nelze nám zapomenouti místa, kde stály jesličky — Vykupitele našeho.

Denní program čís. 8.

Dopoledne: Svatý Jan na horách.

Ain Karim čili Sv. Jan na horách jest cílem dnešní naší pouti. Hbití koníci vyvezou nás rychle z obvodu města, jež se teprve začíná probouzeti z ranního spánku. Nejprve jedeme mezi novými stavbami, potom rozbrázděnou skalnatou půdou, potom kus vzhůru mezi rolemi a vinicemi, pak ještě dolů, a za malou chvíli leží tu před zraky našimi Sv. Jan na horách, rozkošný obraz, jakého snad v zemi tak snadno nenalezneme. Malá jest to ves, ale obklopená stromy, křovím a dobře pěstěnými zahradami. Jest viděti, že má Ain Karim vždy živý pramen, jehož voda občerstvuje nejen lidi a zvířata, nýbrž i sady.

První naše cesta platí chrámu, kde se uctívá místo narození Předchůdce Kristova. Chrám jest třílodní a velmi jednoduchý. Klenutí, spočívající na čtyřhranných pilí-

řích, pokryto jest kopulí, jejíž okny vchází do chrámu světlo. Podlaha vyložena jest jednoduchou mramorovou mosaikou, stěny a pilíře jsou až do výše římsy obloženy deskami majolikovými, což dodává chrámu pěkného vzhledu. Hlavní oltář zasvěcen jest sv. Zachariášovi.

Ze severní postranní lodi vedou dolů schody o 7 stupních do krypty, jež dle ústního podání jest jeskyní, v níž se narodil sv. Jan Křtitel (††). Jest celá vytesána ve skále a jenom poněkud osvětlena plameny 6 lamp. Pět reliefů z bílého mramoru představují výjevy ze života Předchůdce Kristova. Sv. Janu dostalo se obzvláštní milosti, že byl posvěcen již v životě matčině, že Vykupitele nejen předpovídal, nýbrž že na něho bezprostředně ukázal a jej křtil. Byl u lidu ve velké vážnosti, avšak to jej nikterak neochránilo, aby nezemřel pro svou spravedlnost. Jest to právě osudem všech spravedlivých, že jest se jim ubíratí se Spasitelem po cestě křížové. Učme se tedy od sv. Jana síle a vytrvalosti ve všech dobách života, jak v utrpení tak i ve dnech šťastných!

Cesta tak dlouhá, že pomalu kráčejíce, pomodliti se můžeme růženec radostný, přivádí nás k Navštívení Panny Marie, při čemž se ubíráme mimo pramen, nad nímž stojí malá mešita. Křesťanské

ústní podání nazývá jej p r a m e n e m n e j b l a h o s l a v e n ě j š í P a n n y, po-
něvadž zde za pobytu svého u Alžběty na-
bírala vody a domů nosila.

Kostelík Navštívení Panny Marie zdvihá se dle tradice nad místem, kde Alžběta pozdravila svatou Pannu a ji blahoslavila, a kde z úst Rodičky Boží poprvé zavzněl chvalozpěv „Velebí duše má Hospodina“. R. 1621. podařilo se františkánům získati místo toto a vystavěti na něm kapli. R. 1860. silnými lijáky byla stržena, při čemž se přišlo na zbytky starého křížáckého chrámu, sestávajícího ze stavby vrchní a spodní. Dnešní kaple obsahuje dva oltáře, z nichž jeden stojí v chodbě, mající podobu tunelu a zasvěcen jest N a v š t í v e n í P a n n y M a r i e (†). Do pravé zdi kaple jest zazděn kus skaliska s otiskem jako malého dítěte. Legenda praví o něm toto: Když přišli katové Herodovi také sem pobit veškera pacholata až do stáří dvou let, prchala Alžběta a v úzkostech srdce svého přitiskla pacholátko na tvrdé skalisko, jež povolilo a přijalo otisk malého toho tílka jako měkký vosk.

Vzpomínejme na toto posvátné místo, kterak návštěva Panny Marie přinesla spásu celému domu Zachariášovu! Přinášíť ji do dnes do každého domu, kamkoli zavítá.

Prosme vroucně Matku Boží, aby i nás navštěvovala s božským Dítěm po všechny dny života našeho, zvláště však v hodinu smrti naší!

Naproti Navštívení Panny Marie leží značná osada dcer s hory Sionu čili sester sionských s krásným chrámem a dívčím sirotčincem. V tichém koutku dobře pěstované zahrady odpočívá v Pánu zakladatel ve stínu stromu u nohou sochy Neposkvrněného Početí.

Návštěvou této osady ukončeny jsou naše programem určené pouti ve Svaté zemi.

Pisně.

I. Pozdvihni se, duše z prachu.

Pozdvihni se, duše z prachu, - zaleť
k rajským končinám, - s bázní, avšak beze
strachu - vstup tam v onen věčný chrám!
- Onť tam, jenž tě ostříhává - jako svojí
zornice, - jenž tě pod svá křídla brává, -
jako plod svůj orlice.

Sláva Tobě, velký Bože! - jenž jsi
stvořil tento svět, - jenžto voláš slunce
z lože, - v luhy seješ jarní květ. - Jitřní
záře, duhy krása, světlý den i jasná noc:
- všecko slávu Tvoji hlásá, - všecko zvě-
stuje Tvou moc.

Ty, jenž dáváš klasům zrát, - jenžto
šatíš lilie, - dej se nám vždy lépe znát, -
jak Tě Syn Tvůj zjevuje. - Svaté světlo
slova Tvého - voď nás ve tmách života, -
ať nám po skončení jeho - kyne věčná
blahota.

Věřím v Tebe, - Vševládnoucí! - jenžto
živly v moci máš, - jenžto rukou všemohoucí
- hory zlatem odíváš. - Věřím v Tebe, jenžto
kvítí - ranní rosou svlažuješ, - jenžto víš,
co srdce cítí - a je láskou zblážuješ.

Přijmi dary sluhy svého, - jež Tvá
země zplodila, - a jež moudrost Syna Tvého
- za oběť si zvolila. - A ta oběť buď Ti milá,

- jako zápal Abele; - učiň, by se proměnila
- v tělo Vykupitele!

„Svatý, svatý!“ prozpěvují - Tobě
nebes kůrové; - velebu Tvou oslavují -
všeho světa tvorové. - Moudrost Tvá se
v bázni chválí - na zemi i na nebi; - Hospo-
dine, tvorstva Králi! - Tebe lid Tvůj velebí.

Plesej duše! Bůh je s námi, - dotkni,
srdce svých se strun. - Ten, jenž sídlí nad
hvězdami, - mezi námi zvolil trůn. - Kla-
nějte se, zástupové, - jeho věrných na zemi;
- třeště se, ó hříšníci, - soudce stojí před
vámi.

Serafín se v prachu koří, - Cherub
padá na svou tvář; - neboť Ten, jenž světy
tvoří, - k nám se snížil na oltář. - Bože
svatý, Bože silný, - jeden v světa oboru,
- nesmrtelný, nerozdílný, - přijmi naši
pokoru!

Budiž s námi, Bože skrytý, - v nej-
světější Svátosti! - nebeské v nás vzbuzuj
city, - povzbuzuj nás ke ctnosti; - vyslyš
mile naše vzdechy, - v úzkosti a v staro-
stech; - uděluj nám svojí těchy, - ve všech
našich žalostech!

Dítek sbor se Tobě klaní - v rozloučení
hodině; - uděl, Otče, požehnání - věrné
svojí rodině: - žehnej církvi, žehnej vlasti,
- žehnej všemu národu, - dej nám, dárce
věčné slasti, - ve všem dobrém úrodu!

II. Tisíckrát pozdravujeme tebe.

Tisíckrát pozdravujeme Tebe, - ó Matičko Krista Ježíše! - Ty jsi okrasa celého nebe, - Tobě se koří celá říše; - Ty jsi po Bohu ta nejprvnější, - Tobě čest a chválu nejprzednější - andělé a svatí vzdávají, - královnou tebe nazývají.

Přispěj nám také ó Matko naše! - Všichni vroucím srdcem žádáme: - Tys jediné útočiště naše, - po Bohu nad Tebe nemáme, - ať chvalozpěv Tobě prozpěvovat - můžem', Tvoje jméno zvelebovat, - tak jak Tobě patří po Bohu, - chceme Tě chválit každou dobu.

Nebo Stvořitel nebe i země - za svůj stánek Tebe vyvolil, - když přijal člověčenství na sebe, - v Tvůj panenský život se vložil! - Ježíš Kristus, Syn Boha živého - moudrost tajemství prevelikého, - přehořkou smrt kříže podstoupil, - nás od věčné smrti vykoupil.

Ty jsi na Sionu utvrzena, - přebýváš v městě posvěceném; - dříve než byla's na svět zrozena, - poctěna jsi v lidu uctěném. - Již požíváš věčné blaženosti, - která připravena od věčnosti - byla Ti od Boha věčného - Otce, Syna, Ducha svatého.

O překrásná Paní! na Libanu - jako cedr jsi vyvýšená, - jako cypřiš na hoře

Sionu, - v Kades jsi palma povýšená, -
a jako růže v Jerichu krásná, - a jako ranní
dennice jasná, - jak oliva krásná na poli
- a jako javor podle vody.

Ty jsi též lilium nejkrásnější, - jež vůni
líbeznou vydáváš, - nad všechny byliny nej-
vonnější - nám vždy občerstvení podáváš;
- Ty jsi nad slunce, měsíc jasnější, - Paní
a Královna nejskvělejší, - Ty jsi jistá brána
nebeská, - mocná Královna archandělská.

Zdráva buď, královno nejsvětější, -
Ty jsi Matka neporušená, - za chrám Trojice
nejdůstojnější, - již od věčnosti vyvolená:
- moudrá Panno, schránko Boha vzácná,
- duho na obloze velmi krásná, - vznešený
trůne Šalomouna, - i také rouno Gedeona.

Kdož by mohl všecku slávu Tvoji -
zde na světě ústy vyznati, - kterou Syn Tvůj
jen pro lásku Tvoji - ráčil Tobě na nebi dáti.
- Byť celého světa jazykové - chtěli chválu
mluviti o Tobě, - to by vše ještě nic nebylo,
- co by k Tvé chvále postačilo.

Před Tvým obrazem, ó Matko Páně! -
chceme prosby svoje skládati; - zachovej
nás vždycky v své ochraně, - začkoliv Tě
budem' žádati: - v nouzi, zármutku, v kříži,
trápení - vyžádej u Boha potěšení, - ó račiž
nám svojí přimluvou - vždy štědře býti
nápomocnou!

Vypros víru, naději a lásku - v ctnostném životě setrvání; - odvrát od nás hlad, mor, též i válku, - dej šťastné života skonání! - Když přísnost soudce spravedlivého - odtud z tohoto světa bídneho - ráčí nás k soudu povolati, - tenkrát, Matko, rač nás zastati!

A vypros nám všem tu boží milost, - ať ne v ruce rozhněvaného - Soudce my upadneme na věčnost, - nýbrž proměň v milosrdného: - by nám Bůh dal zde v časném životě, - dokud živi jsme na tomto světě, - ze svých hříchů se zpovídati - a jich zkroušeně litovati.

Všichni Svatí a Světice Boží! - i vy přimlouvejte se za nás, - ať se od nás Bohu chvála množí - a nezapomínáte na nás: - dejte nám se tam s vámi shledati, - Bohu a Marii čest vzdávati, - bychom po tom životě časném - dosáhli radost věčnou! — Amen.

— — —

III. Zdrávas, Maria !

Zdrávas, Maria! Anděl Páně s nebe - poselství spásy všemu světu nese, - a všechno tvorstvo pozdravuje Tebe, - Rodičko Boží, u radostném plese. - Ó hvězdo jitřní světa zatmělého, - oroduj za nás vždy u Syna svého!

Milosti plná andělem jsi zvána, - bez vady hříchu počata jsi byla, - lilie čistá, Matko Krista Pána, životem nebes na zemi jsi žila. - Na krušné pouti žití pozemského - oroduj za nás vždy u Syna svého!

Pán s Tebou, Panno panen, vyvolená, - Ty's děvkou Páně poslušnou se zvala; - Ty's z Evy dcer ta požehnaná žena, - která nám Syna Božího jsi dala. - Potřela's hlavu hada pekelného: - Oroduj za nás vždy u Syna svého!

Z Tebe nám vzešlo slunce věčné spásy, - noc temná prchla září jeho světla, - vzrůstaly ctnosti nadpozemské krásy, - životem novým celá země zkvetla. - Požehnaný je plod života Tvého: - Oroduj za nás vždy u Syna svého!

Svatá Maria, ó Matičko Boží! - Pod křížem Páně v žalosti jsi stála, - když Ježíšem tam na bolestném loži - krvavá oběť za hříchy se dala. - Pro rány srdce sedmibolestného - oroduj za nás vždy u Syna svého!

Pros za nás hříšné, když nám duši tíží - na pouti zemské nepravost a vina; - kajícíne uveď ku svatému kříži, - ukaž nám svého zmučeného Syna: - Beránka, jenž sňal hříchy světa všeho; - oroduj za nás vždy u Syna svého!

Pros za nás nyní, dokud bojujeme - za spásu duše, za svou víru svatou; - dej,

ať se z dobrých skutků radujeme, - ať přemáháme blud a zradu klatou; - pomáhej potříti nepřítele zlého; - oroduj za nás vždy u Syna svého!

K hodině smrti když se budem' strojit,
- Královno nebes, ó pak přispěj zvláště,
- věčnosti branou bychom mohli projít -
v ochraně Tvého mateřského pláště; - až
uvidíme soudce nebeského, - oroduj za nás
vždy u Syna svého!

Amen — tak staň se! - Ó buď při nás
stále, - křesťanů věrných pomocnice mocná;
- chraň naši vlast i císaře a krále, - v potřebách
všech nám budiž nápomocna, - až
doputujem' života věčného, - oroduj za nás
vždy u Syna svého!

—

IV. Bože, co's ráčil.

Bože, co's ráčil před tisíci roky - rozžati
otcům víry světlo blahé, - jenžto jsi
řídil apoštolů kroky - z východu k naší
Moravěnce drahé, [k Tobě hlas prosby
z této vlasti vane: - Dědictví otců zachovej
nám, Pane!]

Na Velehradě bratří ze Soluně - Cyrill
a Method kázali nám spásu, - ochranu skytli
v církvi svatém lůně, - učili národ znáti
ctnosti krásu. - [Od doby té nám světlo

víry plane: - Dědictví otců zachovej nám, Pane!]

Jazykem rodným boží chválu pěli, -
mateřskou řečí knihy svaté psali, - získali
láskou Kristu národ celý, - život nám na
vše věky zachovali. - [Nezhyne rod, jenž
věřit neustane: - Dědictví otců zachovej
nám, Pane!]

Kolik to bouří nad vlastí se sneslo, -
o život bylo zápasit nám v boji, - mohutné
sídlo Svatopluka kleslo, - Velehrad víry bez
pohromy stojí, - [apoštolů to dílo pože-
hnané: - Dědictví otců zachovej nám, Pane!]

Velehrad náš, ten rozkvétá vždy znova,
- nižádná moc už nám jej nerozboří, -
pokud náš národ v hloubi srdce chová -
důvěru k Matce, která divy tvoří. - [Maria
za nás prosit nepřestane: - Dědictví otců
zachovej nám, Pane!]

Otcové naši, svatí Apoštolé, - jejichžto
jména slaví národ vděčný, - neopouštějte
nikdy svého pole, - by vaše setba zrála ve
plod věčný, - [ať na ni rosa požehnání
kane: - Dědictví otců zachovej nám, Pane!]

Nechat se pyšná nevěra kol zmáhá, -
a peklo seje koukol nových zmatků, -
nebudem' dbáti odvěkého vraha, - nedáme
věčných bráti sobě statků; - [víře vždy
věrní budou Moravané: - Dědictví otců
zachovej nám, Pane!]

V. Bože, chválíme Tebe.

Bože, chválíme Tebe, Pane, moc Tvou velebíme, - kterouž zná zem i nebe, - skutkům Tvojim se divíme; - když se vše v světě mění, - Ty sám jsi bez proměny.

Vše, co jen chválit může, - Cherubíni, Serafíni, - chválí Tě, velký Bože! - nebes, země měštěniní: - Ode všech býváš nazván - „Svatý, svatý, svatý Pán!“

Svatý Pán Bůh Sabaot: - Svatý, jenž řídí národy, - jenž pomáhá z bíd a psot. - Nebe, zem, povětří, vody - plné jsou cti, chvály Tvé; - neb vše dílo Tvoje je.

Apoštolů slavný sněm, - a proroků řád veliký, - odsílá v plesání svém - k trůnu Tvému vroucné díky! - Kolik mučedníků, - tolik chvalořečníků.

Po všem okrsku země - Tobě, Otče! velcí, malí, - již jsou Tvé svaté plémě, - vděčné prozpěvují chvály; - vzdávají čest i Synu - na trůnu sedícímu.

Těž i Duchu svatému, - jenžto svatá naučení - uděluje každému, - a v smutku jest utěšení, - lid křesťanský se klaní, - všude chvála jeho zní.

Ty, Otce věčný Synu, - vtěliv se jsi sstoupil s nebe; - chtě smazat naši vinu - vydals na smrt kříže sebe! - Milost hojnou nám's dobyl, - od hříchu osvobodil.

Tebou jest všem, již věří, - nebes brána otevřena, - kdož se Tobě důvěří, - zástupcem Tě u Otce má! - Že přijdeš svět souditi, - máme vždy mít v paměti.

Bud' milostiv sluhům svým, - požehnej dědictví svému, - řid' nás světlem nebeským, - a povyš až k trůnu svému; - ať Tě plní vděčnosti - chválíme na věčnosti!

Přispěj zatím k pomoci - drahou krví vykoupeným; - chraň a zastaň svou mocí, - přičti nás k svým vyvoleným; - pak po časném kvílení - přiveď nás vše k spasení!

Zdeť bude naše zření, - Tebe a Tvé jméno vzývat; - čest a díkůčinění - po všecky dni Tobě zpívat; - rač od hříchů chránit nás - jak dnes, tak po všeckem čas!

Pane, smiluj, smiluj se! - Bud' s námi Tvé požehnání; - oč Tě prosíme, staň se, - podle našeho doufání! - Kdož v Tě doufal samého, - neopustils žádného.

